

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Andra kammaren.

Nr 14.

Tisdagen den 24 februari.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande februari.

§ 2.

Avlämnades nedannämnda Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Gärde* propositionerna:

nr 74, angående ombildning av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Västervik;

nr 88, med förslag till lag om tillägg till 54 § lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 105, angående statsförvärv av Norra Södermanlands järnväg;

nr 91, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1931/1932 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 97, angående arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier;

nr 109, angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre fjärdingsmannen Karl Hedvall m. m.;

nr 113, angående tillbyggnad till den av telegrafverket disponerade fastigheten nr 3 i kvarteret Fyrmörsaren i Stockholm; och

nr 114, angående reglering av Ruda—Finsjö—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten; samt

av herr statsrådet *Larsson* propositionerna:

nr 100, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag); och

nr 102, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 27 oktober 1900 om straffregister.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Göteborg 5 den ²⁰/₂ 1931.

Att riksdagsman Cornelius Olsson, som lider av gallblåseinflammation, på grund därav tillsvidare är förhindrad att delta i riksdagens arbete, intygas härmed. Göteborg som ovan.

Karl Frumerie,

leg. läk.

§ 4.

Vidare upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1931 den 21 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren
Seve Ekberg samtliga avgivna eller 41 röster,
i följd varav herr revisionssekreteraren Seve Ekberg blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

År 1931 den 21 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren
Per Hilding Forssman samtliga avgivna eller 41 röster,
i följd varav herr revisionssekreteraren Per Hilding Forssman blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

År 1931 den 21 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren
Erik Holger Elliot samtliga avgivna eller 39 röster,
i följd varav herr revisionssekreteraren Erik Holger Elliot blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

År 1931 den 21 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr byråchefen
Frans Gustaf Sture Centerwall samtliga avgivna eller 40 röster,
i följd varav herr byråchefen Frans Gustaf Sture Centerwall blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

K. von Geijer.

Carl Jansson.

David Bergström.

Ernst Lindley.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll under rättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 5.

Härefter upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Ar 1931 den 23 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Dahlström, A.</i> , expeditjonsföreståndare i Göteborg,	med 28 röster,
» <i>Rodhe, C. W.</i> , överstelöjtnant, Göteborg,	» 28 » ,
» <i>Hjort, Gustaf</i> , direktör, Göteborg,	» 28 » ,
» <i>Karlsson, Edvin</i> , f. d. riksdagsman, Tuve,	» 28 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	med 28 röster,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 28 » ,
» <i>Rydén, A.</i> , kamrer, Hököpinge,	» 28 » ,
» <i>Sylvan, H.</i> , agronom, Nyboholm,	» 28 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Olsson, Ahlmans Olof</i> , f. d. riksdagsman, Insjön,	med 28 röster,
» <i>Backelin, H.</i> , landstingsman, Falun	» 28 » ,
» <i>Eronn, A.</i> , f. d. riksdagsman, Leksand,	» 28 » ,
» <i>Eriksson, Ollas E.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 28 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hållander, Alb.</i> , handelsföreståndare, Gävle,	med 28 röster,
» <i>Lindblom, Edw.</i> , handlande, Gävle,	» 28 » ,
» <i>Nygren, G.</i> , konduktör, Gävle,	» 28 » ,
» <i>Nyberg, N. A.</i> , trävaruhandlare, Gävle,	» 28 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Linder, J. R.</i> , skollärare, Tvååker,	med 28 röster,
» <i>Svensson, Gustav</i> , skomakaremästare, Slöinge,	» 28 » ,
» <i>Brodin, O.</i> , direktör, Halmstad,	» 28 » ,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 28 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Berglund, Enar</i> , landstingsman, Strömnäs,	med 28 röster,
» <i>Törner, A.</i> , direktör, Härnösand,	» 28 » ,
» <i>Hesse, Samuel</i> , advokat, Härnösand,	» 28 » ,
» <i>Hallin, Erik</i> , landstingsman, Örnsköldsvik,	» 28 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Johansson, Edvard</i> , landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 28 röster,
» <i>Andrén, Fredrik</i> , ingenjör, Jönköping,	» 28 » ,
» <i>Pettersson, J. Aug.</i> , landstingsman, Huskvarna,	» 28 » ,
» <i>Fors, N.</i> , ekonomichef, Jönköping,	» 28 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Nilsson, V.</i> , ekonomichef, Kalmar,	med 28 röster,
» <i>Modèr, Seth</i> , handlande, Mönsterås,	» 28 » ,
» <i>Olsson, John</i> , skräddare, Kalmar,	» 28 » ,
» <i>Sjöberg, S.</i> , godsägare, Färjestaden,	» 28 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Appelkvist, Caspar</i> , handelsföreståndare, Ronneby,	med 28 röster,
» <i>Berg, Robert</i> , f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 28 » ,
» <i>Kloo, O.</i> , f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 28 » ,
» <i>Forsberg, Sten</i> , avdelningschef, Karlskrona,	» 28 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Berg, N. A. son</i> , f. d. riksdagsman, Munkfors,	med 28 röster,
» <i>Lindh, A.</i> , landstingskamrer, Karlstad,	» 28 » ,
» <i>Svensson, Johan</i> , lantbrukare, Heljetorp, Väse,	» 28 » ,
» <i>Ferm, E. D.</i> , lantbrukare, Skåre,	» 28 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Svensson, M.</i> , kontorsbiträde, Kristianstad	med 28 röster,
» <i>Lorenzen, H. Chr.</i> , kamrer, Karpalund,	» 28 » ,
» <i>Olsson, Henrik</i> , landstingsman, Tomelilla,	» 28 » ,
» <i>Berglund, Allan</i> , landstingsman, Kristianstad,	» 28 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Träff, J. A.</i> , f. d. riksdagsman, Mjölby,	med 28 röster,
friherre <i>Hermelin, Gösta</i> , Ulvåsa,	» 28 » ,
herr <i>Hanzén, J.</i> , redaktör, Linköping,	» 28 » ,
» <i>Rydén, C.</i> , järnvägskontrollör, Linköping,	» 28 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Bäckström, Amandus</i> , kommissionär, Öjebyn,	med 28 röster,
» <i>Sandström, Robert</i> , handlande, Gammelstad,	» 28 » ,
» <i>Nycander, H.</i> , landstingsdirektör, Luleå,	» 28 » ,
» <i>Groth, Gustaf</i> , konsul, Luleå,	» 28 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Wallin, Erik</i> , handelsföreståndare, Lidköping,	med 28 röster,
» <i>Andersson, Justus</i> , kommunalordförande, Karlsborg,	» 28 » ,
» <i>Kjelldorff, I. W.</i> , lantbrukare, Delebäck, Hova,	» 28 » ,
» <i>Björk, Gotthard</i> , redaktör, Mariestad,	» 28 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Eriksson, Karl</i> , f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 28 röster,
» <i>Lagerbäck, E. A.</i> , kassör, Norrköping,	» 28 » ,
» <i>Eriksson, Josef</i> , f. d. riksdagsman, Finspång,	» 28 » ,
» <i>Jonsson, Edvard</i> , inspektor, Fiskeby,	» 28 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Carlsson, E. G.</i> , nämndeman, Katrineholm,	med 28 röster,
» <i>Juhlin, Ragnar</i> , lantbrukare, Ellesta, Vrena,	» 28 » ,
» <i>Granath, E. A.</i> , lantbrukare, Kälkesta, Jönåker,	» 28 » ,
» <i>Hedin, Karl</i> , ingenjör, Kärrobo, Nyköping,	» 28 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktör, Sundsvall,	med 28 röster,
» <i>Carlström, L. W.</i> , bageriföreståndare, Sundsvall,	» 28 » ,
» <i>Karlsson, Rob.</i> , f. d. riksdagsman, Gasabäck, Söråker,	» 28 » ,
» <i>Ågren, Hugo</i> , förste bokförelare, Kubikenborg,	» 28 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Lagerkvist, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Umeå,	med 28 röster,
» <i>Karlsson, N.</i> , nämndeman, Tavelsjö,	» 28 » ,
» <i>Conradson, R.</i> , apotekare, Nordmaling,	» 28 » ,
» <i>Lilja, G. H.</i> , tågmästare, Vännäs,	» 28 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Tapper, K.</i> , kassör, Uppsala,	med 28 röster,
» <i>Ekstrand, Åke</i> , e. o. hövrättsnotarie, Uppsala,	» 28 » ,
» <i>Norén, K.</i> , vattenrättsnämndeman, Hågeby,	» 28 » ,
» <i>Wahlstedt, Uno</i> , bagare, Uppsala,	» 28 » ;

vid kontoret i Visby

friherre <i>Kruuse af Verchou, H.</i> , major, Tingstäde,	med 28 röster.
herr <i>Kahlström, K.</i> , f. d. riksdagsman, L:a Atlings, Atlingbo,	» 28 » ,
» <i>Karlström, Hugo</i> , f. d. riksdagsman, Mörby, Vestkinde,	» 28 » ,
» <i>Engström, Herman</i> , landstingsman, Slite,	» 28 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Sjölin, Bengt</i> , ingenjör, Trollhättan,	med 28 röster,
» <i>Andersson, Folke</i> , trafikassistent, Uddevalla,	» 28 » ,
» <i>Browall, Paul</i> , lantbrukare, Pjukarp, Ålmestad,	» 28 » ,
» <i>Lundgren, Anton</i> , poliskonstapel, Vänersborg,	» 28 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Johansson, K.</i> , lantbrukare, Vretberga, Medåker,	med 28 röster,
» <i>Landstätt, R.</i> , kamrer, Västerås,	» 28 » ,
» <i>Andersson, Fr. O.</i> , fjärdingsman, Hallstahammar,	» 28 » ,
» <i>Sjöfält, Karl</i> , sekreterare, Västerås,	» 28 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Ljungkvist, J. M.</i> , garvare, Växjö,	med 28 röster,
» <i>Johansson, G. W.</i> , landstingsman, Östad, Täckaregård, Vä- kelsång,	» 28 » ;
» <i>Hultin, Gustaf</i> , lokomotivförare, Älmhult,	» 28 » ;
» <i>Bondeson, N. A.</i> , f. d. riksdagsman, Strömsnäsbruk,	» 28 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Vindahl, A.</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	med 28 röster,
» <i>Aqvist, Torsten</i> , direktör, Örebro,	» 28 » ;
» <i>Molin, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Aspa,	» 28 » ;
» <i>Fromell, A. R.</i> , kontorschef, Örebro,	» 28 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Olsson, Per</i> , mejeridisponent, Östersund,	med 28 röster,
» <i>Olsson, O. P.</i> , affärschef, Östersund,	» 28 » ;
» <i>Pålsson, Olof</i> , hemmansägare, Söre, Lit,	» 28 » ;
» <i>Henriksson, Henrik</i> , d. y., disponent, Öffne, Trångsviken,	» 28 » ;

suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Carlbring, Einar</i> , disponent, Göteborg,	med 26 röster,
» <i>Eneroth, Ture</i> , arrendator, Högen, Jonsered,	» 26 » ;
» <i>Fagerberg, J. A.</i> , spårvägschef, Göteborg,	» 26 » ;
» <i>Andersson, Emil</i> , lantbrukare, Järnbrott,	» 26 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Olof</i> , landstingsman, Munkarp,	med 26 röster,
» <i>Weibull, Alexander</i> , lantbrukare, Sofieholm, Kulladal,	» 26 » ;
» <i>Hermansson, J. W.</i> , lagerbokhållare, Malmö,	» 26 » ;
» <i>Thomasson, G.</i> , lantbrukare, Hejdeholm, Hurva,	» 26 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Larsson, Liss Olof</i> , landstingsman, Leksand,	med 26 röster,
» <i>Ohlsén, Olof</i> , handlande, Orsa,	» 26 » ;
» <i>Maritz, Per</i> , kommunalordförande, Leksand,	» 26 » ;
» <i>Minör, P. A.</i> , landstingsman, Falun,	» 26 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	med 26 röster,
» <i>Norell, J. A.</i> , fabrikör, Söderhamn,	» 26 » ;
» <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	» 26 » ;
» <i>Berg, Fredrik</i> , direktör, Gävle,	» 26 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Bohlers, K.</i> , lantbrukare, Bol, Vessigebro,	med 26 röster,
» <i>Persson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Tofta,	» 26 » ;
» <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	» 26 » ;
» <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	» 26 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Bouvin, K.</i> , handlande, Sollefteå,	med 26 röster,
» <i>Lidström, P.</i> , f. d. riksdagsman, Håxmon, Ådalsliden,	» 26 » ,
» <i>Lindeborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	» 26 » ,
» <i>Carlsson, E.</i> , ekonomichef, Sollefteå,	» 26 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Gelotte, B. E.</i> , f. d. riksdagsman, Tranås,	med 26 röster,
» <i>Svensson, Johan</i> , nämndeman, Fällinge, Smålandsstenar,	» 26 » ,
» <i>Holstensson, Allan</i> , lantbrukare, Alfversjö, Eksjö,	» 26 » ,
» <i>Karlsson, Anton</i> , järnarbetare, Jönköping,	» 26 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Ander, E.</i> , lasarettssyssloman, Kalmar,	med 26 röster,
» <i>Johnsson, G. L.</i> , f. d. riksdagsman, Kalmar,	» 26 » ,
» <i>Wirell, Emil</i> , sekreterare, Kalmar,	» 26 » ,
» <i>Johnsson, John W.</i> , landstingsman, Nybro,	» 26 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Klemedtson, Nils</i> , lantbrukare, Merserum,	med 26 röster,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradshövding, Svängsta,	» 26 » ,
» <i>Thorssell, Karl</i> , kamrerare, Ronneby,	» 26 » ,
» <i>Andersson, Anton</i> , vaktmästare, Karlskrona,	» 26 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Lennartsson, C. E. L.</i> , godsägare, Rotnäs, Ulfsby,	med 26 röster,
» <i>Eriksson, E. G.</i> , f. d. riksdagsman, Västbro, Värmlandsbro,	» 26 » ,
» <i>Löfberg, Anders</i> , grosshandlare, Karlstad,	» 26 » ,
» <i>Flognfält, G.</i> , f. d. riksdagsman, Flogned,	» 26 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Larsson, Nils</i> , lantbrukare, Karstad, Österslöv,	med 26 röster,
» <i>Jeppsson, Emil</i> , landstingsman, Haraberga, Broby,	» 26 » ,
» <i>Sköld, H.</i> , folkskollärare, Kristianstad,	» 26 » ,
» <i>Fredriksson, L.</i> , landstingsman, Vä,	» 26 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Danckwardt-Lillieström, Gösta</i> , kassör, Linköping,	med 26 röster,
» <i>Johnsson, Robert</i> , överassistent, Linköping,	» 26 » ,
» <i>Hallendorff, Joh.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	» 26 » ,
» <i>Sköld, Carl</i> , redaktör, Linköping,	» 26 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Lantz, E. P.</i> , f. d. landstingsman, Luleå,	med 26 röster,
» <i>Johansson, G.</i> , stationsinspektör, Boden,	» 26 » ,
» <i>Wallin, Levi</i> , handlande, Boden,	» 26 » ,
» <i>Widlund, O.</i> , rådman, Luleå,	» 26 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Öster, Ernst</i> , lantbrukare, Fagersanna,	med 26 röster,
» <i>Sundén, Carl</i> , lantbrukare, Hova,	» 26 » ;
» <i>Fredberg, G. M.</i> , fabrikör, Finnerödja,	» 26 » ;
» <i>Jacobsson, Mårten</i> , kontorist, Falköping,	» 26 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Frost, G. F.</i> , f. d. riksdagsman, Norrköping,	med 26 röster,
» <i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	» 26 » ;
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 26 » ;
» <i>Johansson, Fredrik</i> , hemmansägare, Vevlöf, Östra Husby,	» 26 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Smedberg, Harald</i> , direktör, Nyköping,	med 26 röster,
» <i>Boman, Axel</i> , lantbrukare, Tystberga,	» 26 » ;
» <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	» 26 » ;
» <i>Larsson, Arvid</i> , murare, Katrineholm,	» 26 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Nilsson, B.</i> , lantbrukare, Skedvik, Attmar	med 26 röster,
» <i>Kahlin, E.</i> , fanjunkare, Sundsvall,	» 26 » ;
» <i>Modin, Helmer</i> , kapten, Sundsvall,	» 26 » ;
» <i>Hedqvist, P. L.</i> , landstingsman, Fågervik,	» 26 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Eriksson, E.</i> , f. d. riksdagsman, Böle,	med 26 röster,
» <i>Jonsson, P. L.</i> , hemmansägare, Sävar,	» 26 » ;
» <i>Eriksson, Frans</i> , landstingsman, Bureå,	» 26 » ;
» <i>Grahnén, Alfr. A:son</i> , landstingsman, Granö,	» 26 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Elmroth, A. E.</i> , fjärdingsman, Tierp,	med 26 röster,
» <i>Bengtsson, E.</i> , lantbrukare, Gunnarsbo, Lövsta bruk,	» 26 » ;
» <i>Eriksson, C. J.</i> , landstingsman, Rosenhill, Almunge,	» 26 » ;
» <i>Thorsson, Ernst</i> , lantbrukare, Österberga, Rasbo,	» 26 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Olofson, A. G.</i> , agronom, Visby,	med 26 röster,
» <i>Ahlsten, Johan</i> , landstingsman, Hemse,	» 26 » ;
» <i>Sjögren, Hj.</i> , fanjunkare, Bander,	» 26 » ;
» <i>Erlandsson, Th.</i> , f. d. folkskollärare, Fårösund,	» 26 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Hansson, Axel</i> , landstingsman, Rubbesta, Ödeborg,	med 26 röster,
» <i>Andrén, Anders</i> , handlande, Brälanda,	» 26 » ;
» <i>Kjerulff, E. A.</i> , godsägare, Vänersborg,	» 26 » ;
» <i>Samuelsson, Knut</i> , banmästare, Bohus,	» 26 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Pettersson, Anton</i> , f. d. riksdagsman, Lustekulla, Västerås,	med 26 röster,
» <i>Fröier, Isidor</i> , folkskollärare, Västerås,	» 26 » ,
» <i>Pehrsson, Pehr</i> , direktör, Sala,	» 26 » ,
» <i>Anderson, Iwar</i> , kontorsbiträde, Arboga,	» 26 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Johansson, Karl</i> , nämndeman, Öja, Gämla,	med 26 röster,
» <i>Sandstedt, Ernst</i> , nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 26 » ,
» <i>Mattsson, V.</i> , nämndeman, Enebyda,	» 26 » ,
» <i>Gustafsson, Amandus</i> , jänarbetare, Växjö,	» 26 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Lindal, Gust.</i> , överbanmästare, Örebro,	med 26 röster,
» <i>Linder, Hjalmar</i> , grosshandlare, Örebro,	» 26 » ,
» <i>Pettersson, Ivar</i> , f. d. riksdagsman, Rosta,	» 26 » ,
» <i>Larsson, Hjalmar</i> , lantbrukare, Edvalla, Glanshammar,	» 26 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Annér, Wilhelm</i> , redaktör, Östersund,	med 26 röster,
» <i>Larsson, Ante</i> , hemmansägare, Kläppe, Östersund,	» 26 » ,
» <i>Löfdberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	» 26 » ,
» <i>Holm, Sigurd</i> , typograf, Östersund,	» 26 » ;

sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som erhållit lika antal röster, blivit genom lottning bestämd.

Olof Nilsson.

Gustav Rosén.

Carl Arv. Andersson.

J. G. Waller.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutskottet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontor och de valda meddelande om valens utgång.

§ 6.

Föredrogos Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 99, angående försäljning av en Kungl. Maj:t och kronan tillhörig hållhägnad i Sattajärvi by inom Pajala socken av Norrbottens län;

till statsutskottet propositionerna:

nr 103, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 104, angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till arv efter Olga Maria Weidenhielm;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 106, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 2 mom. förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 94, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till statsutskottet propositionen, nr 96, angående ersättning till f. d. landskamreraren G. V. Eiserman för mistade sportelinkomster;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 98, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 92, angående bestridande från anslaget till allmänna indragningsstaten av en arbetaren K. J. Johansson tillerkänd livränta.

§ 7.

Statsutskottets utlåtande nr 22 och andra lagutskottets utlåtanden nr 8—10, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

En av herr *Olsson* i Mora ingiven ansökning, däri han under åberopande av ett ansökningen bilagt läkarbetyg anhållit om ledighet från riksdagsgöromålen under 8 dagar från och med denna dag, blev av kammaren bifallen.

Vidare beviljades ledighet åt herr *Olson* i Göteborg under 2 dagar från och med den 26 februari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att efter överläggning inom talmanskonferensen rörande riksdagens arbete under tiden närmast före och efter påsk överenskommits, att sista arbetsplenium före påsk komme att hållas tisdagen den 24 nästkommande mars på förmiddagen, att första arbetsplenium efter påsk skulle äga rum torsdagen den 9 påföljande april kl. 1 e. m., därvid gemensamma omröstningar skulle företagas över då föreliggande godkända voteringspropositioner, samt att under den mellanliggande tiden inga andra ärenden komme att upptagas till avgörande än sådana, som rörde godkännande av voteringspropositioner, skrivelseförslag och dylikt.

§ 3.

Hans excellens herr statsministern *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 110, angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Göteborgs stad m. m.;

nr 111, angående uppförande av en vapenförrådsbyggnad för Göta artilleriregemente m. m.;

nr 112, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 115, angående dispositionen av återstående delar av förutvarande mötesplatsen Sannahed.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 74, angående ombildning av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Västervik;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 88, med förslag till lag om tillägg till 54 § lagen den 23 oktober 1891 (nr 68) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 105, angående statsförvärv av Norra Södermanlands järnväg;

nr 91, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1931/1932 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt

kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 97, angående arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminari-er;

nr 109, angående anvisande av medel till gäldande av ersättning för belopp, som förskingrats av förre fjärdingsmannen Karl Hedvall m. m.;

nr 113, angående tillbyggnad till den av telegrafverket disponerade fastig-heten nr 3 i kvarteret Fyrmörsaren i Stockholm; och

nr 114, angående reglering av Ruda—Finsjö—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten.

Vid härfå skedd föredragning av propositionen, nr 100, med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadsätt (vanartslag) begärdes ordet av

Herr **Sävström**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att motions-tiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadsätt (vanartslag) måtte förlängas till det ple-num, som infaller näst efter 20 dagar, sedan vederbörande proposition blivit avlämnad.

Denna hemställan bifölls.

Ifrågavarande proposition hänvisades till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs och remitterades likaledes till behandling av lagutskott propositionen, nr 102, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 27 oktober 1900 om straffregister.

§ 5.

Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets härfå föredragna utlåtande nr 1 bordlades åter.

§ 6.

Fortsattes den vid kammarens sammanträde sistlidna lördag avbrutna före-dragningen av jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda fram-ställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 41, angående anslag till jordbrukarungdomens förbund.

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.

Kungl. Maj:t hade under punkten 100 av nionde huvudtiteln föreslagit riks-dagen att såsom statsbidrag till jordbrukarungdomens förbund för främjande av dess verksamhet under kalenderåret 1931 anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 15,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta lika lydande motioner, nämligen nr 56 inom första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 209 inom andra kammaren av herr *Andersson i Lindome m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte såsom statsunderstöd till främjande av jordbrukarungdomens förbunds verksamhet under år 1931 anvisa för budgetåret 1931/1932 såsom särskilda extra anslag dels till förbundets centrala verksamhet 20,000 kronor, dels ock till dess lokala verksamhet 15,000 kronor eller sammanlagt 35,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovan-berörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Sederholm, Johan Bernhard Johansson, Tjällgren, Gabrielsson, Hedlund* i Häste, *Andersson* i Grimbo och *Weibull* förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Ang.
anlag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Weibull: Herr talman! Som en av reservanterna vid den föredragna punkten skall jag be att få yttra några ord.

Jordbrukarungdomens förbund har under ett tiotal år erhållit anslag till sin verksamhet. Statsrådet understryker vikten av att förbundets verksamhet uppehålls och i görligaste mån utvecklas. Lantbruksstyrelsen är även av den meningen, att förbundets arbete har stor betydelse för landets ungdom. Föreningen har, förutom ett anslag av 15,000 kronor, beviljats 100,000 kronor av lotterimedel, att tagas i anspråk med högst 20,000 kronor per år under åren 1930—1934.

Emellertid kommer förbundet under kommande år att få en stor inkomstminskning, genom att anslagen från Rockefellerinstitutet avsevärt inskränkas, eller med 25,000 kronor. Man har då ställt frågan, om möjlighet finnes att utfå i förskott något av för kommande år beviljade lotterimedel. Då förbundet emellertid behöver dessa medel å de terminer, som beräknats, kommer rörelsen att stå inför en svår situation redan kommande år, om riksdagen ej beviljar de av lantbruksstyrelsen och motionärerna begärda 20,000 kronorna.

Förbundets program är att med sina till ett trettiotal uppgående fackutbildade konsulenter, ofta lantbrukslärare eller andra kompetenta personer, leda de ungas odlingsgärning, låta praktik och teori följas åt i organisatoriskt samband, helt och hållet grundat på ungdomens självverksamhet och självstyre. Då denna verksamhet nu nått en viss stabilisering och är synnerligen populär, vore det till skada, om en inskränkning av brist på medel nu skulle äga rum.

En av förbundets uppgifter, som säkerligen är av mycket stort värde, är att väcka intresse och förståelse för jordbruksyrket, särskilt genom anordnande av tävlingar i växtodling, plöjning, mjölkning, hemslöjd och andra arbetsgrenar inom jordbruket ävensom av enklare jordbruksförsök och genom uppmuntande av ungdomens självverksamhet, bl. a. i egna ekonomiska företag. Nämn-da tävlingar i växtodling omfatta odling av rotfrukter, potatis och trädgårdsprodukter ävensom tävlingar i konservering, dagbokföring, ladugårdskontroll, gödselvård, fågelskydd m. m. Genom att begränsa arbetsuppgifterna till de arbetsgrenar, för vilka intresset är störst och förutsättningarna i övrigt gynnsamma, når man den avsikt, man vill komma till, nämligen att vinna de ungas aktning från tidiga år för jordbruksyrket.

Jag vet av erfarenhet, att där en klubb bildats för t. ex. odling av grönsaker, har intresset i hela trakten väckts för trädgårdsskötseln. Ända upp i nordligaste Norrland, i Tornedalen, där man ännu för tio år sedan visste föga om grönsaker, är nu en allmän odling utbredd till gagn för folknäringen. Vid en ungdomens skördefest i Kangosfors, 15 mil norr om polcirkeln, fanns, såsom en person berättat för mig, ej blott vanliga rotfrukter och grönsaker utan t. o. m. mogna tomater, gurkor, jordärtskockor och vitkålshuvud, som vägde 8 kg. Genom sina kvinnliga konsulenter sörjer förbundet för, att dessa närande och hälsosamma produkter komma folknäringen tillgodo, genom att flicorna få lära sig deras rätta konservering.

Ett exempel, som visar en odlingsgärning i smått, vill jag nämna. Jag har hört det berättas av en konsulent, som var ute för att se en liten pojkes arbete i ett potatisskifte. Hans lilla odling var inlagd i faderns potatissfält. Konsulanten frågade: »Nå, har du någon pinne, som utmärker gränsen mellan din åker och fars?» Då svarade pojken: »Det syns väl utan någon pinne.» Han

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

var stolt över att kunna visa, att han själv fått större produktion, än faderns fält visade.

Vilken nyttig gärning är det ej att leda de ungas håg till att genom tävlingar — som ju i vår tid äro så omfattande på andra områden — uppöva dem i så ädla idrotter som plöjning, mjölkning och annat jordbruksarbete? Jag är säker om, att många av kammarens ledamöter, när de tänka tillbaka på barn- domen och på den lilla täppa de själva regerade över i mors trädgård, måste tänka, att det hade varit av nytta att ha en kunnig ledare vid denna odling. Då hade kanske intresset för odlingen varit ännu större.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på vikten av denna rörelse och dess utveckling och ber att på de skäl jag anfört få yrka bifall till reservationen.

Första kammaren har redan bifallit denna.

I detta yttrande instämde herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Alströmer* och *Gustafson* i Kasenberg.

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! I likhet med den föregående ärade talaren är jag av den uppfattningen, att den här ifrågavarande ungdoms- rörelsen har gjort mycket gott och varit till mycket stort gagn för vårt sven- ska jordbruk. Det är därför som jag anser, att denna rörelse är värd all den uppmuntran och allt det stöd, som man möjligen kan lämna densamma. Jag skall ej nu gå in i några detaljer, då jag vet, att en av mina länskamrater utför- ligt kommer att så göra. Det kunde eljest för mig varit lätt att påvisa många sådana detaljer, som varit till oerhört stor nytta, när det gällt upplysning och tävlingar inom jordbrukets område samt att stimulera jordbrukarungdomen att stanna kvar vid jordbruket, vilket ej är någon lätt sak under nu rådande myc- ket svåra ekonomiska förhållanden vid detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som finnes fo- gad till utskottets utlåtande vid denna punkt, vilken överensstämmer med mo- tionärernas yrkande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! När anslag första gången beviljades såsom bidrag till detta förbund, hörde jag till reservanterna. An- ledningen därtill var, att jag befarade, att denna institution skulle komma att växa ut och intaga samma ställning som andra statliga institutioner, d. v. s. att statsmedel skulle täcka skillnaden mellan inkomst- och utgiftsstaterna. Då tröstade man mig med, att det här ej var fråga därom, utan att det endast var fråga om ett tillfälligt anslag för att stöda en rörelse, som var värd upp- muntran från statens sida, och att, när denna rörelse hunnit växa sig stark, skulle den ej längre vara i behov av statsanslag.

Nu har under alla år, sedan detta anslag blev upptaget som en särskild punkt i denna huvudtitel, utgått ett belopp av 15,000 kronor, och jag har aldrig reser- verat mig mot det anslaget. Men nu är man ej nöjd därmed. Kungl. Maj:t har ansett, att man åtminstone tillsvidare skulle ställa sig avvaktande, då den- na fråga naturligtvis har samband med den lägre lantbruksundervisningens ordnande, vilken fråga, som vi alla känna till, kommer under riksdagens pröv- ning redan nästa år.

Jag måste säga, att jag saknar all kännedom, åtminstone ingående känne- dom, om detta ungdomsförbund, därför att i vårt län, Södermanlands län, är det okänt. Där finnas visserligen ungdomsrörelser, men de äro politiska, och på landsbygden tror jag man kan säga, att den starkaste är bondeförbundets ungdomsförbund. Jag yttrar mig därför ej alls om nu ifrågavarande förbunds verksamhet. Den känner jag så litet. Men vad jag vill yttra mig om är, att om riksdagen beviljar vad motionärerna begärt, ett anslag på 35,000 kronor,

har riksdagen därmed åtagit sig att lämna statsbidrag, motsvarande skillnaden mellan förbundets inkomster och utgifter. Lantbruksstyrelsen har prutat på vad förbundet begärt. Det har nämligen begärt 46,000 kronor till de 20,000 kronor per år, som förbundet får av lotterimedel under en femårsperiod. Lantbruksstyrelsen har prutat ned lönen till föreståndaren, som förbundsstyrelsen velat höja från 6,000 till 11,000 kronor, och stannar vid en höjning av 3,000 kronor till 9,000 kronor. För den lokala verksamheten har förbundet hittills endast haft lotterimedel och vad det fått från den stiftelse, med vilkens hjälp denna rörelse startat.

Nu är det meningen, att man skall anställa 16 manliga och 11 kvinnliga ungdomsledare, till vilkas avlönande statsbidrag skall utgå med 200 kronor i månaden för 172 tjänstgöringsmånader. Därmed har man skapat en ny stab av konsulenter, och när vi sedan nästa år komma till den stora frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande, ha vi dessa fastlåsta. Jag undrar, om man ej skulle kunna vila på hanen något litet och se till, om man ej kan utnyttja lärarna vid våra lantmannaskolor och lanthushållsskolor för detta ändamål. Man har satt i fråga, att lärarkrafterna, då dessa skolor ej äro i gång, skulle kunna ställas till förfogande för ändamålet.

Det har varit skälet till, att vi, som i utskottet tillhöra majoriteten, ha ställt oss avvisande. Jag tycker ej, att det kan vara så förfärligt farligt, då man nästa år får till behandling en fråga, som har så intimt samband med denna, att nu vila en smula på hanen, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordkvist: Herr talman! Då jag är motionär i ämnet, ber jag att få uttala mitt eget och mina medmotionärens tack till både herr statsrådet och jordbruksutskottet för det sätt, på vilket frågan behandlats, jag menar den välvilja mot rörelsen man läser mellan raderna i båda fallen. Det är strängt taget endast om sättet att tillgodose det behov av medel, som föreligger, som striden står.

Det var närmast ett uttalande av ordföranden i jordbruksutskottet rörande sammankopplingen mellan detta ärende och frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande, som jag skulle vilja säga några ord om, utöver vad jag tänkt nämna om verksamheten i övrigt. Det förhåller sig så, att frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande av de sakkunniga icke har sammankopplats med denna rörelse på sådant sätt, att beviljandet av det nu begärda anslaget skulle vara bindande för riksdagen. Det är lantbruksstyrelsen, som ur den av förbundet framlagda budgeten plockat ut det komplex utgifter, som gäller konsulenternas avlönande, och sagt, att detta kunna vi gå med på att föreslå statsbidrag till, och härigenom i viss mån orsakat, att förbundets framställning om statsbidrag fått sken av att gälla löne- och tjänsteställningsfrågor. Detta är dock felaktigt och har säkerligen icke av lantbruksstyrelsen avsetts att så uppfattas. Med ett tillmötesgående av i motionen gjord framställning är ingalunda sagt, att den föreslagna avlöningen skall bli den, som riksdagen stannar vid då det slutliga förslaget till hithörande frågors ordnande föreligger. En ordentligt uppgjord budget för en förening eller rörelse måste väl upptaga kostnaderna för de arbetskrafter, som arbeta med saken.

Det är icke någon ny arbetsgren, som Jordbrukarungdomens förbund försökt lansera med stöd av amerikanska medel. När förbundet startade 1918, uppsatte det som förnämsta målet för sin strävan ett praktiskt arbete för ungdomen genom odlingsverksamhet, djuruppfödning och liknande. Men i avsaknad av medel kunde icke förbundet realisera denna tanke utan fick gå in för en annan mindre kostsam men praktiskt ordnad undervisningsverksamhet, en verksamhet som även den helt stöder sig på

*Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.*

(Forts.)

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

självverksamhet genom studier, föreläsningsverksamhet och kurser. I Skaraborgs län, där ha vi haft förmånen av hushållningssällskapets stöd i dess undervisningsverksamhet i bygderna. Sällskapet har ock haft nytta av ungdomsavdelningarna genom att lätt få lokalfrågan för sina kurser ordnad och intresserat folk till jordbruks- och beteskurserna. Vi ha även andra kurser såsom hovbeslagskurser, bokföringskurser och kurser i sjukvård och hemslöjd. Men allt detta är billigt ordnat, därför att man genom kontakt med de organisationer, som där verka, Röda korset och hemslöjdsföreningar, gratis får krafter ställda till förfogande. Den verksamhet, som det här nu närmast gäller att få medel till, klubbverksamheten, bedrivs ute på fältet i odlingsarbete, i ladugården, i kalvkätten och i stian. Man demonstrerar det sätt, på vilket djuren skola skötas och det sätt på vilket odlingen skall ske. Vi ha saknat medel till detta tidigare. Det finnes inga organisationer i vårt land, som lämna pengar till dylik verksamhet. I Amerika däremot finns en organisation, som på privata medel uppbyggt en omfattande verksamhet, som dock numera övertagits av staten. Och denna organisation har börjat att i Europa demonstrera sin verksamhet; så har skett i Danmark, Belgien, Holland och Frankrike. Det gjordes rätt tidigt till J.U.F. en antydan om att stiftelsen ingalunda var ointresserad för att fortsätta sin demonstration i de övriga nordiska länderna. Då inbjöds Rockefellerinstitutionen av den dåvarande regeringen att i vårt land demonstrera sitt arbetssätt, för att vi skulle bli i tillfälle se, om denna verksamhetsform passade för oss.

Den demonstrationen började 1925 i Skaraborgs län, och den har pågått hela tiden och helt bekostats av Rockefellerinstitutet och letts av institutet genom lokala ledare. De sades ifrån, när verksamheten började, att, sedan demonstration av arbetet skett, man måste gå vidare till andra länder och då så småningom draga sig tillbaka även vad det ekonomiska angick. Nu är den tiden kommen, och i fem år har arbetet pågått. Det har fått goda vitsord. Nu minskas anslagen såsom förutsetts och för att möta påfrestningen, beviljades anslag av lotterimedel att utgå under fem år.

Det visar sig emellertid, att institutet drager sig tillbaka litet hastigare än beräknat och att de 20,000 kronorna icke täcka utgifterna, och då begär förbundet av staten att få hjälp. Det är om sättet för denna hjälp striden står. Sker hjälpen genom lotterimedel, komma de 100,000 kronorna i 20,000-kronors poster att förbrukas på kortare tid än som avsetts. Härigenom är ingen hjälp given. Ty dessa medel äro redan förbundets, och det finnes ingen garanti för att, när pengarna äro slut, ett nytt beviljande av lotterimedel sker. Jag tror icke, att vi kunna få några förhandslöften om att så sker. För att erhålla en sådan buffert som ett lotterianslag utgör under verksamhetens avveckling från att vara amerikansk till att bli svensk är det angeläget att få behålla medlen och få utfyllnad på anslagsvägen. Jag vill icke uppriva någon strid om detta, därför att välviljan är så stor mot förbundet. Jag tror, att dess verksamhet är så betydelsefull och gagnelig, att, då den grundar sig på det oeftergivliga kravet på självverksamhet hos medlemmarna, förbundets behov av medel skall beaktas. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till reservationen i förvissning om, att denna väg är den för förbundets utveckling bästa.

Till sist ber jag att få rätta en missuppfattning hos herr ordföranden i jordbruksutskottet. Han sade, att nu skall det anställas så och så många konsulenter. Det skall det icke. De äro redan anställda, fastän kostnaderna för dem bestridas av Rockefellermedel. Ingen skall nyanställas, och verksamheten skall fortskrida i samma tempo, som den för närvarande har. Om vi kunde öka det, skulle detta, hoppas jag, väcka tillfredsställelse på alla håll, och herr statsrådet har sagt, att man i görligaste mån borde möjliggöra utvecklingen av denna verksamhet. Jag har ansett det vara nödvändigt att göra denna rättelse i herr

ordförandens uttalande. Dessutom vill jag erinra om att redan nu ett stort antal konsulenter äro lantbrukslärare eller lärarinnor i lantbruksskolor, vilka senare på somrarna tjänstgöra som hemkonsulenter bland våra kvinnliga medlemmar, flickor på 14—18 år, genom att för dem demonstrera konservering, bakning, matlagning m. m.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Krogstorp, *Wachtmeister*, *Lilliecreutz*, *Magnusson* i Skövde och *Jönsson* i Boa.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet i denna fråga skall jag i slutet av mitt korta anförande angiva.

Till att börja med vill jag säga, att då jag för snart tio år sedan i Amerika studerade den i någon mån liknande rörelse, som där finnes, fann jag, att det ur pedagogisk synpunkt eller ur allmän uppfostrans synpunkt var något av det mest löftesrika jag sett. Det var trevligt att se denna mängd av ungdomar, som hade sina små parceller, åt vilka de kunde ägna sitt intresse. Det var verkligen något sådant, som en ungdomens vän kunde bli intresserad av. När denna rörelse kom till Sverige, blev jag såsom vän av ungdomen mycket glad, och jag är glad åt den, ty detta är ett av de mest livsdugliga och präktiga skott, som vår ungdomsvård skjutit under de sista årtiondena. Jag hoppas, när den dagen kommer, att jag får rösta icke endast för vad som nu yrkas i motionerna utan för något ännu mera.

Jag skulle således ur den synpunkten icke ha någon anledning att yttra mig i denna debatt. Men anledningen till att jag begärt ordet är den, att jag under mina resor och vid samtal med en del ungdomens vänner bland lantbrukarna funnit, att på vissa enstaka — jag säger enstaka — platser i vårt land ha vissa oroande tendenser i samband med jordbrukarungdomens förbunds verksamhet förekommit i form av ett osunt nöjesliv.

Vi ha, vi som varit med i den sociala, kulturella och ideella verksamheten under loppet av tiotal år, funnit, hur mycket, som startat under gynnsamma förhållanden, i viss mån urartat, kanske beroende på att den ideella föreningen skaffat sig ett föreningshus, skuldsatt sig och haft svårt att klara av annuiterorna. Man har då fått lov att ockra på njutningslystnaden och hemfallit åt simpla nöjen för att få ihop erforderliga inkomster. Några sådana tendenser i samband med denna så vackra rörelse, som förefinnas, är det, som äro oroande.

Jag vill fördenskull uttala den önskan och den förhoppningen, att de personer, som närmast stå i ledningen för verksamheten, ville ha sin uppmärksamhet fäst på den, så att det icke går så med denna nya, vackra och löftesrika rörelse, att vi få anledning att klaga över att minus blivit lika stort som plus. Hittills har det som påtalats varit av mera sporadisk natur, men dock av oroande art, där det fått utveckla sig.

Herr **Ljung**: Herr talman! I den punkt under nionde huvudtiteln, där föreliggande fråga behandlas, hänvisas bl. a. till lantbruksstyrelsens förslag i ärendet. Detta lantbruksstyrelsens uttalande bygger på den utredning, som gjorts av de sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande. Lantbruksstyrelsens förslag har sedermera upptagits av motionärerna, och det är därom diskussionen nu rör sig. Då jag haft tillfälle att deltaga i utredningen, som förslaget bygger på, skall jag tillåta mig att göra några erinringar, som möjligen äro ägnade att ytterligare belysa frågan.

I Kungl. Maj:ts proposition äro refererade en del uttalanden av de sakkunniga för den lägre lantbruksundervisningens ordnande. Emellertid är detta

Andra kammarens protokoll 1931. Nr 14.

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

referat i vissa delar sammanträngt, och jag tror icke, att man därav kan få en fullt riktig uppfattning om vad de sakkunniga velat säga. Jag skall därför anhålla att få läsa upp en del ur de sakkunnigas betänkande och därtill lägga några uttalanden.

Dessa sakkunniga säga på tal om den centrala organisationen följande:

»Då enligt J. U. F:s stadgar förbundets sekreterare är föreståndare för förbundets centralbyrå, synes det nödvändigt, att denne helt ägnar sin arbetskraft åt denna befattning. De mångskiftande och krävande arbeten, som föreståndaren får att utföra — bl. a. täta inspektionsresor ute i bygderna för att stå i intim kontakt med verksamheten därstädes och utöva erforderlig ledning och övervakning, ledningen av utbildningskurser för de personer, som anställts för det lokala arbetet, utarbetandet av instruktioner och anvisningar samt utgivandet av publikationer — torde emellertid komma att bli så omfattande, att därjämte minst en konsulent lär behöva anställas i förbundets tjänst.

J. U. F. åtnjuter för närvarande ett årligt statsanslag av 15,000 kronor. Då vi förutsätta, att sekreteraren kommer att ägna hela sin arbetskraft åt denna verksamhet samt att därjämte i förbundets tjänst anställs en årsavlönad manlig konsulent och eventuellt även en kvinnlig; då vidare ej obetydligt belopp kommer att erfordras för dessa personers resor och därjämte ökade medel behövas till kontorspersonal, till utgivande av publikationer samt till anordnande av instruktionskurser för de personer, som anställas för det lokala arbetet i bygderna m. m., synes årsanslaget böra avsevärt höjas. Sådan anslagsökning torde emellertid endast småningom påfordras och i viss mån bli beroende av i vilken omfattning bidrag utgår från Rockefellerinstitutionen. Lämpligast synes vara, att J. U. F. i sin årliga ansökan till Kungl. Maj:t om anslag för det kommande året meddelar budgetförslag, av vilket framgår det sammanlagda medelsbehovet och det belopp, som för året erhålles från annat håll.»

Nu har förbundet helt och fullt rättat sig efter detta förslag och de anvisningar, som de sakkunniga för sin del framlagt.

Det framgår av detta, att ökat anslag för den lokala verksamheten är behövt. Det förhåller sig nämligen så, bland annat, att sekreteraren i förbundet, som tillika är föreståndare för förbundets byrå, är samtidigt föreståndare för en lantmannaskola i Norrland. Han står kvar såsom sådan, men är tjänstledig. Det är uppenbarligen för honom en vansklig situation. Skall han kunna ägna sig åt förbundets verksamhet, som han livligt intresserar sig för, måste han ha trygghet för att förbundet får det stöd från statsmakternas sida, som det har behov av.

Det råder således för ögonblicket i detta hänseende ett osäkerhetstillstånd, och så länge som förbundet för sin verksamhet är beroende bl. a. av lotterimedel, måste detta vara förhållandet. Jag menar sålunda, att en riktig och nödvändig förutsättning för förbundets framtida verksamhet och utveckling är otvivelaktigt, att riksdagen visar sitt intresse genom att följa det förslag om högre anslag, som lantbruksstyrelsen framställt och som även är upptaget i motionerna.

Det var detta, som jag i korthet ville erinra om, när det gäller förbundets centrala verksamhet.

I fråga om dess lokala verksamhet, alltså arbetet genom tillfälliga konsulenter ute i bygderna, står det i motionerna framlagda förslaget i full överensstämmelse med vad de lägre lantbruksundervisningssakkunniga tänkt sig och föreslagit i sitt betänkande. Jag vill i likhet med herr Nordkvist framhålla, att det inte är fråga om att fast anställa några konsulenter. Dessa sakkunniga ha för övrigt varit mycket angelägna om att formen för konsu-

lენტernas anställning tills vidare skulle bliva av en mera tillfällig art, så att man icke med skäl skulle komma och påstå, att vi nu ha en hel konsulentkår fast anställd, och sedan går det icke att komma ifrån dem. Det är som sagt endast fråga om bidrag till månadsanställda konsulenter, och det är väl att märka, såsom herr Nordkvist framhöll, att bland dessa konsulenter befinna sig en stor del av lantbrukslärarna, som ha verksamhet i förbundets tjänst under den tid på sommaren, då de icke ha sin verksamhet inom skolan. Det är i full överensstämmelse med de sakkunnigas förslag och deras intentioner, att en sådan användning av lantbrukslärare skall kunna ske och även skall kunna utökas.

Nu har emellertid utskottet såsom skäl för sitt avslagsyrkande rörande det högre anslaget anfört, att man skulle låta saken bero, till dess frågan om den lägre lantbruksundervisningen i sin helhet blivit behandlad. På grund av de ingående diskussioner, som föregått dessa sakkunnigas förslag och med kännedom om hithörande förhållanden i övrigt, måste jag säga att något så omedelbart sammanhang mellan å ena sidan jordbrukarungdomens förbunds verksamhet och å andra sidan t. ex. lantmänna- och lanthushållningsskolorna förefinnes dock icke, så att ett förhöjt anslag till jordbrukarungdomens förbund skulle på något sätt föregripa organiserandet av verksamheten vid dessa skolor.

Jag finner sålunda icke, att de av utskottet förebragta skälen — låt vara att det kan finnas anledning till försiktighet i fall liknande detta — äro av den vikt och kunna vara tillräckliga för att motivera ett avslag på framställningen om ett förhöjt anslag. Med hänsyn till detta och med hänsyn icke mindre till vad jag förut erinrat om, nämligen olägligheten av det osäkerhetstillstånd, som skulle uppstå, därest riksdagen nu följde utskottets förslag, vill jag för min del, alldeles särskilt med den kännedom jag från de sakkunnigas arbete har om förbundets verksamhet och om planerna för dess fortsatta arbete, på det livligaste förorda bifall till den reservation, som framlagts av herr Sederholm m. fl.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman, mina herrar! Här har under den förda debatten från många håll givits erkännansamma ord åt jordbrukarungdomens förbund och dess verksamhet, och jag är också angelägen om att för min del betona, att jag anser denna rörelse vara av den art, att den säkert är förtjänt av statsmakternas stöd i större utsträckning, än hittills varit fallet.

När jag emellertid i dag kommer att rösta för bifall till utskottets hemställan, sker det närmast på den grund, att jag anser, att denna fråga bör av Kungl. Maj:t och i sinom tid av riksdagen prövas i det vidlyftiga sammanhang, som blir en följd av de lägre lantbruksundervisningssakkunnigas förslag. Visserligen har under debatten från herr Nordkvists sida gjorts gällande, att en höjning av statsbidraget nu icke skulle innebära någon som helst förändring i verksamhetens omfattning ute på landsbygden. Det kan kanske i och för sig vara riktigt, men det är dock minst lika riktigt vad utskottets ärade ordförande nyss under debatten anförde, nämligen att vi i dag genom att gå in för ett bifall till reservationen i själva verket taga ställning till frågan, huruvida staten skall ekonomiskt understödja arbetet ute i de särskilda länen och orterna.

Jag tror för min del, att det vore lämpligare, att riksdagen väntade med sitt ställningstagande, till dess, såsom jag hoppas, vi nästa år få fram inför riksdagen ett förslag till den lägre lantbruksundervisningens ordnande i en eller annan form. Visserligen är det ju sant, såsom herr Nordkvist säger, att redan nu användas lantmannaskolornas lärarkrafter i stor utsträckning inom

*Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

jordbrukarungdomens förbund. Men det är väl ändå anledning antaga att i och med att man går in för ett ökat statsbidrag till denna konsulentverksamhet, då har man a priori knutit fast dessa låt vara tillfälligt anställda konsulentkrafter till denna verksamhet på ett sådant sätt, att man har svårt att avkoppla dem, i den mån man, såsom de lägre lantbruksundervisningssakkunniga föreslagit, vill sörja för att lantmannaskolornas och lanthushållningsskolornas lärarkrafter skola kunna få användas under den tid, de icke äro samsatta i sina skolor, för bl. a. just denna undervisning.

Det är ur dessa synpunkter och framför allt ur synpunkten av att Kungl. Maj:t bör få tillfälle att taga ståndpunkt till denna fråga i det vidare sammanhang, som de sakkunnigas betänkande innebär, som jag för min del ber att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag vill till att börja med på det allra livligaste vitsorda, att det arbete och den verksamhet, som utföres av jordbrukarungdomens förbund, är av synnerligen gagnande och lyckosam beskaffenhet. Jag tror, att man t. o. m. kan gå så långt, att man säger, att denna rörelse är att betrakta såsom en av de mest löftesrika rörelser, som vi överhuvud taget ha att räkna med i vårt land. Det gäller här att hos ungdomen på ett tidigt stadium väcka håg och förståelse för lantmannens yrke; och det är också glädjande att se, att verksamheten i en hel rad län tagit en alltmera vidgad omfattning. Ännu mera kommer givetvis verksamheten att utvidgas, i den mån nu jordbrukarungdomens förbund övertager den rörelse och den verksamhet, som hittills bedrivits med stöd av medel, tilldelade av Rockefellerinstitutionen.

I den mån alltså dessa utländska pengar icke längre komma oss till godo, anser jag det vara i hög grad önskvärt och behöfligt, att jordbrukarungdomens förbund får ett ökat bidrag av allmänna medel för att kunna fullfölja och ytterligare utvidga sin verksamhet. Frågan har då varit, under vilka former och på vad sätt detta ökade statsbidrag skall komma förbundet till godo. Jag har ansett att denna ökning torde böra ske kanske just med det belopp, som här ifrågasättes, nämligen 20,000 kronor och att alltså sammanlagt 35,000 kronor skulle komma att stå till förbundets förfogande.

Nu har emellertid jordbrukarungdomens förbund fått sig tilldelat av lotterimedel ett belopp av 100,000 kronor. Detta belopp anvisades år 1928 och var avsett att utgå under loppet av 5 år, alltså med 20,000 kronor om året. Då denna fråga var föremål för beredning inom regeringen, framfördes den tanken, huruvida icke jordbrukarungdomens förbunds behov av ökade medel kunde tillgodoses på det sättet, att förbundet sattes i tillfälle att få lyfta en större del av de anvisade lotterimedlen på ett tidigare stadium, än som eljest skulle bli fallet. Man tänkte sig alltså, att om förbundet gjorde en framställning om att i stället för att uppbära $\frac{1}{5}$, alltså 20,000 kronor för ett år, få lyfta dubbla beloppet på en gång, skulle det icke möta några hinder att tillgodose ett sådant från förbundets sida framkommet önskemål. Då frågan var föremål för finansberedning inom regeringen, ansåg man, att då man givetvis icke borde i onödan öka ett anslag, saken kunde ordnas på det enkla sättet, att förbundet tidigare skulle få uppbära lotterimedlen.

Vid ett sammanträffande med representanter för förbundets styrelse, som ägde rum under budgetberedningen — jag tror att det var i december månad — framförde jag också dessa synpunkter, och från de närvarande representanternas sida gjordes ingen erinran däremot. Jag hade då närmast förväntat, att från förbundet skulle inom den närmaste tiden en dylik framställning komma in. Emellertid kunde jag icke, då propositionen avläts, närmare uttala mig om detta, eftersom någon sådan framställning från förbundets sida

ännu icke inkommit. Tills dato har det icke heller, så vitt jag vet, kommit in någon sådan framställning. Det kan hända, att det beror därpå, att man inom förbundets ledning tyckte, att det kunde vara lika gott att vänta och se, hur riksdagen skulle ställa sig, om det möjligen från riksdagens sida skulle anvisas ett ökat statsbidrag i alla fall.

Efter det resonemang, som fördes vid vårt sammanträffande före jul, ansåg jag mig ha all anledning att vänta, att en sådan framställning från förbundet skulle inom den närmaste tiden ligga på regeringens bord. Jag hade samrått med mina kolleger om saken, och regeringen hade därvid stannat vid den uppfattningen, att man i så fall hade starka skäl att bifalla en sådan framställning om att tidigare få lyfta anslaget av lotterimedel.

Nu kan man ju fråga sig, huru förbundets verksamhet i framtiden skall stödjas. Om man anser, att det bör i fortsättningen få något ökat anslag av lotterimedlen eller om man skall gå in för ett ökat statsbidrag, det är en sak, som vi i dag icke ha anledning att taga definitiv ställning till. Vi fatta beslut blott för ett år i sänder. Rent principiellt kan jag likväl icke finna annat, än att det syfte, som det här gäller att tillgodose, nämligen ett landsbygdens kulturbehov, är ett syfte, som jag anser, att lotterimedlen mycket väl skulle kunna användas för även i fortsättningen. Det har påtalats från vissa håll, att lotterimedlen icke i så stor omfattning, som önskvärt kunde vara, kommit landsbygden till godo, utan att det är en del institutioner, särskilt i de större städerna, som blivit ihågkomna. Jag vill icke närmare gå in på den frågan utan endast framhålla, att jag rent principiellt finner det icke alls motbudande utan snarare tilltalande, att medlen från det hållet ställas till förfogande för den verksamhet, som bedrivs av jordbrukarungdomens förbund. Vi stannade som sagt inom regeringen för att detta mycket väl skulle kunna ordnas på det sättet, som jag här angivit och som jag också antytt i statsverkspropositionen.

Jag vill på det kraftigaste understryka, att detta tillvägagångssätt ingalunda skulle komma att försvåra eller hämma förbundets verksamhet. Det får lika stora medel till sitt förfogande, som i fall ett ökat statsbidrag skulle lämnas, men vi slippa ifrån att just i år höja statsanslaget.

Huru det kan bli i fortsättningen och i vilka former verksamheten skall bedrivas, är något, som vi nu icke kunna fatta beslut om. Att förbundet i fortsättningen sannolikt kommer att vara i behov av ett ökat, kanske kraftigt ökat bidrag från det allmännas sida för sin gagnande verksamhet, är jag den förste att erkänna.

Herr Sköld: Herr talman! Efter herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet anförande nyss kan det icke för mig finnas någon anledning att bemöta de yttranden, som här fällts därom, att jordbrukarungdomens förbund skulle råka i trångmål genom ett bifall till utskottets hemställan. När herr Nordkvist t. ex. framhöll, att Rockefellerinstitutionen drog sig tillbaka hastigare än beräknat, har man från regeringens sida förutsatt, att detta skulle få mötas därmed, att lotterimedlen i hastigare tempo ställdes till förfogande, och då herr Ljung talade om att ett osäkerhetstillstånd inträtt, så har ett sådant resonemang, efter vad vi hört från regeringsbanken, icke något verkligt fog för sig.

Jag är personligen mycket tilltalad av jordbrukarungdomens förbunds verksamhet, och jag drager mig heller icke för att vara med om att ge ett större statsbidrag till denna verksamhet. Men jag måste understryka, att jag anser det vara i högsta grad oklokt på grund av statsfinansiella skäl, om riksdagen nu i år skulle bifalla det reservationsvis framställda yrkandet. Såsom denna kammare känner till och senast i lördags hade en livlig förnimmelse av, ha

*Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

vi under den nionde huvudtiteln en hel rad föreningar, vilkas ekonomi är ordnad på det sättet, att först har föreningen en liten slant att lägga på botten och sedan skall staten därutöver garantera föreningens alla utgifter, t. o. m. för reglering av lönerna till deras tjänstemän. Jämt och ständigt kommer det ökade anspråk; och man står här i riksdagen inför tvånget att vartenda år granska icke blott statens budget utan även en rad stater för olika enskilda föreningar.

Nu är det emellertid så, att de föreningar, som jag nu tänker på, mosskultur-föreningen, utsädesföreningen samt betes- och vallföreningen, äro dock i alla fall föreningar, som på sätt och vis ha institutionens natur, därför att de äro försöksanstalter. Här stå vi emellertid i dag inför en förening, som är en bildnings- och utbildningsförening, som har, så att säga, en gren av det frivilliga bildningsarbetet under sig. Jag frågar, om det kan vara klokt, att vi här i riksdagen nu gå in för den principen, att staten för en dylik förening skall behandlas och bedömas efter samma normer, som när det gäller de av mig nys nämnda föreningarna.

Observera, att i reservationen föreligger ett förslag, att vi skola öka anslaget till förbundets centrala ledning med 5,000 kronor, av vilket belopp 3,000 kronor skall användas för att höja lönen till förbundets ledare från 6,000 till 9,000 kronor. Staten skall alltså här gå in för att garantera en viss lön. Även beträffande den lokala verksamheten skall staten garantera $\frac{2}{3}$ av en viss minimilön. Vi se härav vad som är å färde. Vi se, att här framskapas en institution av alldeles samma natur, som jag förut omnämnde, och som vi jämt och ständigt ha att brottas med här i riksdagen.

När det alltså nu icke är fråga om att förbundets verksamhet skall lida något intrång, och då någon egentlig osäkerhet icke heller kan föreligga för förbundet, är det väl allt skäl att vila på hanen ett år och låta frågan bli föremål för förnyad undersökning.

Jag skulle i detta sammanhang till regeringen vilja framföra det önskemålet, att man vid ett förnyat övervägande ser till, huruvida icke detta anslag till jordbrukarungdomens förbund kan läggas efter andra grunder, så att anslaget storlek göres beroende exempelvis av den summa, som från förbundets egen sida kan presteras, d. v. s. att även anslaget till jordbrukarungdomens förbund får följa samma regler som gälla för de s. k. studieförbunden. Statsbidraget skulle i så fall komma att rätta sig efter vad förbundet kan prestera och icke efter vad förbundet icke kan prestera. Går man in för en sådan linje, får man objektiva normer att gå efter. Vi slippa kontrollera detaljerna, och vi komma i ett helt annat läge.

Jag menar alltså, att med hänsyn till ordning och reda i rent statsfinansiellt avseende är det lämpligare, att riksdagen i år stannar vid utskottets hemställan. I detta beslut ligger dock helt säkert icke någon avoghet mot jordbrukarungdomens förbund eller någon önskan från riksdagens sida att förhindra en utveckling av dess verksamhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 101, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården m. m.;

nr 118, angående bidrag till nybyggnad för Stockholms vanförestalt m. m.;

nr 119, angående anslag till försöksverksamhet beträffande för- och eftervård vid barnsbörd;

nr 107, angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägsbyggnader;

nr 108, angående försäljning till skatte av lägenheterna Lerbrotorp nr 2 och 3 i Nysunds socken;

nr 116, angående pensionsålder för chefen för arméns underofficersskola samt för musikdirektörer vid armén och marinen; och

nr 117, angående ändrad pensionsålder för vissa beställningshavare vid marinläkarkåren.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 8.

Fortsattes föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 2, punkten 41. Därvid yttrade:

Herr Weibull: Herr talman! Det var med stor glädje, man kunde konstatera, att chefen för jordbruksdepartementet vad på honom berodde var villig att med lotterimedel tillgodose ett jordbrukets intresse. Jag tror också, att alla, som ha samma intresse, dela hans uppfattning att med dessa medel tillgodose lämpliga jordbruksanslag. Det har vidare varit glädjande att kunna konstatera, att denna verksamhet överhuvud taget har tilldragit sig så stort intresse, vilket ju också är fullt berättigat med hänsyn till den gärning, som förbundet hittills utfört.

När man nu säger, att man kan tillgodose förbundets behov av understöd med lotterimedel, och att förbundet eventuellt kan få mera sådana medel, så vill jag emellertid fästa uppmärksamheten vid att redan år 1932 inträder ytterligare en minskning av bidraget från Rockefellerinstitutionen med 10,000 kronor, och år 1933 kommer icke något anslag alls att utgå från denna institution, ty då anses demonstrationen för vårt land vara genomförd, varefter ytterligare bidrag från det hållet icke längre skall utgå. Om förbundet i så fall skall kunna hålla den nuvarande verksamheten i gång och vidare utveckla densamma, måste det därför ofelbart begära ganska avsevärda belopp antingen det nu skall bli av lotterimedel eller i direkta anslag. Detta ha vi att räkna med år 1932, och det är därför, som reservanterna i utskottet ha funnit, att det vore bättre att redan nu bevilja dessa ytterligare 20,000 kronor såsom direkt anslag, och reservera lotterimedel till den tid, då bidraget från Rockefellerinstitutionen minskas och helt upphör. Då måste i varje fall ytterligare lotterimedel ställas till förbundets förfogande eller också statsbidrag till motsvarande belopp.

Herr Ljung: Herr talman! Efter herr statsrådets mycket välvilliga uttalande om jordbrukarungdomens förbund och hans löfte att på ett eller annat sätt ställa ökade medel till förbundets förfogande, skall jag icke upptaga den saken till vidare diskussion. Däremot är jag nödsakad att göra ett par erinringar med anledning av herr Skölds yttrande, då detta möjligen i någon mån kan ge en oriktig föreställning om verkliga förhållandet.

Herr Sköld påtalade, att avlöningen till förbundets sekreterare och byråföreståndare skulle bli avsevärt ökad. Jag ber då att få erinra om vad jag sade i mitt förra anförande, nämligen att detta sammanhänger med att föreståndaren och sekreteraren hittildags har varit föreståndare för en lantmannaskola och således haft detta sitt arbete vid sidan om och under sommaren, alltså under vederbörandes lediga tid. Han har emellertid för avsikt, och förbundets styrelse önskar, att han skall helt ägna sig åt detta sitt arbete och bosätta sig i närheten av Stockholm. Det är då ganska uppenbart, att det må-

*Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)*

Ang.
anslag till
jordbrukar-
ungdomens
förbund.
(Forts.)

ste till en rätt avsevärd löneförhöjning. Detta var den ena upplysningen, jag ville lämna.

Min andra upplysning gäller vad herr Sköld sade om att man här ämnade gå in för att sätta minimilöner för förbundets ungdomsledare, konsulenterna. Detta är otvivelaktigt icke heller överensstämmande med riktiga förhållandet, ty, såsom de lägre lantbruksundervisningssakkunniga ha lagt förslaget, är det endast så, att bidraget skulle utgå med $\frac{2}{3}$ av månadslönen, dock högst med 200 kronor per månad. Det är således icke alls fråga om någon reglering utan endast om det maximibelopp, varmed statsunderstödet till dessa lokala lärarkrafter skall utgå.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Weibull begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 41 av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i detta ämne väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 9.

Herr statsrådet *Gärde* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 79, med förslag till statspanelag m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 10.

Fortsattes föredragningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
anslag till
byggande av
nybygges-
vägar.

Punkten 43, angående anslag till byggande av nybyggesvägar.

Under punkten 106 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom statsbidrag till byggande av nybyggesvägar anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta lika lydande motioner, nämligen nr 61 inom första kammaren av herr *Lindmark m. fl.* och nr 227 inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Antnäs m. fl., i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte såsom statsbidrag till byggande av nybyggesvägar anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av 75,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Gabrielsson*, som hemställt, att förevarande anslag måtte höjas till samma belopp, som i motionerna föreslagits, eller till 75,000 kronor.

*Ang.
anslag till
byggande av
nybygg-
vägar.
(Forts.)*

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina herrar! Då jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

För den, som något närmare känner till, vilken oerhörd betydelse de här ifrågavarande vägarna ha där uppe i nordliga Sverige, måste det förefalla rätt så underligt, att vederbörande ha varit så njugga, när det gällt att ge anslag till desamma. Utskottets motiv för avslag på motionen synas mig ganska svaga. Utskottet säger nämligen i sitt utlåtande bl. a.:

»Det vill synas utskottet, som om den verksamhet, som med ifrågavarande anslag är avsedd att främjas, ännu icke vunnit den stadga, som måste anses erforderlig för ett säkrare avvägande av statsanslagets storlek.»

För min del tycker jag detta är ett stort svepskäl. Här föreligga i alla fall utlåtanden från länsstyrelserna, utredning i ämnet är gjord — departementschefen har själv omnämnt detta i statsverkspropositionen — och det har därvid blivit fastslaget, att det belopp, som behövs, uppgår till minst 85,000 kronor. Detta är ju icke något svindlande belopp, när det gäller en så ytterst viktig sak. Det har ju en oerhörd stor betydelse icke blott för tillfället, i det att det bereder åtskilliga arbetstillfällen — för min del fäster jag emellertid icke så stor vikt *därvid* — utan även såtillvida, att det bereder möjlighet för många människor att slå sig ned och bli i viss mån självförsörjande. Jag tycker, att vi ha verkligen i dessa arbetslöshetens tider synnerligen starka skäl att se litet mera på en sådan sak, ty det är icke troligt, att den arbetslöshet, som stora skaror nu lida av, går över i en hast. Det borde då vara av vikt för riksdagen att vidtaga sådana åtgärder, att en del av den övertaliga befolkningen finner utkomst på annat sätt, och här föreligger verkligen ett tillfälle att göra detta.

Jag kan icke neka, att jag tycker, att Kungl. Maj:t skulle ha kunnat placera om litet medel här. Jag tänker härvid exempelvis på punkterna 77—79 i statsverkspropositionen, där man för revisionsarbete, upplysnings-, instruktions- och organisationsverksamhet för jordbrukskasserörelsen och förvaltningsbidrag åt jordbrukskasseorganisationen föreslår ett sammanlagt belopp av 192,000 kronor. Förra året beviljade riksdagen för samma ändamål 200,000 kronor; och när någon verksamhet i större omfattning i varje fall icke har kunnat komma i gång och medlen från fjolåret till större delen måste vara odisponerade, så borde man ha kunnat plocka några tiotal tusen kronor därifrån utan skada för den verksamhet, det gäller, och fört över det beloppet till denna punkt, där det verkligen skulle ha blivit till effektiv nytta både för nutiden och för framtiden. Det har icke varit min avsikt att göra något yrkande i sådan riktning, men jag kan icke förstå, varför medel skola ligga disponibla årtal i förväg, då det strängt taget icke behövs, och man sedan — i brist på medel — skall behöva snåla på sådana anslag, som äro till verklig nytta och välsignelse.

Jag har varit borta från riksdagen en tid, men det har sagts mig, att när frågan behandlades i första kammaren i lördags, gick utskottets förslag endast med knapp majoritet igenom, sedan man mot detsamma satt ett yrkande om ett anslag på 65,000 kronor i enlighet med egnahemsstyrelsens förslag. Jag skall därför, herr talman, be att få framställa samma yrkande, d. v. s. att andra kammaren måtte bevilja ett anslag av 65,000 kronor till ifrågavarande ändamål.

Ang.
anslag till
byggande av
nybygges-
vägar.
(Forts.)

Med herr Nilsson i Antnäs förenade sig herrar *Hage, Grapenson, Lundström, Lövgren, Selberg* och *Johansson* i Sollefteå.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Den föregående ärade talaren klandrade, att utskottet hade sagt, att man ännu icke vunnit erforderlig stadga beträffande den här ifrågavarande verksamheten. Jag vill säga, att någon stadga har i själva verket icke heller vunnits. När frågan först kom upp i riksdagen och vi diskuterade den för något år sedan i jordbruksutskottet, var det lika många meningar, som gjorde sig gällande angående detta anslag, som det fanns ledamöter på avdelningen. En del trodde, att detta anslag skulle kunna få användas för utfartsvägar från redan gjord bebyggelse. På andra håll trodde man, att man skulle få använda anslaget till vägar till vilka nyodlingar som helst. Anslaget skall emellertid gälla nybyggesvägar och får icke användas annat än för vägar till sådana nyodlingar, om vilka egnahemsnämnden avger yttrande, att bebyggelse kan komma till stånd.

Om detta anslag heter det i svensk författningssamling för år 1929, att statsbidrag kan utgå till byggande av väg till sådant odlingsområde i Norrland och Dalarna, som med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara väl ägnat att användas till jordbruk och framtida bebyggelse. Det är också föreskrivet, att ansökning om bidrag skall åtföljas av plan, vidare av beskrivning över odlingsområdets storlek, om läge i förhållande till utfarts- och andra vägar, vidare redogörelse för tilltänkt användning av jordbruket och dess framtida bebyggelse, samt av intyg från egnahemsnämnden i länet, att området är lämpligt för jordbruk, och om behovet och nyttan av den föreslagna vägen.

Nu tillämpas detta synnerligen olika av olika länsstyrelser och olika egnahemsnämnder. När man ser, att till exempel Jämtlands län innevarande budgetår icke haft mer än 2,000 kronor i anslag, så kan man ju befara, att man där tolkat bestämmelserna strängare, än vad man har gjort på andra håll. Egnahemsstyrelsen säger också själv, att »då statsmedel funnes tillgängliga såsom bidrag till anläggning av utfartsvägar, och det, efter vad egnahemsstyrelsen erfarit, för vederbörande länsstyrelse stundom kunde vara tveksamt, huruvida ett vägföretag skulle hänföras till utfartsväg eller nybyggesväg», så borde statsbidrag från detta anslag i första hand ges åt rena nybyggesvägar.

För min del har jag den uppfattningen, att om detta anslag i vissa fall användes även till utfartsvägar, vore det bättre att taga bort detta särskilda anslag från nionde huvudtiteln och i stället öka anslaget till utfartsvägar, vilket anslag i så fall även skulle få användas för nybyggesvägar, när man har kommit så långt, att bebyggelsen skall taga sin början. Det nuvarande anslaget till utfartsvägar får ju icke användas, förrän det finns bebyggelse, och anslaget är ju också mycket hårt anlitat.

Nu har jag hört sägas, att egnahemsstyrelsen tänker på ort och ställe i Norrbottens och Västerbottens län under sommaren taga reda på hur man har använt detta anslag, och jag föreställer mig också, att statsrevisorerna skola vid sitt besök i höst kunna få se, hur anslaget använts. Att det för närvarande är något fel och att olika egnahemsnämnder och länsstyrelser tillämpa förordningen olika, är alldeles klart. När man ser, att Gävleborgs län i år fått 5,000 kronor och Jämtlands län 2,000 kronor, under det att Västernorrlands län erhållit 15,000 kronor, då förstår man, att man tolkat bestämmelserna olika. Under sådana förhållanden är det väl icke för mycket att säga, att det hela ännu icke vunnit nödig stadga, och att man icke bör öka anslaget, förrän så har skett och man överallt har fått samma tillämpning.

Emellertid förstår jag mycket väl behovet, och när man har fått klara linjer för hur anslaget skall utgå, kommer det nog också att visa sig, att man icke från jordbruksutskottets sida skall resa några hinder i vägen, ifall det visar

sig behöfligt att öka anslaget. Som saken nu ligger, med olika tolkningar i olika egnahemsnämnder och länsstyrelser, tycker jag det är klokt att stanna vid det gamla anslaget och vänta, till dess egnahemsstyrelsen fått klara ut saken. Detta har alltså varit orsaken till att utskottet icke har kunnat biträda motionen.

Nu har visserligen majoriteten inom egnahemsstyrelsen föreslagit en ökning av anslaget med 15,000 kronor, men jag måste säga, att detta verkligen har förvånat mig med hänsyn till vad samma majoritet sagt om den bristande enhetligheten i tillämpningen och som jag nyss citerade. Kungl. Maj:t säger också, att någon »nämnvärd erfarenhet har ännu ej vunnits rörande hithörande verksamhet». Kungl. Maj:t har sålunda också velat avvakta, att man skulle få enhetligare former för anslagets utgående, innan man velat föreslå en ökning av detsamma.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindmark: Herr talman! Utskottets ärade ordförande talade om hur delade meningarna varit inom utskottet, när det gällde att taga ställning till detta anslag. Det förefaller mig, att orsaken till detta måste ha varit den, att bland utskottets ledamöter har rätt obekantskap med det verkliga, faktiska förhållandet. För oss, som äro norrlänningar och som närmast beröras av frågan om anslaget till nybyggesvägar, står det klart, att en ökning av anslaget ingalunda behöver betyda någon risk för statsmakterna. Det föreligger tvärtom klara linjer på denna punkt. Utfärdade bestämmelser, om de endast efterlevas, utgöra en borgen för att något missbruk icke behöver befaras.

Utskottets ärade ordförande framhöll, att fördelningen av anslaget varit mycket olika i olika län. Det kan hända, att så är fallet, men det gäller endast för vederbörande egnahemsnämnd och länsstyrelse, som äger att fördela anslagen, att strikt tillämpa de utfärdade bestämmelserna. Då skydda de sig.

Utskottets ordförande ansåg, att man för detta ändamål kunde använda anslaget till utfartsvägar. Jag håller före, att det är av ganska stor vikt, att man håller dessa vägtyper isär. Utfartsvägarna tillhöra på sätt och vis de allmänna vägarna, ehuru de än så länge anses som enskilda vägar. Nybyggesvägarna avse att skapa kommunikationer till trakter och odlingsmarker, som ännu icke bebyggts men som äga förutsättningar för att kunna inom den närmaste framtiden bli bebyggda. Anslaget till utfartsvägar är alltför litet. Det skulle bli än mindre att fördela till utfartsvägarna, i händelse vi låta en del av anslaget utgå till nybyggesvägar.

Om riksdagens ledamöter besinnade vikten av en naturlig kolonisering av landet, tror jag, att någon njugghet i fråga om anslag till nybyggesvägar behöfve ifrågakomma. Här ha statsmakterna offrat betydande belopp på försökskolonisering. Jag håller före, att detta försök haft sin stora betydelse, men erfarenheten har visat, att denna kolonisering i många fall misslyckats. Den naturliga utvecklingsgången är, att utflyttning äger rum från de centrala delarna. Om utflyttningen fortskrider i nära sammanhang med den befintliga bebyggelsen, har man på helt annat sätt en säker grund för att lyckas. Det är denna naturliga kolonisering, som statsmakterna böra understödja. Jag säger ännu en gång, att någon njugghet i anslaget därför icke är på sin plats.

Här föreslås en höjning av vad Kungl. Maj:t föreslagit med 15,000 kronor, en relativt liten summa, varom man kanske icke skulle behöva yttra så många ord. Jag hade helst sett, att vi här kunnat gå med på vad de olika länsstyrelserna yrkat, nämligen 85,000 kronor, men ett sådant yrkande är utsiktslöst.

Jag ber emellertid att få på det varmaste rekommendera riksdagens andra kammare att bifalla yrkandet, att anslaget höjes till 65,000 kronor.

Ang.
anslag till
byggande av
nybygges-
vägar.
(Forts.)

Ang.
anslag till
byggande av
nybygges-
vägar.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Nilsson i Antnäs under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Antnäs, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 43 av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Nilsson i Antnäs under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 44—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av å kronans hemman i Gislövs by i Gislövs socken av Malmöhus län belöpande andelar i viss samfällighet;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Gävleborgs läns landsting av viss del av Hälsinge regementets förutvarande mötesplats Mohed;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den s. k. Getgården i Skinnarbyn i Bygdeå socken av Västerbottens län;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Vännäs mötesplats; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående statens övertagande av byggande och underhåll utav genomgående vägförbindelser.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

I fråga om
jordbruksfas-
tighets lik-
ställande
med annan
fastighet be-
träffande
vägbeskatt-
ningen.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om jordbruksfastighets likställande med annan fastighet beträffande vägbeskattningen yttrade:

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! Såsom av detta utskottsutlåtande framgår, hava de här ifrågavarande motionerna blivit avstyrkta med den motiveringen, att det finnes en kommitté, som är tillsatt för att omarbete den nu gällande väglagen.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande nu än om bifall till utskottets hemställan, men jag har icke kunnat underlåta att begagna tillfället till att göra det uttalandet och uttrycka den förhoppningen, att den tillsatta kommittén måtte bedriva sitt arbete så fort ske kan, så att det i här ifrågasvarande avseende måtte med det snaraste bli en rättelse. Jag är nämligen av den uppfattningen, att när det gäller våra allmänna vägar, är det numera icke längre ett intresse enbart för jordbruksfastigheterna, att dessa vägar hållas i gott skick, utan det är ett hela landets intresse, att vägarna äro goda och präktiga. Det bör därför icke vara en lagstiftning, som ålägger jordbruksfastighet en beskattning, som är två och en halv gång så stor som den, vilken påvilar annan beskattningsbar inkomst av fastighet. Härtill kommer också den ytterligare orättvisan, att jordbrukets beskattning räknas, som bekant, efter en inkomst av 6 % å tseringsvärdet, då det i dessa så ytterst svåra ekonomiska tider i stället för att lämna inkomst i stort sett går med förlust.

Jag hoppas därför, att vederbörande departementschef härvidlag försöker driva fram detta arbete så fort som möjligt, så att, som jag nyss sade, en rättelse härutinnan med snarast kommer till stånd.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Dessa motioner hava hänvisats till de s. k. vägsakkunniga, och ungefär samma yrkande framkom i utskottet, att man skulle påskynda kommitténs arbete. Jag vill säga, att detta icke precis är en så lätt fråga, att man kan komma fram hur fort som helst. Det är många spörsmål som komma före, när man sysslar med detta. Men kan herr Bengtssons i Kullen anförande i någon mån påskynda arbetet, är jag honom mycket tacksam för hans anförande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk m. m. Ordet begärdes därvid av

Herr **Björkman**, som anförde: Herr talman! Som kammaren torde finna, har utskottet i alla väsentliga delar anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om dessa synnerligen viktiga lagar. Det var en enda liten punkt, där utskottsmajoriteten för sin del ansåg, att man skulle kunna gå på en annan bog än Kungl. Maj:t. Det gäller ju frågan om skadeståndet, som i Kungl. Maj:ts proposition var fixerat i vissa fall till minst 15 kronor. Vid genomläsningen och föredragningen av propositionen fann utskottet, att justitieministern för sin del hade varit tveksam men låtit sina betänkligheter fara i detta hänseende och således frångått den nu gällande lagstiftningen och återgått till den äldre genom att fixera ett sådant belopp. Då lagutskottet i detta fall var tveksamt, särskilt då ju lagrådets ledamöter uttryckt bestämda principiella betänkligheter mot Kungl. Maj:ts förslag härutinnan, och utskottet fann, att man i denna del skulle kunna visa ett visst tillmötesgående mot den part, som kan anses stå emot författarna, beslöt utskottet, utan att anse, att detta vore en särskilt viktig fråga, att föreslå en liten avvikelse i denna del från den kungl. propositionen, en avvikelse, som överensstämde med lagrådsledamöternas mening.

Nu har emellertid i dag första kammaren tagit hela den kungl. propositionen, och således har lagutskottets förslag i denna del blivit frångånget. De av lag-

I fråga om jordbruksfastighets likställande med annan fastighet beträffande vägbeskattningen.

(Forts.)

Ang. ändring av lagen om rätt till litterära och musikaliska verk m. m.

Ang.
ändring av
lagen om rätt
till litterära
och musika-
liska verk
m. m.
(Forts.)

utskottets ledamöter här i kammaren, som liksom jag tillhöra majoriteten, ha förklarat, att de vid sådant förhållande icke finna anledning att hålla på denna lilla skiljaktighet från den kungl. propositionen. Vi hava därvid också beaktat, att om kammaren fattar beslut i enlighet med utskottets förslag, det ju icke är tänkbart, att någon sammanjämkning skall kunna ske mellan första kammarens och andra kammarens beslut. Vi kunna ju också lugna oss vid att fixering av skadeståndsminimum en gång förut varit lagfäst. Jag har då som sagt jämte mina kamrater funnit, att det allra klokaste och hänsynsfullaste är att nu yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i dess helhet.

Det är detta yrkande, herr talman, jag nu således framställer.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 14.

Härefter föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion med förslag till lag angående slakt av husdjur; och

statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.

Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående reformering och modernisering av hyreslagstiftningen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 298, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Hage m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda huruvida och på vilket sätt gällande bestämmelser, som reglerade förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst, skulle kunna utformas, främst i vissa uti motionen särskilt angivna hänseenden, under hänsynstagande till nutida förhållanden samt i en social och humanitär anda samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Linder, Hagman, Norman, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Hedvall*, vilka ansett att utskottet bort hemställa om bifall till motionen; samt
av herr *Aronson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Den motion, som i år har väckts i denna fråga och som avser en reformering av hyreslagstiftningen, omfattar ju ett mycket mindre komplex av spörsmål än den, som väcktes i samma fråga förra året. Motionen omspannar nämligen denna gång endast två saker, nämligen dels frågan, huruvida man skall kunna åstadkomma regler för utformandet av hyreskontrakt, så att en hel del konflikter, som nu ofta uppstå mellan hyresgäster

och husägare, komma bort, och dels frågan, huruvida man icke kunde i vår hyreslagstiftning i större utsträckning införa bestämmelser av tvingande natur, särskilt då det gäller husägares skyldighet att hålla vederbörande lägenheter i gott skick.

Hela denna hyreslagstiftning diskuterades vid en kongress, som hölls här i Stockholm, den s. k. allmänna svenska bostadskongressen, som var den första av det slaget, som hållits här i landet. Vid denna kongress, som hölls sistlidna höst, gjordes i fråga om hyreslagstiftningen ett uttalande, som i stort sett överensstämmer med de uppfattningar, som här framförts i den motion, som jag och flera andra förut väckt här i kammaren om en reformering av hyreslagstiftningen. När denna fråga om en reformering av hyreslagen var före vid kongressen, närvaro även personer med mycket olika uppfattning i denna fråga, och det blev diskussion. Men på dessa två punkter, där det gällde dels att försöka åstadkomma mera bestämda föreskrifter om normalkontrakt och dels att genom bestämmelser av mera tvingande natur skydda hyresgäster mot att behöva bo i dåliga bostäder, förekom, såvitt jag minns, ingen opposition, icke heller från håll, där man icke stod mig nära. Likaså kan man påvisa, att i dessa två punkter har majoriteten inom andra lagutskottet vid föregående riksdag icke ställt sig så synnerligen avvisande utan funnit, att dessa två saker dock vore värda att tagas upp till diskussion och att man härvidlag eventuellt skulle kunna vidtaga åtgärder för att få bort olämpliga förhållanden.

Det är med utgångspunkt från detta, jag väckt motionen. Jag har alltså tagit fasta på sådana saker, som väckt mindre opposition, när det gällt en ändring av hyreslagstiftningen, och trott, att om jag inriktade mig på detta mindre program, skulle jag kunna få mitt förslag om en reformering av hyreslagen tillstyrkt.

Nu vill jag säga, att *något* har jag verkligen vunnit även med utskottsmajoritetens uttalande. Utskottsmajoriteten har nämligen erkänt, att när det gäller hyreskontrakt, det kunde vara önskligt och lämpligt att genom socialstyrelsen i vägledande syfte utarbetades vissa, för ett antal vanligen förekommande fall avsedda normalkontrakt, som alltså skulle kunna användas av husägare och hyresgäster och ligga till grund för visst normerande av förhållandena inom det här ifrågavarande området. Man kan ju säga, att detta i alla fall är ett medgivande, som är värt att taga fasta på. Jag skulle därför från denna plats vilja direkt ställa den meningen till regeringen och socialstyrelsen, att de måtte anse det lämpligt att, när utskottet sagt på detta sätt, taga upp denna fråga och söka åstadkomma dessa normalkontrakt, i all synnerhet som detta uppslag att åstadkomma normalkontrakt från början kommit från *socialstyrelsen*.

Jag skulle vilja i detta sammanhang påstå, att förhållandena särskilt i de stora samhällena verkligen äro sådana, att det finnes motiv för att göra något på detta område. Det har konstaterats, att detta sätt att åstadkomma orimliga kontrakt, till nackdel för hyresgästerna, utvecklats sig mer och mer. Man har kunnat påvisa, att en hel del nya kontraktsbestämmelser införts, sedan motionen väckts förra gången, vilka visa, att det förhåller sig så. Jag känner en på hyreslagstiftningens område någorlunda förfaren riksdagsman, som råkat ut för den kalamiteten, att han, när han skulle hyra en lägenhet här i Stockholm, påtvingades ett kontrakt med vissa orimliga bestämmelser. Jag har lånat kontraktet. Där står t. ex., att »hyresgästen äger ej påfordra vidtagande av några som helst reparationer eller förbättringsarbeten, därest ej vid hyresavtalets ingående överenskommelse därom träffats och arbetena blivit här nedan under särskilda bestämmelser specificerade. Därest dylika arbeten skola utföras, få de utföras under hyrestiden, utan att hyresgästen äger påfordra ersättning för intrång vare sig i form av nedsättning av hyran eller i annan ordning.» Allt-

Ang.
ifrågasatt
reformering
av hyreslag-
stiftningen.

(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

så, om det skall ske reparationer i en liten lägenhet på ett rum och kök, där det bor en familj, skall hyresgästen tvingas flytta ut i köket eller kanske hyra ett rum på annat ställe och icke få någon ersättning för detta. Han får alltså icke utnyttja sin lägenhet under hyrestiden, för att en eventuellt kommande hyresgäst skall få nytta av den reparation, som sker under hans hyrestid.

Jag skulle kunna peka på en hel del sådana förhållanden, men jag vill nu blott göra den reflexionen, att när en någorlunda sakkunnig riksdagsman kan bli påtvingad ett sådant kontrakt, när sådant alltså kan ske på det »friska trädet», hur skall det då vara i många andra fall, när det gäller människor, som ha mindre reda på dessa saker.

Jag måste säga, att allt vad jag sagt motiverar, att man ägnar något större uppmärksamhet än hittills åt detta problem.

Jag vet visserligen att de missförhållanden, som jag nu berört, i större utsträckning föreligga i stora samhällen än i de mindre samhällena ute på den rena landsbygden. Men redan den omständigheten, att dessa förhållanden förekomma i denna utsträckning och giva anledning till så många konflikter, som uppstå i de stora samhällena mellan hyresgäster och hyresvärdar, är, säger jag, av den art, att det bör föranleda, att riksdagen och lagstiftningen något intresserar sig för dessa missförhållanden och vidtager effektiva åtgärder mot desamma.

Och samma, menar jag, är förhållandet, när det gäller utformning av den delen av lagstiftningen, där vi vilja åstadkomma mera tvingande bestämmelser till skydd för hyresgästerna, när det gäller att hålla lägenheten i ett rimligt skick. Det torde vara på det sättet därvidlag, att, om man icke håller en lägenhet i rimligt skick, blir ofta följden, att det uppstår sjukdomar i hyresgästens familj. Kostnaderna för att bota dessa falla sedan i stor utsträckning på samhället.

Ja, jag skall inskränka mig denna gång — eftersom vi diskuterade denna sak synnerligen utförligt förra gången — till detta, som jag nu anför. Jag skall alltså med utgångspunkt från denna motivering be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av de socialdemokratiska medlemmarna i utskottet. Jag skall därför hemställa, att riksdagen fattar beslut att uttala sig i överensstämmelse med motionen om utredning i de två punkter inom hyreslagstiftningens område, som påtalats i motionen.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Hedvall*, *Hansson* i Trollhättan och *Höglund* i Göteborg.

Herr Björnberg: Herr talman! Det är nu återigen fråga om hyran. Den återkommer med ganska jämna mellanrum. Jag har egendomligt nog råkat få på min lott att försvara utskottets utlåtande, som många betraktat som uttryck för orättmätiga och oberättigade intressen.

Nu har, som redan motionären, herr Hage, nämnde i sitt anförande och som även det föreliggande utskottsutlåtandet anger, man inskränkt sina anspråk eller satt ner dem. Denna gång sysslar man bara med ett par detaljer eller moment.

Det första gäller att söka på lagstiftningens väg komma fram till att fastställa kontrakt, som skulle kunna betraktas som normaltyper. I avseende å detta har utskottet uttalat, att det torde dock möta oöverbanneliga svårigheter att i lag fastställa sådana normalkontrakt i detaljer. Herr Hage har varit tacksam för detta medgivande, som från utskottets sida givits, och sagt, att han måste betrakta det som ett visst framsteg, som i år vunnits.

Jag vill icke på något sätt invända något mot en sådan uppfattning eller

uttala någon ledsnad över de sympatierna och det omdömet, om man kan vinna några verkliga framsteg åt *berättigade* intressen i fråga om det, som det här gäller. Det är ju dock så, att fortfarande gäller beträffande alla möjliga affärer och uppgörelser, att man ju har frihet att handla. Det blir väl ganska svårt att då komma fram till så tvingande bestämmelser eller så avgörande föreskrifter i lagstiftningsväg, att det skulle kunna rent av eliminera bort de privata eller personliga intressena å ömse sidor. Jag bara har citerat denna punkt i fråga om kontrakten. Är det så, att kontrakt underskrivas och kunna få vara gällande mellan olika kontrahenter i fråga om hyresmarknaden, vilka kontrakt äro orimliga och orättfärdiga, som det ofta sagts, är det givetvis ett önskemål, som är värt beaktande, att man kan komma ifrån sådana uppgörelser. Men det blir nog ganska besvärligt att med utsikt att verkligen vinna ett sådant mål gå in för detaljerade lagbestämmelser. Det är väl det, som gör, att utskottet skrivit det, som jag nyss citerade: Det torde möta oöverbärliga svårigheter att i lag fastställa uppgörelsens typ och detaljer. Det blir väl på många andra områden också som normalsynpunkterna måste göra sig gällande, när det gäller affärer och transaktioner individer och grupper emellan. På många andra områden skulle man kanske lika väl kunna tänka sig, att oförmånliga uppgörelser skulle förbjudas. Det är ju visserligen sådana bestämmelser träffade, som till en viss grad både gälla och utgöra ett hämmande moment mot otillbörligheter, både ockerpriser och det ena eller det andra, exempelvis i fråga om räntor o. s. v. Men det gäller ju alltfört, att det är möjligt för en hel del att i hög grad överträda och eliminera bort sådana bestämmelser. Det är ju fortfarande säkerligen många, som äro utsatta för en rätt allvarlig uppskörtning i fråga om kreditgivning. Jag hade senast i går kontakt med en person med vissa intressen på det området, vilken ansåg sig mycket orättfärdigt och orimligt hårt behandlad.

Om nu hyresgästen anser sig icke kunna gå med på ett förslag, som är uppsatt eller förelagt, så kan jag icke se annat än att han måste resignera inför utsikten att få den bostad, om vilken man icke kan komma till en uppgörelse, som är tillfredsställande och kan godtagas. Det blir nog i längden, som jag så ofta här i riksdagen sökt framhålla, ganska befogat och det enda möjliga, att även när det gäller ägaren till en fastighet eller ett hus, som är avsett för uthyrning, denne åtminstone i möjligaste mån själv har bestämmande- och förfoganderätt över det, han äger. Ty konsekvensen av, att man på detta område verkligen skulle komma med avgörande och ingripande lagstiftningsåtgärder, skulle leda till, att även beträffande andra föremål, som någon hade under äganderätt — vi hava ju fortfarande sådan här i landet — vore det lika rimligt, att man komme och bestämde över dessa tillhörigheter och sade: Så får man icke göra utan så skall man göra. Jag har många gånger i all enkelhet sökt företräda denna förfoganderätts och äganderätts tillämpning även beträffande dem, som råka hava fastigheter till uthyrning. Det synes som om också, i varje fall i andra lagutskottet, där detta spörsmål återigen varit före, man icke funnit skäl föreligga att frångå sin tidigare uppfattning, låt vara, att vissa sympatiuttalanden äro gjorda till förmån för dem, som i detta avseende äro beroende. Det kanske måste sägas, att de åtminstone för närvarande äro beroende i storstäderna — annars är det icke så farligt. Men när det gäller exempelvis Stockholm utgöra hyresgästerna den svagare parten, som alltså skulle hava rätt att kräva ett visst värnande och vårdande ingripande, ett slags social lagstiftning, som icke utlämnade dessa svagare till exploatering eller till orättfärdiga och orimliga åtgärder och utplundring. Om det också i fortsättningen, som det hittills på ett så glädjande sätt visat sig, skulle kunna bli god tillgång på bostäder — tillgången är icke så god nu, men det råder dock en mycket god och livlig byggnadsverksamhet och det skapas

Ang.
ifrågasatt
reformerad
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

varje år tusentals nya bostäder — är det nog icke så säkert att man kan räkna med en sådan fortgående utveckling, i den händelse det skulle uppstå till den grad ojämna och besvärande förhållanden mellan å ena sidan hyresvärdar, å andra sidan hyresgäster, som kunde bli en följd av vissa förordade åtgärder. Det är icke alldeles otänkbart, mina herrar, att den tid kan komma och det ganska snart, då de, som nu stå på den andra sidan, måste betecknas som den svagare parten, nämligen då det blir mycket gott om lägenheter, då det t. ex. överallt i fönstren sitta anslag om att rum äro till uthyrning, men inga spekulanter finnas. Jag undrar, om man då skall gå in för åtgärder, som skydda den svagare parten, fastighetsägarna? Styrka och svaghet äro tänjbara begrepp, och det är icke alltid sagt att dessa uttryck i verkligheten träffa in på det sätt, man många gånger och icke minst här i riksdagen vill göra gällande.

Det var det första momentet, som av herr Hage i dag och i motionen framhållits såsom för närvarande synnerligen lämpligt som föremål för åtgärder för reformering.

Det andra momentet var, att tvingande bestämmelser infördes i fråga om hyresvärdarnas skyldigheter att hålla bostäderna i gott stånd. Det är dock så, att vi hava hälsovårdsmyndigheter, vi hava bostadsinspektion, och vi hava en del andra vällovliga anordningar åsyftande att åvägabringa ett sådant bostädernas tillstånd, som i möjligaste mån motsvarar behovet, på det att det icke må upplåtas åt mänskliga varelser utrymmen till beboende, där en bostad icke med skäl kan anses vara tillfinnandes, alltså utomordentligt dåliga, ruskiga, fallfärdiga, kalla och på flera sätt olämpliga bostäder. Jag är den förste både att inse behovet av goda bostäder och att önska sådana. Men bestämmelser, som helt enkelt skulle sätta upp en viss standardtyp av sådana bostäder, som kanske som typ eller standard vore tillfredsställande, leda till, att det endast och med naturnödvändighet skapas krav på höjd ersättning för dessa bostäder. Ty man kan väl icke gärna tänka sig, att de, som behöva hyra, skulle få dessa fullgoda och tillfredsställande bostäder för ett lägre pris än vad dessa bostäder betinga i den situation, vari vi nu befinna oss, och den prisbildning i fråga om tomter och arbetsinsatser i byggnadsbranschen och med de många andra faktorer, som äro rådande på området. Det går nog icke att med några lagstiftningsåtgärder tillmötesgå legitima och berättigade krav, som icke i sig samtidigt innebära verklig risk för en hel del människor, som också tillhöra detta samhälle och behöva bostäder. Jag har ingen anledning att förorda dåliga bostäder, men jag har god anledning att giva ett förord åt de fattiga, som icke hava råd att betala förstklassiga och goda bostäder. De böra också hava möjlighet att få tak över huvudet.

Därför har jag, herr talman, velat säga detta. Därmed har jag ingalunda velat gå till attack mot hyresgästerna utan snarare i motsatt riktning. Det har sagts i tidningspressen härom dagen, att jag gått till attack mot månadsbiljetterna på statens järnvägar. Det var motsatsen, om vederbörande vilja annotera det. Det var till förmån för *månads-* och icke *årsbiljetterna*, som jag motionerat. Nu har jag icke motionerat här, men jag sitter med i andra lagutskottet och tillhör dess majoritet. Därför har jag rättighet och skyldighet att tillstyrka det utskottsutlåtande, som föreligger.

Herr Ström: Herr talman! Det är egendomligt, att så fort dylika frågor som denna förekomma här i riksdagen, finner man, att utskotten dela upp sig i två grupper. Man tycker ändå, att det borde finnas någon behjärtansvärd människa inom det borgerliga lägret, som ville vara med om att åstadkomma en hyreslagstiftning, som skyddar hyresgästernas intressen. Men se vi på den uppdelning, som förekommer i utskotten och i detta fall andra lagutskottet,

finna vi, att det är en uppdelning på två grupper, där socialdemokraterna ensamma hava fått företräda hyresgästernas intressen. Den motivering, som anföres för detta ståndpunktstagande, återfinnes ju på sidan 9 i utskottets utlåtande. Där heter det till en början, att man kan hysa tvekan eller det kan råda tvekan om lämpligheten av full avtalsfrihet på detta område. När det nu råder sådan tvekan om full avtalsfrihet på detta område, tycker man, att denna tvekan skulle fått något uttryck i utskottets utlåtande. Men därutav återfinnes ingenting. Komma vi längre fram i motiveringen, se vi, att utskottet förmenar, att några framsteg på hyreslagstiftningens område icke skola ske snabbare än att de komma att motsvara den förbättring av bostadsbeståndet, som man avser att främja och som till väsentlig del är beroende av det ekonomiska livets förhållanden.

Jag vill då fråga utskottet: Anser detta, att man har följt den linje, som man dragit upp i denna motivering? På sidan 6 finnes här i utskottets utlåtande en skildring av läget på bostadsmarknaden, och det framgår av denna skildring, att beträffande tillkomna bostadslägenheter, om man sätter indexet för dessa till 101 för år 1923, så är det 210 för 1929, alltså en kraftig förbättring på detta område. Om man tar antalet eldstäder, är det 116 för 1923, medan det är 187 för 1929. Under loppet av dessa sex år skulle sålunda en förbättring hava åstadkommit av den art, som fått ett uttryck i att indexet har förbättrats på ett sådant sätt. Men vilka åtgärder på hyreslagstiftningens område hava tillkommit under dessa år?

När det sker en sådan kolossal utveckling i bostadsbyggande och ställningen på bostadsmarknaden, och utskottet vill, att lagstiftningen skall anpassas efter denna utveckling på bostadsmarknaden, varför föreslår då icke utskottet också åtgärder för lagstiftning på detta område? Fastän denna utveckling faktiskt skett som man väntat på för att åtgärder skulle vidtagas, påpekar utskottet ändå i sitt utlåtande, att rätta tidpunkten ännu icke är inne. Jag frågar: när skall rätta tidpunkten vara inne, när man med en sådan motivering icke vill göra något, endast för att utvecklingen på bostadsmarknaden icke skall förhindras på något sätt?

Nu förefinnes i det utlåtande, som föreligger i år beträffande denna fråga, en förbättring av motiveringen. I förra årets utlåtande gick man till kanske betydligt större överdrifter från lagutskottets sida. Då påpekade man exempelvis, att den nuvarande hälsovårdsstadgan ställer allvarliga maktmedel till myndigheternas förfogande. Så står det icke direkt i det nuvarande utlåtandet, men det framgår, att man har den uppfattningen, och det framgick icke minst av anförandet från utskottets talesman, att man hade den uppfattningen, att hälsovårdsstadgan ställer tillräckliga maktmedel till det allmännas förfogande. Hälsovårdsstadgan kan i det fallet icke tillämpas ens för att få rättelse på de punkter, som man kan säga äro mest ömtåliga. Man kan t. ex. icke, för att anföra ett skolexempel, med hälsovårdsstadgans hjälp tvinga en fastighetsägare, som låter sina vattenledningsrör rosta igen, till att ordna denna sak, därför att t. o. m. medicinalstyrelsen har sagt ifrån, att på sina ställen finns det icke vattenledning, utan där får man hämta vatten på annat håll, och följaktligen kan en sådan underlåtenhet icke anses innebära ett äventyrande av lägenheten eller dess överförande till det hälsofarliga beståndet. Icke ens på denna punkt kan man således åstadkomma en förändring, och då förstå vi, vad man skall kunna åstadkomma för förändringar på andra punkter med tillhjälp av denna hälsovårdsstadga. Ett faktum är, att man kan icke driva fram en förbättring av lägenheterna; fastighetsägarna kunna låta lägenheterna förfalla snart sagt hur som helst, de behöva icke underhålla dem, tapetsera dem, hålla målningen i stånd och allt sådant, de kunna tillåta att murbruket faller från väggarna, allt detta kan ske utan att hälsovårdsnämnden med den nuvarande stadgan kan in-

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.

(Forts.)

gripa — och då bör man väl ändå kunna tycka, att det icke är för mycket begärt, att man finge in bestämmelser i kontrakten, som skyddade hyresgästerna i detta avseende.

Det har påpekats av herr Björnberg, att hyresgästerna, när de stå i den ställningen att de äro hyressökande, hava en mycket stark ställning, och det påpekades ju också i fjolårets uttalanden, att den hyressökande spekulanten på en lägenhet har en mycket stark position gent emot hyresvärden, som under normala förhållanden givetvis önskar uthyra den lediga lägenheten och alltså är beredd på vissa eftergifter. Jag förmodar, att de som hava uttalat sig på sådant sätt aldrig hava uppträtt som hyresgäster; ty har man uppträtt som hyresgäst, förmodar jag, att man hade fått en helt annan uppfattning om den starka ställning, vari hyresgästen står. Man behöver bara läsa formuläret till ett hyreskontrakt, och man skall finna, att det finns icke en enda punkt i dessa kontrakt, som ger hyresgästerna några rättigheter, utan det är ett upprepande sida efter sida av skyldigheter från hyresgästens sida, och detta måste han skriva under, om han över huvud skall kunna få någon lägenhet — och ändå kan man tala om att hyresgästen är i en mycket stark ställning.

Det är ju så, att en massa av de sjukdomar, som uppträda, reumatiska åkommor, tuberkulos, nervösa sjukdomar o. s. v. förorsakas i de större städerna i mycket stor utsträckning av dåliga lägenheter. Vore det då för mycket begärt, att statsmakterna ställde medel till det allmännas förfogande, så att man kunde inskrida på ett kraftigare sätt mot dessa dåliga lägenheter. Det allmänna måste i mycket stor utsträckning bära bördorna av detta onda. Det är i stor utsträckning kommunerna, som måste göra det, men även staten får bära en del av denna börda. Vore det då icke rimligt och riktigt, att man sökte genom förebyggande medel åstadkomma en förbättring, och dessa förebyggande medel borde finnas i en hyreslagstiftning, som också gav hyresgästerna några rättigheter, och i vilken man införde tvingande bestämmelser gent emot tredskande fastighetsägare.

Det har sagts av herr Björnberg i debatten, att det skulle möta oövervinnliga svårigheter att åstadkomma en sådan lagstiftning. Det har tidigare visat sig, att det icke har mött så stora svårigheter att inskrida på detta område, och jag tror, att det ingrepp, som gjordes vid det tillfället, var synnerligen lyckligt, men nu är det fråga om ett ingrepp av betydligt mindre dimensioner, och då tycker jag, att om man har något sinne för hyresgästernas belägenhet, man också skulle se till att hjälpa dem på dessa punkter. I övrigt framgår det av det anförande, som herr Björnberg här höll, att fastighetsägarna för sin del icke anse att några åtgärder från det allmännas sida äro behöfliga, och det kan man ju förstå så väl. Men nu är det ju på det sättet, att trots det är privat äganderätt här i landet, som herr Björnberg påpekade, så kan det dock vara så, att denna privata äganderätt icke får missbrukas hur som helst, och det kan hända, att om fastighetsägarna fortsätta att missbruka denna sin privata äganderätt på sätt de hittills gjort, man till slut får ögonen öppna för nödvändigheten av att vidtaga åtgärder mot dessa. Det innebär naturligtvis en trygghetskänsla för herr Björnberg att kunna krypa bakom denna privata äganderätt och säga: sedan handla vi som vi vilja. Men i det långa loppet är det icke så säkert, att man därigenom stärker denna privata äganderätt och att man med stöd av denna kan nonchalera alla de krav som framkomma från hyresgästernas sida.

Jag förstår, att det icke är lönt att här i kammaren för närvarande försöka få några åtgärder vidtagna för att förbättra dessa förhållanden, men det kan ju hända, att om det fortsätter på detta sätt beträffande fastighetsägarnas uppträdande gent emot hyresgästerna, man icke kan krypa bakom den fattige, som herr Björnberg gjorde, utan att man också får se på de sociala förhållan-

dena och nödvändigheten av att rensa ut de dåliga bostäderna och nödvändigheten att reparera och underhålla dem som äro sådana att de kunna underhållas. Det räcker nog icke med att säga, att de fattiga också behöva bostäder, som herr Björnberg här gjorde, och att de följaktligen skola bebo dessa dåliga bostäder. Det är tyvärr på det sättet, att det är de allra fattigaste i samhället, de som behöva få sunda bostäder, som till följe av sitt ekonomiska läge tvingas att bo så och icke hava någon som helst styrka gent emot husägarna, när det gäller att hävda krav på reparationer o. dyl. Ty är det så, att de göra detta, så säger husägaren till en sådan hyresgäst: ni får skaffa en annan lägenhet, och de hava ingen möjlighet att betala vad en dyrare lägenhet betingar, och just till följd därav äro de nödsakade att bo i sådana lägenheter. Men vore det då för mycket begärt, att man vidtog lagstiftningsåtgärder som krävde av husägaren, att han underhölle dessa lägenheter på ett sådant sätt, att de kunde anses vara lämpliga till människobostäder. Jag tycker, att det är ett mycket rimligt krav, och jag förstår icke, varför man icke skall genom en lagstiftning försöka åstadkomma ett förverkligande av detta önskemål. Därför skall jag, herr talman, för min del be att med den motivering jag här anfört få yrka bifall till den i ärendet väckta motionen.

Ang.
ifrågasatt
reformering
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

Med herr Ström förenade sig herr *Lovén*.

Herr Aronson: Herr talman! Jag har som kammaren finner anmält en blank reservation på denna punkt, och det torde måhända förbinda mig till att jag lämnar en liten förklaring. Jag har reserverat mig icke på grund av det beslut, vartill utskottet kommit, utan på grund av motiveringen, som jag anser vara allt för välvillig emot motionerna och det som de syfta till. Jag har nämligen kommit till samma uppfattning som de två motionärer, som här yttrat sig, nämligen det att motiveringen är sådan, att den rätteligen borde hava utmynnat i ett tillstyrkande av motionerna och icke ett avstyrkande. Jag föreställer mig, att när det närmast kommer att motioneras i dessa saker, kommer man givetvis att taga det välvilliga utlåtande, som man här fått från utskottets sida, till förevändning för ytterligare krav i de förevarande avseendena. Innan jag går vidare — jag skall icke hålla något långt anförande — vill jag förutskicka, att jag ingalunda här talar som part vare sig i det ena eller det andra avseendet. Jag är i den lyckliga ställningen, att jag varken är hyresgäst eller hyresvärd, och jag har därigenom måhända en möjlighet, som kanske en och annan i övrigt saknar, att bilda mig en fullt objektiv uppfattning om dessa förhållanden.

Jag ser saken beträffande mellanhavandet mellan en hyresgäst och en hyresvärd på samma sätt som man ser mellanhavandet mellan en säljare och en köpare i övrigt i samhället. När nu staten eller de lagstiftande myndigheterna hava ansett — hittills åtminstone — såsom tillbörligt, att de underhandlande parterna i andra avseenden hava frihet att göra upp efter gottfinnande, kan jag icke förstå, varför icke samma frihet skall kunna få göra sig gällande även här. Jag har icke kunnat tillägna mig den uppfattningen, att den grupp i samhället, som behöver hyra bostäder, är så undermålig, att den skall behöva stå under statens alldeles särskilt beskyddande hand. Jag tror, att denna grupp har skyldighet och även förmåga att kunna tillvarataga sina intressen. Skulle man nu här gå in för åtgärder som dem motionärerna här föreslå, skulle ju det vara ett steg i sådan riktning, som avsåge att ställa en samhällsgrupp i en alldeles särskild undantagsställning. Vad kan i fråga om dessa saker hindra att det fria avtalet får råda, och man har ju också i motiveringen givit ett erkännande åt den fria avtalsrätten? Jag anser, att avtalsrätten här liksom på andra områden bör vara fri.

Ang.
ifrågasatt
reformering
av hyreslag-
stiftningen.

(Forts.)

Beträffande de åtgärder, som föreslagits i motionen, kan jag icke heller tillägna mig den uppfattningen, att de skulle bliva uteslutande till gagn för dem, som man därmed avsåge att gagna. Skulle man, som här nu föreslås, lägga några vissa bördor på hyresvärdarna för att på så sätt bereda hyresgästerna förmåner, kan jag icke tänka mig annat, än att resultatet skulle bliva att hyresvärdarna måste hava kompensation därför, och denna kompensation måste då bestå i en högre hyresersättning. Föreligger nu fri avtalsrätt, synes mig det naturliga och riktiga vara, att man då får avväga å ena sidan priset och å andra sidan förmånerna, och så få de båda parterna komma överens på sätt som de finna i olika avseenden bäst och lämpligast. Jag skall icke här vidare gå in på denna sak och trötta med att ange alla de skäl, varför jag icke har kunnat ansluta mig till den motivering, som här har avgivits av utskottsmajoriteten. Jag har emellertid med detta velat ange, varför jag för min del icke kunnat biträda densamma.

Det är emellertid en punkt i utlåtandet, som jag för min del fullständigt gillar, och jag vill också begagna tillfället att tillkännagiva detta. Det är den punkt, där man anvisar den möjligheten för de avtalslutande parterna, att man till tjänst för dem och framför allt för hyresgästerna skulle upprätta normalkontrakt, i vilka man har alla frågor upptagna, som skulle behöva komma under omprövning, då ett hyreskontrakt göres upp. Jag kan nämligen inse och förstå, att det för en hyresgästs vidkommande kan föreligga en hel del saker, som han icke kommer ihåg vid kontraktets uppgörande, och det kan förekomma en hel del saker, som således bli förbisedda, och det skulle kunna i någon mån lända till hyresvärdens fördel. Har man nu emellertid normalkontrakt, som äro sakkunnigt utarbetade, att tillgå, föreligger icke längre någon möjlighet för en hyresvärd, om han nu så skulle önska, att genom någon sorts överrumpling eller genom list försätta hyresgästen i en ställning, om vilken man skulle kunna säga, att den vore otillfredsställande. Det är därför min syn på saken, att om man nu här skulle få ett dylikt normalkontrakt att gå efter, behöfde det sedermera icke ifrågakomma, att någon hyresgäst på grund av förbiseende i det ena eller andra avseendet skulle komma i en ofördelaktig ställning.

Jag har, för att nu fritaga mig från allt ansvar och för att vara obunden i framtiden, om så skulle komma i fråga, velat anmäla min reservation såsom jag här har gjort, och jag har härmed också velat avge en förklaring, varför jag så gjort, och har för övrigt, herr talman, intet yrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Vid ärendets behandling inom utskottet har jag deltagit, ehuru jag icke hade tillfälle att vara närvarande vid beslutets fattande. Jag skulle likväl icke ha begärt ordet här, om icke åtskilliga uttalanden av herr Ström i Göteborg givit mig anledning härtill. När man betraktar ställningen på hyresmarknaden, måste man också taga hänsyn till den mycket betydande omflyttning i fråga om befolkningens bosättning, som har ägt rum och fortfarande äger rum inom vårt land, inflyttningen från landsbygden och till städerna, och som varit så betydande, att exempelvis under de båda närmast gångna åren, om jag icke alldeles missminner mig, mer än 30,000 människor inflyttat till Stockholms stad. Detta måste givetvis medföra, att trots den utomordentligt stora produktion av bostäder, som har ägt rum här i Stockholm, likväl denna produktion har blivit belagd med hyresgäster, så att fortfarande en viss knapphet på lägenheter förefinnes. Det är uppenbart att i samma stund som denna starka och enligt min mening onormala och icke alldeles glädjande inflyttning till städerna börjar avstanna, i samma stund kommer också läget på hyresmarknaden att bliva helt olika, och jag tror då, att trots den utomordentligt stora dyrhet, som framskapats i fråga om möjligheterna att producera bostäder, skulle det inträda ett förhållande, vilket icke blott

verkade lättande i fråga om möjligheter att få lägenheter, utan också lättande i fråga om priset på lägenheterna. Jag skall icke här förlänga debatten med att gå in på att tala om de orsaker, som hava föranlett denna utomordentligt dyra hyresstandard i Stockholm. Jag tror mig kunna lämna den diskussionen till ett annat tillfälle, men när herr Ström säger, att man tidigare gjort ingripanden på hyreslagstiftningens område av lika omfattande eller mera omfattande slag än här förutsattes, så förmodar jag herr Ström därmed menar den hyreslagstiftning, som vi införde under kristiden och på grund av des säregna förhållanden. Det torde nog kunna sägas, att den medförde nytta i viss riktning, och att den omöjliggjorde för dem, som till äventyrs hade velat begagna sig av andras nödläge, att oskäligt höja hyrorna, men, herr Ström, den gjorde rakt ingen nytta i fråga om att höja antalet bostadslägenheter, ty det är dock ett faktum, att den i mycket hög grad verkade hämmande på bostadsproduktionen.

Jag tillåter mig erinra om att då vi 1923 upphävdde hyreslagen, så uttalades mycket starka betänkligheter, icke minst från socialdemokratiskt håll, emot denna åtgärd, ty man förmenade, att då skulle hyresgästerna alldeles utlämnas åt husvärdarnas godtycke med därav följande svårigheter. Nu finns det väl icke någon, som på allvar skulle vilja påstå, att icke det upphävandet var till nytta, ty därigenom fingo vi i gång en bostadsproduktion av mycket stora mått. Och huru skulle det sett ut i vårt land, och speciellt i Stockholms stad, i närvarande stund, om vi bibehållit en lagstiftning, som verkade hämmande på produktionen av bostäder, och det följaktligen här i Stockholm nu skulle hava funnits mycket mindre antal nybyggda bostäder, än vad för närvarande är fallet?

Jag tror, att om man talar om hyresgästernas intressen och vill göra gällande, att man uteslutande företräder dessas intressen, så är det skäl att tänka på dylikt och skäl att litet grand hålla inne med sådana omdömen, som herr Ström här kom med, då han förde ett tal här, varav man, om man skulle söka finna någon mening i det, måste draga den slutsatsen, att en hyresvärd nästan vore att anse såsom en brottslig person, därför att han tillhandahåller lägenheter till uthyrning. På annat sätt kan man icke tolka sådana uttalanden, som när herr Ström sade, att det kan hända, att om privata husägare såsom hittills missbruka sin äganderätt, så måste man vidtaga åtgärder av annat och skarpare slag. Detta är ett generellt omdöme om husägarna, som icke torde vara befogad och om vilket jag vågar säga, att om det drives för långt, kommer det ingalunda att gagna hyresgästernas intressen. Ty, herr Ström, jag skall erkänna, att det finns svaga hyresgäster, det finns sådana, vilka hava svårt att få lägenheter. Men jag vill säga herr Ström, att dessa hyresgäster få det sannerligen icke bättre, om man genomför skarpa och restriktiva bestämmelser i fråga om lägenheternas kvalitet och dylikt, så att man icke vågar tillhandahålla andra lägenheter än sådana, som äro i förstklassigt skick, och då följaktligen vill betinga sig förstklassiga hyresgäster i fråga om möjlighet både att sköta den förhyrda lägenheten och att betala hyran. Jag tror, det är skäl att gå fram med litet försiktighet på den vägen, ty i överdrivet nit kan det hända, att man skadar just dem, som man vill hjälpa.

Jag skall vara den förste att beklaga det onormala läget på hyresmarknaden. Jag är den förste att understryka, att det icke är normalt med denna oerhörda tillströmning till städerna och industrisamhällena och med den uppskrivning av värdena, som där äger rum, samtidigt som bostäderna på landsbygden stå tomma. Men det är ett faktum, som vi måste notera. Det kommer emellertid ingalunda att ställa sig bättre för hyresgästerna, därest man genomför en tvångslagstiftning av det slag, som tydligen föresvävar herr Ström. Om den, som han tror, kanske komme att avhjälpa en olägenhet, skulle den i stället införa en annan och värre. Det är därför, som jag bestämt vill hävda, att om man går in för den ståndpunkt, som utskottet gjort till sin, så går det icke, så-

*Ang.
ifrågasatt
reformer
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

som herr Ström gör gällande, att säga, att det är de borgerliga, vilka stå emot hyresgästernas intressen, att det är de borgerliga, vilka icke ha något hjärta för sociala synpunkter, och att det är socialdemokraterna enbart, som företräda sociala synpunkter och omsorgen om hyresgästerna. Jag tror, att denna fråga verkligen är av det slaget, att den måste skärskådas ur olika synpunkter. Och jag vågar, herr Ström, som slutord hävda, att de synpunkter, som drivit de borgerliga inom utskottet — och även utom utskottet — torde vara av socialt lika hög kvalitet som de, som drivit herr Ström.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Sandström* instämde häruti.

Herr **Hedvall**: Herr talman, ärade kammarledamöter! Till att börja med skall jag be att få instämma med herr Aronson i det han sade rörande motive-ring och kläm i utskottets utlåtande. Tyvärr kan jag icke instämma i det öv-riga. Men det är verkligen såsom herr Aronson sade, att hela utskottets moti-vering går ut på ett bifall, men när man kommer till klämman, blir det avslag.

Så var det ju även förra året, då det, som bekant, väcktes två motioner i bo-stadsfrågan. Den ena av dessa motioner behandlades av andra lagutskottet, och den andra gick till tillfälligt utskott. Den som behandlades av andra lagutskot-tet gällde hyreslagen, och den andra motionen upptog bostadsfrågan i hela dess vidd. Då andra lagutskottet behandlade motionen om hyreslagen, sade utskot-tet i en välvillig motivering, att det ansåg, att det fanns vissa spörsmål i den frågan, som borde tagas upp till avgörande, men att frågan borde tagas upp i större sammanhang, varför motionen avstyrktes. Och när frågan kom inför kamrarna, bifölls lagutskottets förslag, och motionen avslogs. Sedan kom det tillfälliga utskottet med sitt utlåtande rörande den andra motionen. Utskottet sade ifrån, att det icke kunde taga upp frågan i så stort sammanhang; frågan var alldeles för stor — man stödde sig på socialstyrelsens utlåtande — det skulle bli alltför många utredningar på grund av detta spörsmål, som vore allt-för vittomfattande. Med anledning därav ansåg utskottet, att det icke kunde föreslå någon åtgärd i ärendet, och riksdagen tyckte detsamma som utskottet. Så fingo vi vid samma riksdag ett uttalande i *ett* sammanhang, att denna fråga var för stor, och att man därför icke kunde vara med om den, samt i *ett annat* sammanhang, att frågan var för liten, och att man av den anledningen icke kun-de reflektera på densamma.

I år försökte herr Hage och vi, hans medmotionärer, att gå en medelväg och taga en del av vad riksdagen ställde sig välvilligast till förra året för att för-söka få igenom detta i år. Det gäller vissa frågor rörande hyreskontrakt och bestämmelser i hyreslagen, som nu icke äro av tvingande natur men som vi tänkt oss skola få sådan natur. Resultatet föreligger i dag i detta utskotts-utlåtande, och det torde väl bli på samma sätt som förra året, att kammaren beslutar, att ingenting skall göras, visserligen efter en hel del deklamationer av herr Magnusson i Skövde och av herr Björnberg, vilken sistnämnde ju förklar-sig vara de fattigas riddare och framför allt vilja se till de fattigas bästa. Men på vilket sätt herr Björnberg vill göra detta får man icke det minsta reda på. Förmodligen är det på samma sätt, som han lät framskymta i utskottet och som han delvis, fastän i försiktigare ordalag, var inne på här i dag, näm-ligen genom det resonemanget, att det här skall man icke fästa så stort av-seende vid. Att hyra en bostad det är precis detsamma som ett enskilt avtal av vilket slag som helst. Det är ett köpeavtal av samma slag, som om man köper en bil eller en kostym, har det sagts. Man reflekterar icke ett ögonblick över att man just genom sådana uttalanden deklarerar, huru litet man i själva verket är inne i denna fråga. Jag begär icke, att herr Aronson, sedan han de-

klarerat, huru han har det ställt, skall förstå saken. Men han borde väl hava möjlighet att kunna sätta sig litet in i, huru småfolket i storstäderna se på detta spörsmål, och försöka göra något på grund därav.

Det sades av en talare — jag tror, det var herr Aronson — att han ville ha fri avtalsrätt. Men det *finns* ingen fri avtalsrätt. Det är på det sättet, att det är husägaren, som bestämmer. Det finns vissa bestämmelser i lagen, som föreskriva, att så och så skall det vara, men dessa bestämmelser sätts ur kraft vid kontraktets skrivande just av husägarna. Det är bara det vi begära i den ena detaljen i årets motion, att dessa bestämmelser skola göras till tvingande, så att man icke genom ett enkelt hyresavtal kan sätta dem ur kraft. Det är hela den korta meningen i vad vi vilja åstadkomma i år. Och jag tycker för min del, att nog borde väl detta vara något, som riksdagen kunde reflektera på.

Utskottet pekar på än det ena och än det andra för att slippa ifrån saken. På sidan 7 i sitt utlåtande pekar utskottet på Svenska bostadskreditkassan, varom beslut fattades i 1929 års riksdag. För att icke behöva taga ordet på nytt, då denna sak kommer på tal, vill jag meddela, att denna bostadskreditkassa, som utskottet tycks fästa så stort avseende vid, och som naturligtvis i och för sig icke är annat än gott att säga om, denna kassa har för Göteborgs vidkommande inne låneansökningar till ett belopp av över fyra millioner kronor, men endast 1,380,000 kronor äro beviljade. Man förstår ju, att det stöd, som utskottet i detta sammanhang kan ha av den kassan, icke kan vara överdrivet stort.

Jag vill vädja till kammaren att vid behandlingen av dessa frågor i år åtminstone sträcka sig så långt, att den bifaller denna motion, och jag ber, herr talman, att för min del få yrka bifall till densamma.

Herr Ström: Herr talman! De skäl, som anfördes av herr Magnusson i Skövde gent emot det yrkande och den framställning, som jag gjorde i denna fråga, äro, tror jag, av den beskaffenhet, att anförandet som sådant dömer sig självt. Han påstod bland annat, att jag skulle hävdad den satsen, att den, som tillhandahåller bostäder till uthyrning, är en brottslig person. Jag förstår icke, varifrån herr Magnusson i Skövde fått ett sådant uttalande, eller hur han ur mitt anförande kunnat utläsa någon sådan uppfattning. Jag har sagt ifrån, att den som missbrukar denna äganderätt, den handlar på ett sådant sätt, att han driver fram en lagstiftning, som är nödvändig. Jag har hävdad, att fastighetsägarna t. o. m. i mycket stor utsträckning ha missbrukat den privata äganderätten, men jag har därför aldrig sagt, att en person, som tillhandahåller bostäder, är en brottsling. Ty själva tillhandahållandet kan det givetvis, om det icke missbrukas, icke vara något att invända emot. Detta tycker jag, att t. o. m. herr Magnusson i Skövde skulle fått klart för sig av det anförande, jag här höll.

En annan synpunkt, som framfördes av herr Magnusson i Skövde, var, att läget i städerna är så onormalt till följd av inflyttningen från landsbygden. När vi behandla nästa fråga på dagordningen, får jag kanske tillfälle att belysa just dessa förhållanden och vad som gör, att det är ett sådant läge i städerna, och att bostadsproduktionen där är så dyr, som herr Magnusson i Skövde nämnde. Jag skall därför avstå från att bemöta dessa påståenden nu för att jag skall bli i tillfälle att vid diskussionen om nästa ärende framföra dessa synpunkter i sitt sammanhang. Jag vill dock säga, att den hyreslagstiftning, som tidigare varit rådande, och som vi socialdemokrater och hyresgäster i gemmen slagit vakt om, varit av den beskaffenhet, att den icke hindrat bostadsproduktion, därför att nya bostäder ju icke föllo under den lagens bestämmelser. Det är klart, att om man ställer upp kvalitativa fordringar på en bostad,

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.

(Forts.)

så finns det alltid en hel del personer, som vilja kringgå bestämmelserna. När vi i vårt land införde hälsovårdsstadgan, som bestämde vissa saker beträffande bostäderna, så fanns det alldeles säkert, herr Magnusson, några, som ville bekämpa just de synpunkterna. När man införde en stadsplanelagstiftning, som gav litet mera ljus och luft åt städerna, fanns det också några reaktionärer, som ville bekämpa den. Men dessa lagar ha nu gått in i allmänna medvetandet och anses numera som absolut nödvändiga. Jag tror också, att det skall komma att gå in i det allmänna medvetandet och anses absolut nödvändigt, att man tillhandahåller goda bostäder, som underhållas av husvärdarna. Ty det kan icke i längden vara riktigt, när man har bestämmelser på nyssnämnda punkter, att man icke skall ha några bestämmelser rörande bostädernas inre kvalitet, utan att det skall vara full frihet för husvärdarna att i det avseendet hava sina bostäder i hurudant skick som helst. De enda begränsningar, som nu finnas i detta avseende, äro hälsovårdsstadgans bestämmelser, vilka, som jag tidigare påpekat, äro av den beskaffenhet, att de icke utgöra något hinder för husägarna att ha sina lägenheter i snart sagt huru dåligt skick som helst.

Det har vidare talats om att, om man införde en lagstiftning, som innehölle tvingande bestämmelser i här förevarande hänseende, skulle dessa bestämmelser icke komma att skydda de svaga, de fattiga i samhället, som jag talade om, utan de skulle i stället bli en börda för dessa. Ja, är det så, att man anser, att dessa fattiga personer skola vara hänvisade till att bo i lägenheter, som äro så undermåliga, att hyresgästerna därav ådraga sig sjukdomar för livet — det framgår rätt klart av statistiken, att dåligt bostadsbestånd medför sådana verkningar — anser man, att de fattiga skola bo i sådana lägenheter, bara därför att de därigenom få några kronor billigare hyra, då äro de synpunkter riktiga, som herr Magnusson anförde. Men är det så, att man anser, att även dessa hava rätt till en god bostad — även om de måste betala något mera för den — då är det riktigt, att man inför tvingande bestämmelser, som göra, att deras bostäder bli av god kvalitet och väl underhållna och icke sådana, som det här talats om. Jag undrar, herr Magnusson i Skövde, om man kan anse, att det är socialt betonade synpunkter, som göra sig gällande, då man överlåter åt husägarna att handhava dessa angelägenheter efter sitt gottfinnande, utan att hyresgästerna hava det ringaste att säga till om. Det talas så vackert i tidningarna om att hemmet är något, som man skall värdera, det är något, som skall vårdas. Men huru vårdar man hemmen, där fastighetsägaren är enväldshärskare, där han bestämmer över alla angelägenheter beträffande dessa saker. Jag tror icke, att det kan bli någon hemkänsla för dem, som bo i dessa hyreshus och trakasseras av husvärdarna. Jag vill därmed icke säga, att alla husägare äro likadana. Men när vi införa en lagstiftning, införes den i regel för att hindra dem, som äro sådana, att de vilja tillämpa den privata äganderätten på detta sätt. Vi räkna icke med att alla skola vara av den kvalitet, som en del av våra fastighetsägare och husägare äro, och därför vilja vi vidtaga sådana åtgärder. Och det är berättigat, att samhället inskrider och genom lagstiftning ser till att förhindra här påtalade olämpliga åtgärders upprepande.

Det har vidare sagts här i debatten av herr Aronson, att om man inför sådana tvingande bestämmelser, så hjälper man därmed icke i första hand hyresgästerna, därför att husvärdarna måste kompensera sina ökade utgifter genom högre hyror. Var lugn, herr Aronson, det hava redan dessa husvärdar gjort i mycket större utsträckning än den, som tillhandahåller goda bostäder. De se nog till att få högsta möjliga hyra, och med den brist på bostäder, som föreligger, har det varit möjligt, även om husvärden icke fäst det ringaste avseende vid nödvändigheten att underhålla lägenheterna, så att någon ytterligare pressning på den punkten torde vara omöjlig för dessa fastighetsägare att er-

nå. Det hava de redan klarat av på förhand. Däremot behövas vissa åtgärder för att de skola tvingas till att hålla bostäderna i gott stånd.

Herr Aronson nämnde vidare, att man bör ha fullständigt fria förhållanden på detta område; det bör vara samma frihet som mellan säljare och köpare. Jag tycker, att detta är en felsyn på hela detta problem. Det är väl ändå icke så, att det i fråga om bostäder och fastigheter råder samma förhållanden som i fråga om t. ex. manufakturvaror, där man kan gå in i första bästa affär och köpa vad man behöver. Det finns inom ett samhälle en viss tillgång på bostäder, och utöver denna tillgång kan man, åtminstone icke på en rätt avsevärd tid, skaffa något väsentligt tillskott till dessa. Då är icke förhållandet det samma, som när det gäller säljare och köpare inom andra områden. Den saken tycker jag skulle vara så självklar, att man icke här skulle behöva tala om den. Och herr Aronson borde, trots att han varken är hyresgäst eller husägare, kunna förstå, att det är en väsentlig skillnad på förhållandet mellan hyresgäster och fastighetsägare å ena sidan och en vanlig köpare vilken som helst och den affärsman, som tillhandahåller den önskade varan, å andra sidan. Jag tror, att man icke kan lägga den där vanliga schablonen på ett sådant förhållande, utan det måste bli en annan. Därför är det nödvändigt, att samhället vidtager åtgärder, som skydda de svagaste, nämligen hyresgästerna, från att bli uppskörtade, från att bli behandlade på det sätt, varpå hyresgästerna i stor utsträckning blivit behandlade av dessa brutala fastighetsägare. Ty det är ju ändå dem, vi stifta lagar mot, icke de hyggliga och ordentliga. Jag vill till slut meddela, att det finnes en hel del sådana, även om de ej hava någon förespråkare i kammaren i dag.

☛

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Ja, herr talman, herr Ström kände sig tydligen träffad av mitt omdöme om hans förra anförande, varur jag icke kunde utläsa annat än att han ansåg husägaren nästan som en brottslig person. Han bidrog själv till att vidare befästa det intrycket genom vad han här uttalade, då han ville hävda, att fastighetsägarna till och med i mycket stor utsträckning missbrukat sin rätt, och då han vidare talade om, att de uppträda som enväldshärskare, diktatorer o. s. v. Det torde vara tillräckligt detta för att visa den våldsamma överdriften i herr Ströms uttalande.

Han säger vidare, att då det gäller ändring i hälsovårdsstadgan, förbättringar däri, ny stadsplan och så vidare, har det alltid uppträtt någon Magnusson i Skövde eller annan reaktionär, som motsatt sig detta. Jag kan endast gratulera vårt lands hyresgäster för att de icke hava alltför många herrar Ström i Göteborg såsom förespråkare.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Ang.
ifrågasatt
reformerings
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

Ang.
ifrågasatt
reformering
av hyreslag-
stiftningen.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, angående anslag till bestridande av kostnaderna för Sveriges deltagande i en blivande internationell nedrustningskonferens.

Denna proposition bordlades.

§ 17.

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.

Härefter upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till åstadkommande av mera hygieniska och billigare bostäder.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 293, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande av lagförslag till 1932 års riksdag angående:

1) minimifordringar som skulle ställas på lägenhet, vilken skulle användas till bostad, för att denna ur hälso- och andra synpunkter skulle fylla sitt ändamål,

2) genomförande av en effektiv bostadsinspektion för såväl städerna som landsbygden, vilken övervakade lagens efterlevnad,

3) nedskrivning av alla tomt- och fastighetsvärden, så att alla jobbarevinsten bortskreves och hyrorna fastställdes efter det på sådant sätt beräknade fastighetsvärdet, och

4) grunder för hyressättning, vari föreskrevs, att hyran högst finge sättas så, att den täckte verkliga omkostnader för fastigheten samt 5 % ränta på det verkliga fastighetsvärdet, till vilket räknades endast på godkännbart sätt i fastighet investerat kapital.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Hage*, *Norman* och *Hedvall*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och i vilken mån ytterligare åtgärder kunde vidtagas från det allmännas sida, för att bostadsstandarden i vårt land skulle kunna höjas, främst ur hygieniska synpunkter, samt hyresutgifterna, främst för mindre lägenheter, hållas inom rimliga gränser; samt

av herrar *Linder*, *Hagman* och *Magnusson* i Kalmar.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Andersson* i Stockholm: Ja, herr talman, jag har här i min hand ett utlåtande från andra lagutskottet. Det består utav tio trycksidor, varav, såvitt jag kan se, nio och en halv äro så att säga skrivna med saxen, det vill säga innehålla ett återgivande av gamla utlåtanden, som tidigare avgivits i dessa frågor. På några rader därefter har utskottet gjort några undanflyk-

ter, och så förklarar utskottet slutligen, att utskottet anser, att motionen icke bör leda till någon riksdagens åtgärd.

När lagutskottet har behandlat en fråga sådan som den här på det sättet, har jag åtminstone fått det intrycket, att utskottet icke besvärat sig med att närmare titta på, vad bostadsfrågan betyder för något i samhället. Det kan vara ett skäl till, att utskottets utlåtande fått ett sådant innehåll och utseende.

Ett annat skäl kan vara, att utskotts majoriteten, såsom det framgick av det anförande, som utskottets talesman höll här i den förra frågan, vill göra vad som är möjligt för att någon utredning i bostadsfrågan överhuvud taget icke skall komma till stånd.

Utskottet har emellertid i slutet av sitt utlåtande förklarat, att de av motionärerna i övrigt framförda önskemålen äro av synnerligen vittomfattande art, och fördenskull anser utskottet, att frågan icke bör utredas. Andra lagutskottet har alltså kommit till den uppfattningen, att en fråga kan vara av så vittomfattande art, att den fördenskull icke göras till föremål för utredning.

Ja, något magrare skäl eller motivering för ett avstyrkande från något utskotts sida i riksdagen har jag icke kunnat finna tidigare. Jag har noga sökt titta på en hel del av de utlåtanden, som avgivits.

När man tittar på bostadsfrågan, finns det skäl att också söka granska, vad bostadsproblemet betyder här i samhället; och det förefaller mig då, som om utskottets majoritet icke närmare studerat de skäl, som jag anført i motionen för upptagande av hela denna fråga till utredning. Då skall jag tillåta mig rikta kammarens uppmärksamhet på dessa problem några ögonblick.

När det först gäller bostadsfrågans inverkan på folkhälsan, vad betydelse har den i detta avseende? Jag har i motionen återgivit ett uttalande av docenten Höjer i Malmö, som gavs i hans föredrag på den allmänna svenska bostadskongressen, där han riktade uppmärksamheten på, att en betydande del av sjukdomarna i samhället härleder sig från dåliga bostäder. Man kan alltså kort säga, att en betydande del av eller ett betydande antal av dem, som här läggas in på sjukhusen på grund av olika sjukdomar, och av dem, som befolka sanatorierna, befolka dessa sjukhus och sanatorier på grund av de rådande bostadsförhållandena.

Vilka kunna då ställas till ansvar för dessa omständigheter? Jo, det är naturligtvis i första hand de fastighetsägare, som ordna det så, att människor måste bo i hälsovådliga bostäder. Men därtill kommer i sista hand ansvaret på samhället eller statsmyndigheterna, som tillåta sådana förhållanden inom detta samhälle.

Är det någon mening överhuvud med att upprätta sjukhus och sanatorier för att dessa skola befolkas av människor, som ådraga sig sjukdomar på grund av att samhället icke ingriper på bostadsområdet och ser till, att bostäderna bliva sådana, att man icke ådrager sig sjukdomar därför att man tvingas att bo i dessa dåliga bostäder? Ett ingripande till förebyggande av dessa sjukdomar förefaller mig åtminstone vara en naturligare och förnuftigare åtgärd än att vidtaga åtgärder för att bota dem, även om boten i och för sig är nödvändig, om sjukdomarna uppkommit. Men ingripande och förebyggande måste betraktas som den första åtgärd, som samhället borde vidtaga på detta område.

Det är emellertid icke bara de kroppsliga sjukdomarna, som man ådrager sig i dåliga bostäder. Det har också från läkarhåll givits ganska klara belägg för, att de själsliga sjukdomarna i mycket stor utsträckning härledas från de dåliga bostäderna. När det gäller alla de kostnader, som läggas ned — även om de icke äro tillräckliga — för närvarande på åstadkommande av en

Ang.
 åstadkom-
 mande av
 förbättrade
 bostadsför-
 hållanden.
 (Forts.)

någorlunda god skolundervisning, vad är det för mening med en hel del av det, som lägges ned här, om barnen, när de komma hem från skolan, bo i sådana bostäder, att de icke hava möjlighet att ordna sin läxläsning eller att få den nödiga vilan för att tillgodogöra sig de kunskaper, skolan har att giva dem? Även på det området finnes en mängd skäl, som tala för ett ingripande på bostadsområdet och för att man ser till, att andra anordningar komma till stånd än de, som existera för närvarande.

Varpå beror nu emellertid detta, att människor måste bo i dessa dåliga bostäder? Och hurudana äro bostäderna här i landet? Jag vet icke, om någon av kammarens ledamöter, i varje fall någon annan än de, som härstamma från Stockholm, skaffat sig tillfälle att se på bostadsbeståndet och hurudant det är i stor utsträckning i Stockholm. Vill ni bara göra er besvär att gå över Norrström in i Gamla staden och titta på de lägenheter, som finnas i fastigheterna där — jag syftar icke på dem, som finnas i det närmaste huset på andra sidan Norrström utan på dem, som ligga något längre bort — och ni ser efter, hur förhållandena äro, skall ni finna, att de lägenheterna i stor utsträckning äro sådana, där fukten rinner av väggarna, icke en solstråle kommer in och icke ens under de ljusaste dagarna finnes så mycket ljus i lägenheterna, att man kan vägleda sig utan artificiellt ljus. Jag skulle vilja rekommendera herr Björnberg att titta på dem.

(Herr **Björnberg** inföll: Jag har varit där.)

Herr Björnberg förklarar, att han redan har varit där. Då måste jag säga, att hans uttalande i den förra frågan gör mig ganska betänksam, när han säger, att man icke kan förbättra bostadstillståndet, ty det måste finnas lägenheter även för de fattiga. De fattiga tvingas bo i dessa lägenheter. Stockholms stad har i sin ägo enligt utlåtande från den nämnd, som verkställer undersökning på området, omkring 600 lägenheter, som äro utdömda och förklarade vara att anse såsom icke människovärdiga bostäder, men som icke kunnat utrymmas därför, att man icke haft möjligheter att skaffa bostäder åt dem, som bebo dem. Dessa 600 finnas i Stockholms stads ägo. Hur många finnas i de privata fastighetsägarnas ägo? En undersökning skall giva besked om, att bostadstillståndet, när det gäller lägenheter, som de fattiga möjligen kunna betala hyra för, är något oerhört. När man hör kammarledamöter tala i bostadsfrågan på detta sätt, måste jag säga, att jag blir icke bara betänksam beträffande deras vilja att göra något utan mer och mer på det klara med, att här betraktas bostadsfrågan icke som en fråga av den minsta sociala betoning utan endast som en affärsfråga och ingenting annat.

När det då gäller frågan om, varför de fattiga människorna tvingas bo i bostäder av det slag, jag här talat om, äro vi alltså inne på frågan om hyrespriserna. Hurudana äro hyrespriserna å de lägenheter, som finnas här i Stockholm och stå att hyra? Jag har i min motion givit några exempel i detta avseende. Jag har visat på ett par exempel på en hyresstegring från 1915—1916 och fram till 1930. Vad visa dessa exempel? Jo, de visa i det ena fallet, att hyran har stigit på dessa år med ungefär 100 procent, och i det andra fallet har hyran stigit med ungefär 150 procent. I det senare fallet har hyran stigit i runt tal från 600 kronor 1916 till 1,500 kronor 1930. Jag har själv skaffat mig tillfälle att taga del av vad den av herrar Björnberg och Magnusson i Skövde försvarade fastighetsägaren lagt ned för kapital i den fastigheten, det är fråga om. Jag har konstaterat, att det icke lagts ner något kapital i dessa lägenheter, utan hyresgästerna hava till och med fått kosta på tapeter på väggarna, när de gamla blivit sådana, att man icke ansett sig kunna bo i en lägenhet, som sett ut på det sättet.

Det har talats om de höga byggnadskostnaderna. Men vad hava de med

hyreshöjning av detta slag att göra? Här, skulle jag tro, har man icke möjlighet från de borgerligas sida att föra fram talet om byggnadsarbetarnas höga löner som orsaken till hyresstegringen. Ty fastighetsägaren tog otvivelaktigt även 1915—1916 en hyra, som gav honom den ränta, han önskade, på det i fastigheten nedlagda kapitalet. När han sedan trissat upp hyran med 100—150 procent, är det uppenbart, att vad han tillskansat sig i form av ökade hyror är ingenting annat än ökad vinst för fastighetsägaren. Det skulle vara intressant att veta, om utskottsmajoriteten anser, att detta är en företeelse i samhället, som är fullkomligt vällovlig, och om utskottets talesman är beredd understryka, att man icke skall göra något för att förhindra detta. När det gäller dessa hyresstegringar, skall jag återkomma senare. Men jag vill redan nu rikta uppmärksamheten på hyresstegringen i Stockholm. Om man ser på de förändrade priserna för tiden från 1871 och fram till 1930, så är hyresstegringen i Stockholm i medeltal över 450 procent. Ser man på den hyresstegring, som förekommer i lägenheter med centralvärme i Stockholm, enkelrum och rum och kök, är stegringen från 1914—1915 till innevarande år icke mindre än 171 respektive 183 procent.

Vad är det för något, som motiverar dessa förändrade hyrespriser? Ja, jag förmodar, att utskottet är berett att giva svar på den frågan, då utskottet är av den uppfattningen, att det icke behöver vidtagas några åtgärder för att komma till rätta med vad som förekommer på detta område.

Jag vill i detta sammanhang understryka, att jag anser icke, att en hyreslagstiftning, som endast förbjuder hyresstegring, är tillräcklig, när det gäller att komma till rätta med de frågor, varom jag här talat. Ty man har redan kommit upp till en sådan hyresnivå, att — även om man skulle anse fastighetsägarna hava rätt till vinst på detta område — ger i allt fall den nuvarande hyresnivån fastighetsägarna en oerhörd och oskäligen vinst och tager så mycket av inkomsten för de fattiga i samhället, att det icke finnes möjligheter för dem att betala hyra för människovärdiga bostäder. Om man föreskriver, att hyresstegring icke får förekomma, är det icke tillräckligt, utan det är nödvändigt att ett nedpressande av de oskäliga hyrorerna äger rum.

Vad är då orsaken egentligen till denna hyresnivå, som för närvarande finnes? Man har ju här från borgerligt håll både i år och tidigare sökt göra gällande, att det är framställningskostnaderna för fastigheterna, alltså byggnadskostnaderna, som skulle vara orsaken till vad som förekommer på detta område. Jag har i motionen givit några exempel på, vad som förekommer i dessa avseenden. Jag har givit exempel på tomtjobberier, sådana de förekommit i Stockholms stad under de senaste trettio åren. Dessa exempel visa, att tomtmarken här i Stockholm i vissa fall stigit med ända till åttatusen procent. Tänk, herr Magnusson i Skövde, om dessa jordbitar, på vilka han har sina trädgårdsland i Västergötland, skulle stiga i värde på detta sätt! Det förefaller mig, som om de morötter, som växa där nere, då skulle bliva så dyra, om herr Magnusson skulle tänka sig att få ränta på jordvärdet, att de skulle lämna sig till krånålar men icke till människoföda, om de skulle betala framställningskostnaden. Jag vill med detta hava riktat uppmärksamheten på, att vad som förekommit i fråga om tomtfrågan och de uppjobbade priserna, är av den art, att detta är en skandal, att det tillåtes, att det förekommer något sådant. Det kan naturligtvis icke leda till annat än att de fattiga människor, som måste hyra bostäder i Stockholm, måste erlägga så gott som halva sin avlöning, i vissa fall ännu högre belopp, i hyra till fastighetsägarna, för att dessa skola få den ränta, som de anse sig böra hava på det uppspekulerade kapitalet. Det är icke bara tomtpriserna, som jobbats upp. Om man ser, vad som förekommer i fråga om rena fastighetsjobberier, finns det exempel på, hur man köpt en fastighet den ena månaden och sålt den den andra samt tjänat så där 50,000—60,000 kronor. Det

*Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.
(Forts.)*

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)

finnes exempel, hur man köpt en fastighet det ena året och sålt den det andra samt tjänat 50,000—100,000, i vissa fall mer än 100,000 kronor på den transaktionen. De, som vilja göra sig besvär med att skaffa sig utförliga uppgifter på vad som är riktigt och förekommit i detta avseende, kunna gå och granska de handlingar, som finnas i Stockholms stads arkiv; och de skola finna, att vad som här förekommit överstiger i vissa fall betydligt de exempel, som jag givit i motionen och här lämnat en erinran om. Nå, när man spekulerar upp fastighetsvärdet på detta sätt, har det, mina herrar, icke en viss släkt med det spekulerande i livsmedel, som förekom under kristiden, mot vilket man ingrep så, att man satte vissa maximipriser? Man förbjöd alltså att taga mera betalt för de varor, som man skulle sälja, än vad som officiellt angivits såsom pris-sättning. När vi kommo fram till slutet av kristiden, och det kom potatis i marknaden, fingo de spekulanter, som köpt kålrötter, därför att de trodde, att det icke skulle finnas annat lång tid framåt till människoföda, och räknade med att tjäna betydande belopp därpå, förlora pengar, därför att kålrötterna fingo icke mycket värde.

Men hur är det på bostadsmarknaden? Jo, där ha jobbarna, som spekulerat, fortfarande fastigheterna taxerade till de uppjobbade värdena och tillskansa sig 15, 20 å 25 procent i hyra på det uppspekulerade kapitalet. Att man på bostadsmarknaden har dessa oerhörda förhållanden är faktiskt en kvarleva från kristiden. Man tillåter fastighetsägarna att ockra på behovet av bostäder, tillåter dem att handla på ett sådant sätt gentemot bostadskonsumenterna, om jag så får uttrycka mig, det vill säga de, som behöva bostäder, såsom kålrots- och livsmedelsjobbarna i allmänhet gjorde under kristiden. Att samhället skulle, när det gäller bostadsfrågan, ovillkorligen tillåta något sådant, förefaller mig, även om jag icke har så stora förhoppningar, att det någonsin kommer att ske någon rättvisa på detta område, så länge denna samhällsordning består, ändå en smula orimligt.

Det är emellertid icke bara när det gäller dessa gamla uppjobbade fastigheter som hyressättningen är onormal. När man tittar på hyressättningen och de räntor, som fastighetsägarna tillskansa sig i de nya fastigheterna, är ställningen ungefär densamma. Det visar sig här, om man ser efter hur det ligger till på bostadsområdet, att det ändå går att låna upp kapital till låt mig säga i medeltal 6 procent, även om man skulle inteckna en fastighet upp till 80 procent. Om då fastighetsägaren sätter in i en miljonfastighet 200,000 kronor, så visar det sig, om man tittar närmare på saken, och jag har givit exempel på det i motionen, att han på dessa 200,000 kr. kan tillskansa sig en ränta på mellan 15 och 20 procent. De, som tvivla på det påståendet, kunna läsa Svenska Dagbladet. I den tidningen brukar det så gott som varje dag finnas annonser om försäljning av fastigheter här i staden, vilka, enligt vad man meddelar, lämna 20 procent på det i fastigheten nedlagda kapitalet. Är det normalt, herr Björnberg. (Herr **Björnberg**: Nej.) När man svarar nej på den frågan, förefaller det mig, att man icke borde vara obenägen att stävja det jobberi, som förekommit på detta område.

Innan jag går in på frågan om hur man från samhällets sida handlar i dessa spörsmål, skall jag rikta uppmärksamheten på en annan detalj, som är ägnad att fördyra bostadsbyggandet på ett sådant sätt, att jag tycker, att till och med utskottets majoritet skulle kunna vara med om att ingripa däremot, för så vitt man nu icke är alltför nära släkt med dem, som driva verksamhet på detta område. I Dagens Nyheter fanns i oktober, närmare bestämt i början av månaden, en artikel, i vilken tidningen meddelade, att man verkställt en utredning angående den provision, som betingas, när man lämnar ut s. k. byggnads-kredit, eller när man lämnar ut lån till en byggmästare, som skall bygga en fastighet. Dagens Nyheter gav i den artikeln exempel på, att medan arbets-

lönerna vid uppförande av en fastighet, som sedan taxerats till en miljon, gick till ungefär 180,000 kronor, hade byggmästaren måst betala 90,000 kronor i provision till dem, som gav honom lån under den tid han uppförde fastigheten. Är detta några legitima intressen, som äro med och spela in på näringslivets område, dessa intressen, som utskottets majoritet har en bestämd motvilja emot att komma åt, eftersom utskottsmajoriteten säger ifrån, att de önskemål motionärerna framställt anser man vara av så vittgående omfattning, att man icke vill vara med om en utredning på detta område? Jag tillåter mig ställa den frågan till majoriteten i utskottet, och jag väntar gärna att få besked om vad utskottsmajoriteten på den punkten haft för uppfattning.

Jag betraktar alltså dessa förhållanden såsom varande de, vilka egentligen förorsaka den hyresnivå, som existerar här i Stockholm för närvarande. Detsamma är givetvis förhållandet — om också icke i samma utsträckning, så dock likartat — i andra större samhällen i landet, men här i Stockholm, alltså den största staden i landet, äro förhållandena mest markanta i detta avseende. Hur handlar då samhället, när det gäller handläggningen av detta problem? Kan man säga, att Stockholms stad och dess myndigheter verka för nedsättning utav hyresbeloppen, eller finns det några bevis för, att man verkar i annan riktning? Jo den omständigheten att man här följer med allteftersom fastigheterna jobbas upp, följer med och taxerar dem till de uppjobbade värdena och icke motverkar denna spekulation, underlättar givetvis fastighetsjobberierna i mycket stor utsträckning. Jag kan ge kammarens ledamöter ett annat exempel på, hur man medverkar till orimliga hyror från myndigheternas sida i Stockholms stad. Jag fick för några dagar sedan besked om, att taxeringsnämnden i Älvsjö vänt sig till en fastighetsägare och sagt, att om han vill driva filantropi är det hans sak, men att samhället icke har för avsikt att göra det. Då han hyr ut en tvårumslägenhet utan värme för 550 kronor, förklarar taxeringsnämnden, att detta är en hyra, som är alldeles för låg, och fördenskull taxerar den fastighetsägaren för en hyresinkomst, som är 200 kronor högre, än den han har fått för lägenheten. Är det att medverka till normala hyror eller är det att medverka till uppskrivande av hyrespriserna? Jag skulle tro, att det senare är det, som förekommer från dessa taxeringsnämnders sida. Det finns en och annan arbetare, som har en fastighet därute i förstäderna, vilken är så stor, att han icke bebor den helt själv, utan att han hyr ut en lägenhet i denna fastighet. Han har icke så stor inkomst, att han har möjlighet att av den ta något och lägga ned i fastigheten, utöver det han kan lägga ned som normal hyra för sig själv. Men då han räknar med den hyra han har för den lägenhet, som han själv disponerar, och den hyra han tar för denna andra lägenhet, är det belopp han behöver till räntor, amortering och andra utgifter för fastigheten, förefaller det mig orimligt, att taxeringsnämnderna, de statliga myndigheterna alltså, skola skruva upp hyror och säga, att när det finns någon, som icke tar normal hyra, är detta att idka filantropi, något som samhället icke vill medverka till, utan som samhället finner böra beskattas. När man konstaterat, att det ligger till på detta sätt, skulle jag tro, att det finns skäl att säga ifrån, att samhället har skyldighet att ingripa och undersöka vad som förekommit, och att samhället har skyldighet att vidtaga åtgärder för att rätta till en hel del av vad som förekommit på bostadsmarknaden.

Det har talats om den fria avtalsrätten, och att det skall vara tillgång och efterfrågan, som skall vara avgörande, när det gäller prissättningen på lägenheter. Ja, det existerar, som tidigare påpekats, ingen fri avtalsrätt på detta område. Det förhåller sig nämligen så, och det är väl ingen hemlighet för någon, att bankerna bestämma, om en person, som skall uppföra en fastighet, skall få låna pengar och därmed få möjlighet att bygga eller icke, och att bankerna sålunda reglera den bostadsproduktion, som förekommit, och det antal

Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.

(Forts.)

*Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.*

(Forts.)

lägenheter, som skall uppföras o. s. v. Herr Björnberg sade, att vi om en tid få se anslag i fönstren litet varstans, att lägenheter äro att hyra. Jag vill rikta herr Björnbergs uppmärksamhet på, att Stockholms stads statistiska kontor, eller chefen för detsamma, tillkännagivit den uppfattningen, att bostadsöverskottet i Stockholm för närvarande kan betecknas såsom ungefär normalt. Den omständigheten, att enligt hans mening — och han skall väl vara sakkunnig på området kan jag förstå — det finns normalt överskott, medför emellertid icke sänkta hyrespriser, ty om vi titta på hyrespriserna i år, jämförda med 1928 och 1929, visar det sig, att de stigit med så där 0.9 upp till 1.5 procent. Det visar, skulle jag tro, att det är andra faktorer, som här äro bestämmande. Men härtill kommer den omständigheten, att bland de lägenheter, som här finnas att hyra, är en och annan större lägenhet, vilken betingar ett pris, som fattigt folk, som behöver bostäder, icke kan betala. Det är sådana där bostäder, som, såvitt jag kunde utläsa av herr Björnbergs uttalande, han anser att de fattiga icke skola bo uti, enär de icke lämpa sig för dem, ty de skola ju bo i de sämre lägenheterna, vilka han icke vill vara med att förhöja kvaliteten på. När man här har talat om den fria avtalsrätten, skulle jag till dem, som det gjorde, vilja ställa den frågan: anse ni, att prisbildningen skall vara fullständigt fri på andra områden också? I så fall förvånar det mig, att ni uppträda och tala för tullar på spannmål, tullar på jordbruksprodukter eller livsmedel i allmänhet, och att man talar för, att det skall sättas minimipris för jordbruksprodukter o. s. v. Då är herr Magnusson i Skövde, och herr Björnberg också skulle jag tro, icke anhängare av den fria prisbildningen; utan då anse ni, att det skall vara lagstiftning och samhällsingripande för åstadkommande av sådana priser, som överensstämma med edra intressen. Skulle den situation inträffa, herr Björnberg, att fastighetsägarna någon gång i tiden skulle bli den svagare parten, är jag ganska viss om, att man skall finna, herr Magnusson i Skövde, och jag tvivlar icke på, att man även skall finna herr Björnberg som talesman för minimipris på lägenheter för tillgodoseende av fastighetsägarnas intressen. Det är väl icke skäl att sticka under stol med, att de, som här uppträda och tala emot åtgärder från samhällets sida för åstadkommande av ordning på bostadsområdet, uppträda och tala för fastighetsägarnas intressen. Men med eller mot sin vilja komma de dessutom att tala för deras intressen, som enligt Dagens Nyheter fördyra uppförandet av en fastighet med 15 % genom de provisioner, man tager på lånet. De komma att tala för deras intressen, som köpa en fastighet den ena månaden och sälja den den andra och förtjäna 50—100,000 på en affär och därmed höja hyrespriserna och ingenting annat. De, som handla och tala på det sättet, företräda, såvitt jag förstår, grupper i samhället, som måste betecknas som deras meningsfränder. Jag vill rikta uppmärksamheten på att de medverka till framskapandet av förhållanden för de fattiga i samhället av det slag, jag här talat om.

Ett nedpressande av hyresprisen skulle det vara till fördel enbart för hyresgästen? Om jag riktar uppmärksamheten på, att en betydande del av arbetarna i en stad som Stockholm måste lägga ut ända till hälften av sin inkomst, som håller sig så där omkring 3,000 kronor, i hyra för den lägenhet han måste bebo, och den ändå icke är av bästa kvalitet, vad inträffar då för deras vidkommande? Jo, de måste naturligtvis till det yttersta inskränka på sina övriga behov. De kunna med andra ord icke förbruka den mängd av livsmedel, som för deras vidkommande vore naturlig, och de kunna icke heller köpa övriga förnödenhetsartiklar i nödig utsträckning. Låt oss säga, att om vi, vilket jag betraktar som en naturlig åtgärd, skulle besluta om åtgärder, vilka skulle medverka till en hyressänkning på i första hand 30 procent här i Stockholm, så skulle detta, om jag tänker mig medelhyran för en arbetare, utgöra 1,000 à 1,200 kronor, medföra, att ett belopp på 300 till 360 kronor, varmed han finge sitt hyreskonto ned-

sätt, skulle ge honom motsvarande ökad möjlighet att köpa nödiga förnödenhetsartiklar. Jordbrukarna skulle ha ett alldeles speciellt intresse av att medverka till en sådan åtgärd, ty utan tvivel skulle detta medföra ökad avsättning av de produkter jordbrukarna framställa. Faktum är att vad som nu förekommit på bostadsområdet är, att bankerna och de enskilda fastighetsägarna plocka till sig en betydande del av de belopp, som fattiga människor få arbeta ihop, pengar, som dessa skulle använda till mat och kläder, och därigenom avhända dessa möjligheten att köpa vad som behövs till livets uppehälle. De suga icke bara ut hyresgästerna utan hela näringslivet och dra på dessa vägar till sig belopp, som borde komma andra ändamål till godo.

När jag å vår partigrups vägnar framfört kravet på, att riksdagen skulle ingripa till nedskrivande av dessa hyrespriser, har jag gjort det med utgångspunkt ifrån, att det är ett onormalt förhållande, som nu råder på hyresmarknaden. Det är ett onaturligt förhållande, att samhället tvingar människor att bo i hälsovådliga bostäder för att samhället sedan skall lägga ned miljontals kronor på uppförande av sjukhus och sanatorier, i vilka man skall bota den ohälsa, som folk ådragit sig på grund av mindervärdiga och hälsovådliga bostäder.

Jag har, herr talman, med stöd av vad jag här anfört, velat yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Björnberg: Herr talman! Den föregående ärade talaren har ju här i en rätt så lång framställning omsvävat en hel del områden, som givetvis i och för sig äro både legitima och intressanta att syssla med. Jag undrar dock, om vi i detta sammanhang kunna bemästra eller komma till rätta med en hel del av vad som här klandrats. Vad som särskilt slog mig med en viss förvåning var, att herr Andersson i Stockholm nästan uteslutande sysslade med förhållandena här i staden. När man klandrar oss, att vi i utskottet icke sett på denna sak på samma sätt som våra motståndare, så beror det kanske på att vi representera alla delar av landet, både städer och landsbygd. Vad angår förhållandena här i Stockholm måste det väl i första hand bero på de kommunala myndigheterna, att sådana missförhållanden kunna förekomma såsom nu till exempel i Älvsjö, där man höjer taxeringen för den låga hyra en hygglig människa tagit under motivering, att en så billig hyra skulle vara ett utslag av filantropi eller barmhärtighet. Nu är det ju icke kommunistisk majoritet i Stockholms stadsfullmäktige, men det är socialdemokraterna och kommunisterna tillsammans, som på senare tider styrt och ställt med hithörande saker i denna goda stad.

Jag skall icke giva mig in på repliker på alla de punkter, där man kommit med påståenden, som annars vore väl förtjänta av ett bemötande. Det är bara en sak, som jag vill bestämt rikta mig emot. Man har här bl. a. skarpt klandrat utskottet för att det icke intresserat sig för frågan tillräckligt. Så t. ex. har man påtalat, att utskottet i sitt utlåtande kommit med 9 å 10 sidors historik, medan det endast på några få rader offrat intresse på det nu föreliggande förslaget, och detta har man sagt vara beroende på att vi inom utskottet varken velat intressera oss för saken eller överhuvud taget förstått densamma. Jag får till försvar för utskottet framhålla, att vi mycket grundligt behandlat de båda i dagens debatt berörda frågorna om hyreslagstiftningen och bostadsförhållandena samt därmed sammanhängande spörsmål, och det finns verkligen icke någon grund för en erinran mot det sätt, varpå behandlingen skett. Jag tror, att t. o. m. herr Hage såsom gammal expert i fråga om hithörande krav kan intyga, att vi i år liksom vid föregående tillfällen inom utskottet haft den mest uttömmande behandling av saken och diskuterat frågan upprepade gånger. Detta till försvar för utskottet gentemot den anmärkning, som riktats mot dess sätt att behandla ärendet.

Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.
(Forts.)

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.

(Forts.)

Att vi sedan icke kunnat komma fram till något tillstyrkande av de framförda kraven betraktas såsom ren ovilja och såsom ett bevis för vår åsikt, att allt skulle vara bra som det är. Upprepade frågor ha här ställts till mig personligen — ja, jag kunde ju t. o. m. omedelbart svara på några. Jag må för övrigt säga, att en hel del av dem kunde ha varit ganska överflödiga. Man har försökt såväl i det senaste anförandet som förut — i de strömmar av ord, som runno över herr Ströms läppar, och i den vårflod herr Andersson i Stockholm lät välla fram — på det sättet tyda mitt tal om att också fattiga människor måste ha tak över huvudet, att jag därmed skulle vilja godkänna usla bostäder och anse dem vara en standardtyp, som vore lämplig och lagom åt de fattiga. Och det riktades mot mig en ganska kränkande insinuation, då man frågade, om jag någon gång varit i slumkvarteren i gamla staden och sett de drypande väggarna och hela misären där. Ja, jag har sett allt detta — t. o. m. innan herr Andersson i Stockholm hade möjlighet att se det, ty jag såg det redan för 40 år sedan — och även under senare tid, och jag har fått en god inblick i de fattigas bostadsförhållanden såväl i denna stad som i andra städer och i andra länder. Jag är sålunda icke alldeles okunnig eller i avsaknad av möjlighet att bedöma dessa spörsmål — det må jag tala om för vederbörande. Men det är en sak att erkänna, att många vidriga och svåra förhållanden råda, såsom härvidlag i hög grad är fallet, och en annan att kunna åstadkomma något för att avhjälpa dem. Herr Andersson i Stockholm har icke mycket hopp om ändring i det nuvarande samhället, men han hoppas väl på bättre tider. När han räknar med att dessa skola komma, vet jag ej, men jag föreställer mig, att han menar det skulle bli, när de grupper få majoritet, som ha en sådan utomordentlig insikt och ansvarskänsla och välvilja; då skall väl rättfärdighet råda i stället för de orättvisor och givetvis i många fall mycket, mycket oriktiga och ojämna förhållanden, i vilka mänskligheten nu nödgas framsläpa sitt liv. Att tillrättalägga och avhjälpa alla dessa missförhållanden torde emellertid — det måste väl t. o. m. herr Andersson i Stockholm medgiva — vara ett oerhört stort och invecklat problem, vilket icke endast vi här i vårt land ha att stanna inför utan vilket man måste komma till rätta med också i många andra länder. Även med risk att bli betraktad såsom den där försvarar kapitalismen och alla dess mörka sidor framhärdat jag i den meningen, att det torde vara ganska rimligt att tilllåta en viss frihet i fråga om avtal och uppgörelser, så länge det existerar äganderätt i samhället. Vad skulle egentligen utgöra den principiella skillnaden, om jag ägde ett kapital på ett bankkonto — jag har ju icke något sådant med större behållning, men jag kan ju tänka mig, att jag hade ett bankkonto med ett innestående belopp av 20,000 eller 30,000 kronor — eller om jag ägde en fastighet, som kostade mig en motsvarande summa. Skulle man icke lika gärna kunna göra gällande, att man ville bestämma om huru behållningen på bankkontot skulle användas, såsom man nu säger sig ha utomordentligt god anledning att komma och påstå, att husägaren icke bör ha rätt att bestämma om sina egna intressen och förfoga över sin egendom. Här skall det vara en annan grupp man skall tillgodose, de som äro fattiga och de som stå som den svagare parten. Man glorifierar, såsom herr Ström gjorde i debatten om hyreslagstiftningen, kristidens förhållanden i detta avseende, då man gick in för att reglera allting, då man bestämde maximibelopp för hyrorna o. s. v. Det har redan lämnats svar på den saken: jag tror, att vi kunna vara tillfredsställda med att de maximipris, som då hade goda skäl för sig, avskaffades, och att det var en lycklig stund, då alla dessa restriktioner upphävdes. Jag tvivlar på att det skall kunna komma till stånd en normal bostadsproduktion, och att de i samhället, som ha möjlighet att åstadkomma bostäder till uthyrning, verkligen skola sätta in sin kraft härpå, för den händelse lagstiftningen gör inskränkningar i fråga om förfoganderätten till fastigheterna. Det är just detta, som för oss

inom andra lagutskottet utgjort det starkaste motivet för att icke nu gå in för de föreslagna åtgärderna. När det fortfarande i speciellt hög grad förefinnes ett oerhört stort behov av bostäder, skulle det vara ganska olämpligt att komma med åtgärder, som skulle verka förryckande eller irriterande och hämmande på bostadsproduktionen och som skulle i hög grad avkoppla den som det synes mycket välbehövliga och livliga byggnadsverksamheten.

För övrigt förvånar det mig, att man icke i ännu högre grad än som sker verkligen går in för bostadsbyggande på andra vägar och med andra metoder. Den kooperativa byggnadsverksamheten är ju så vällovlig, som enligt mitt förmenande något företag kan vara, som dock måste taga hänsyn till enskilda synpunkter och enskilda intressen. Jag tror, att det skulle vara lyckligt, om man i större utsträckning kunde slå in på den kooperativa bostadsproduktionens väg. Statsmakterna ha ju också visat sin välvilja gentemot denna form av byggnadsverksamhet genom att bevilja stora summor i lån på goda villkor till bostadsbyggandet. Jag anser, att den vägen är mycket tilltalande, och möjligt är, att man genom ett beträdande av densamma skulle kunna lösa de största svårigheterna i denna fråga. För övrigt är det ju på det sättet, att förhållandet mellan tillgång och efterfrågan i vanliga fall blir avgörande i det ekonomiska livet, och så måste säkerligen också bli fallet på detta område.

Det torde väl knappast behöva sägas ifrån, att vi icke äro av den uppfattningen, att allt är bra som det är. Icke heller behöva vi väl försäkra, att vi ej önska försvara eller hysa några sympatier för hus- och tomtjobbarnas uppdyrkade priser. Jag har ingen anledning ställa mig bakom dem, som missbruka sina tillgångar — det må nu vara tillgångar av ekonomisk art eller tillgångar i form av arbetsförmåga. Missbruk av sistnämnda resurser förekomma på skilda håll, och det kan icke förnekas, att också ett dylikt missbruk i väsentlig mån medverkat till att bostadshyrorna i Stockholm för närvarande äro orimligt uppdrivna. Förhållandena äro dock numera väsentligen helt anorlunda icke så långt ifrån denna stad, vilket jag tidigare i debatten påvisat.

Jag skall icke giva mig in på repliker utan skulle vara glad, om det icke behöfde bli en alltför långt utdragen debatt i detta ärende. Utskottet hänvisar i sitt utlåtande till vad som från dess sida anförts i anledning av den av herr Hage m. fl. avgivna motionen. På samma sätt har jag anledning att i avseende å debatten framhålla, att ärendet redan blivit utrett genom vad som klarlagts i den fråga vi nyss hade uppe till behandling. Jag får därför, herr talman, med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag har här i min hand ett valupprop, som är intaget i Nya Dagligt Allehanda för gårdagen, vari det påstås, att högern vill kraftigt verka för levnadskostnadernas nedbringande, särskilt genom bostadsproduktionens förbilligande och hyresnivåns sänkning. Det framhålles vidare i uppropet, att dessa åtgärder böra vidtagas för att man skall tillgodose även medelklassens behov av billiga bostäder, och att staden bör bedriva en framsynt tomtpolitik, där den enskilda äganderätten hävdas. I sin ledare för samma dag har tidningen fogat några reflexioner till detta valmanifest, som högen sänt ut här i Stockholm, och man framhåller där, att orsaken till det nuvarande läget på bostadsmarknaden skulle vara de höga murarelönerna. Visserligen, framhåller man, kan det nog även finnas andra bidragande orsaker, men murarelönernas höjd utgör *förutsättningen och grunden för jobberiet och de höga hyrorna*. Och likväl, heter det, tolereras detta stillatigande av socialdemokraterna.

Är det nu så, som man påstår från högerns sida och även från liberalt och frisinnt håll? Är det så, att det är arbetslönerna, som är den enda avgörande faktorn härvidlag, och att man sålunda endast bör inrikta sig på en

*Ang.
ästadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.*
(Forts.)

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)

revision på den punkten, eller ligger det till på något annat sätt? Ja, vore det så, att arbetslönernas höjd vore roten och upphovet till missförhållandena i detta avseende, då måste man ju anse det egendomligt, att det avtal, som nu är gällande för byggnadsarbetarna i hela landet och som är sju år gammalt, icke uppsagts. Det hade funnits tillfälle för arbetsgivarna att säga upp avtalet i höstas, men någon uppsägning skedde icke då, därför att man från arbetsgivarsidan ansåg, att lönerna icke voro överdrivet höga.

När man nu emellertid från borgerligt håll uttalat, att man vill vara med om att kraftigt verka för bostadsproduktionens förbilligande och hyresnivåns sänkande, då är väl detta ett uttalande som borde förpliktiga till handling och praktiska åtgärder. Men huru ställa sig de borgerliga härtill? Ingenting blir gjort från deras sida. Vid förra årets riksdag väcktes av mig och några andra här i kammaren en motion, däri vi krävde en förutsättningslös utredning angående alla de förhållanden, som kunna ha samband med frågan om bostadsproduktionens förbilligande. I anledning av motionen avgav socialstyrelsen ett utlåtande, däri man med hänsyn till hithörande spörsmåls mångfald och vittutgrenade natur varnade för allmänt hållna utredningar på detta område, enär man skulle löpa fara att drunkna i ett alltför vidlyftigt och enligt sakens natur synnerligen kostsamt utredningsarbete, vars praktiska värde kanske ej motsvarade kostnaderna. Utskottet gick också på denna linje. Till utskottsutlåtandet, vars synpunkter accepterades av de borgerliga — de yrkade nämligen avslag på motionen — var fogad en reservation av våra partivänner, däri de bl. a. påpekade, att det borde föreligga ett intresse att genom en utredning få klarhet om, och i så fall i vilken mån, arbetslönerna inom byggnadsindustrin kunde tillmätas en prissfördyrande roll i bostadsproduktionen. Från byggnadsarbetarnas sida har heller aldrig någon invändning gjorts mot en sådan utredning eller en kontroll på den punkten. Men vem är det som bestämt avvisat varje försök att få till stånd en utredning? Jo, det är högern, det är de frisinna, det är de liberala. De ha gått emot utredning. Och varför? Jo tydligen därför att de behöva byggnadsarbetarnas höga löner såsom agitationsmaterial vid de val, som förrättas, och speciellt nu vid stadsfullmäktigevalen i Stockholm. Alldeles säkert kommer man att lägga ut saken så, att hela det nuvarande nödläget på bostadsmarknaden i Stockholm är beroende på byggnadsarbetarnas höga löner. Att dessa äro bestämmande härvidlag skriver man ju redan i Nya Dagligt Allehanda. Men då vi önskat och velat genom motioner och yrkanden få fram en fullständig utredning angående alla de faktorer, som inverka på förevarande fråga, då avvisar man våra förslag. Man vill icke gå till grunden, man vill icke undersöka saken, därför att man då kanske skulle komma till det resultatet, att orsaken icke ligger där man påstått, utan kanske inom det egna läget. Så ligger saken till. Vi äro beredda att när som helst gå med på en förutsättningslös utredning. Men en sådan avvisas lika bestämt av dessa, som dagligdags i sin press angripa och rikta beskyllningar mot byggnadsarbetarna. Man måste ju ändå anse, att det är föga hederligt att framställa dylika beskyllningar och sedan icke vilja stå för dem genom att låta de utredningar, vi påyrkat, komma till stånd.

I den motion, som väckts vid årets riksdag, förefinnas en hel del saker, som jag för min del icke finner vara riktiga. Emellertid anser jag, att den reservation, som är avgiven av herr Hage m. fl., upptager just de synpunkter, som vi framförde vid fjolårets riksdag, då vi fordrade en utredning angående dessa förhållanden och först och främst möjligheterna att nedbringa hyresutgifterna för mindre lägenheter. Varför vill man fortfarande icke gå med på någon utredning från borgerligt håll? Ja, den förklaring herr Björnberg gav här är föga acceptabel, och lika litet acceptabla äro de argument, som anföras från utskottets sida i dess motivering. Man erkänner, att bostadsförhållandena

i stadssamhällena ingalunda äro i allo tillfredsställande, men påstår samtidigt, att det gjorts åtskilligt från statens sida, varför man icke behöver vidtaga några ytterligare åtgärder eller igångsätta någon utredning. Vad har staten då gjort, som man i första hand åberopar sig på? Jo, den har inrättat Svenska bostadskreditkassan. När denna kom till stånd år 1929, avsåg man att därmed lösa frågan om sekundärkrediten för hyreshus och kooperativa bostadshus ävensom primär- och sekundärkrediten för egnahemsbyggandet. Avsikten var att åstadkomma billig kredit intill en hög belåningsgräns, vilken senare som bekant fastställdes till 75 % av byggnadsvärdet. Syftet med kassan har emellertid icke förverkligats. I fråga om de kooperativa bostadshusen i Göteborg t. ex. har man beviljat sekundärkredit endast till omkring 67 % av det verkliga byggnadsvärdet, fastställt en amorteringstid av 36 år och ränta och amortering till 7 $\frac{1}{2}$ %. Statens bostadslånefond — den institution, som föregick bostadskreditkassan — bestämde på sin tid en amorteringstid av 30 år och en sammanlagd amorterings- och räntekostnad av 7 %. Man kan icke tala om billig kredit i samband med bostadskreditkassan, när privata banker, sparbanker, försäkringsbolag och även en del av statens egna institutioner lämna betydligt billigare sådana. Postsparbanken giver lån med 6 månaders uppsägning upp till 60 % av taxeringsvärdet mot en ränta av 5 %, och pensionsstyrelsens lån, som äro bundna på 20 år, lämnas till 55 % av byggnadsvärdet med en ränta av 4 $\frac{3}{4}$ %. Göteborgs och Bohus läns sparbank, sålunda ett privat bankföretag, lämnar lån till ungefärligen samma lånegräns som bostadskreditkassan mot en ränta av 4 $\frac{1}{2}$ %. Som alla dessa exempel visa, kan man erhålla lån mot 4 $\frac{1}{2}$ %, 4 $\frac{3}{4}$ % och 5 % till samma lånegräns som den bostadskreditkassan tillämpar. Att kassan icke kan lämna lika billig kredit, torde vara självklart, när vi veta, att den för sitt obligationslån fastställt en ränta av 5 % och att obligationerna, om jag icke minner mig, försåldes till en kurs av 97 à 98 %. Redan det pris, som kassan betalar för sina pengar, är högre än andra företags utlåningsräntor. Läger man så därtill fond- och förvaltningsbidragen, torde de årliga kostnaderna, såsom senare skall visas, uppgå till 6 %. Detta är alldeles för dyra pengar för att kunna sägas tjäna till stöd för åstadkommande av billiga lägenheter. Det är sålunda nödvändigt att ordna denna fråga på ett bättre sätt. Men någon utredning eller någon ändring i detta avseende vill man icke veta av.

Det nu berörda förhållandet är en av de allra viktigaste faktorerna att taga hänsyn till, då det gäller att lösa bostadsfrågan. Herr Magnusson i Skövde brukar alltid påpeka, att arbetslönernas höjd har den största betydelsen i hithörande spörsmål. Gå vi emellertid till botten med frågan, skola vi finna, att arbetslönerna icke spela den stora roll, som han vill tillmäta dem. Det är icke byggnadsarbetarnas löner, som äro avgörande, utan det är räntorna, tomtpriserna, den rationella organisationen av byggnadsverksamheten, riskberäkningarna m. m. Sålunda betyder t. ex. 1 % sänkning av räntan å samtliga lån i en fastighet lika mycket som 36 % sänkning av byggnadsarbetarnas löner. Jag ber herr Magnusson i Skövde anteckna detta, så att han har det klart för sig till en kommande debatt om dessa saker. Det är den siffra man kommit till i de beräkningar, som gjorts av den kooperativa byggnadsrörelsen i Göteborg, och jag tror, att den är riktig. Skulle man alltså sänka lönerna för byggnadsarbetarna så att samma resultat uppnås, måste man sänka murarnas timlön, som nu utgår med 1 krona 45 öre, till 93 öre, om man vill uppväga en räntesänkning av en enda procent. Det är väl ändå ingen, som kan påstå, att det är tillbörligt med en lön av 93 öre i timmen för byggnadsarbetarna, som ju äro säsongarbetare. Man skulle genom en räntesänkingsåtgärd vinna betydligt mera än om man inriktade sig

*Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.
(Forts.)*

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)

på den andra punkten. Och det är möjligt att åstadkomma en hel del i det avseendet. Det föreligger ingen svårighet att genomdriva rätt betydande räntesänkningar för ifrågavarande lån, då inlåningsräntorna ju numera äro 3 å $3\frac{1}{2}$ %. Det nu anförda visar, vilken betydelse billig kredit har, när det gäller att lösa de fattigas bostadsfråga.

Se vi på bostadskreditkassans ställning till egnahemsbyggarna, skola vi finna, att dessa blivit ännu mera styvmoderligt behandlade än den kooperativa byggnadsrörelsen. Riksdagen har beslutat, att kassan skall lämna egnahemsbyggarna både primär- och sekundärkredit. Huru har man nu tillämpat detta beslut? Jo, man har beviljat lån till 60 % av taxeringsvärdet i allra bästa fall och med en amorteringstid av högst 30 år. I de flesta fall bestämmes lånegränsen till 50 % och amorteringstiden till 20 år. Årliga omkostnaderna för dessa lån äro t. ex. för serien C. i procent av det ursprungliga lånebeloppet: ränta 5 %, amortering $1\frac{1}{2}$ %, fondbidrag 0.5 %, förvaltningsbidrag 0.5 %, alltså sammanlagda kostnaderna per år $7\frac{1}{2}$ % under de första fem åren, under därpå följande fem år 7.1 % samt därefter intill det trettonde året 7 %. Man måste ju säga, att de nu nämnda omkostnaderna äro rätt betydande. Det är dock icke dessa, som utgöra den största svårigheten; det värsta är, att man icke lämnar lån till en sådan belåningsgräns, att den kan accepteras. För att man på en egnahemsbyggnad skall kunna erhålla lån upp till 60 %, skall den samma för det första vara uppförd inom ett förstklassigt egnahemsområde med ordnade vatten- och avloppsförhållanden. Fastighetens värde skall vidare bestämmas av kassans värderingsmän. Överstiger det värde, man då fixerar, taxeringsvärdet, lämnas lån endast till detta senare värde, men om kassans värdering understiger taxeringsvärdet, utgår man från det lägre värdet. Jag vill nu fråga kammarens ärade ledamöter, om de anse, att man genom att bevilja lån under sådana former — till 50 % av det av kassan beräknade värdet av fastigheten med en amorteringstid av 20 år och med en sammanlagd ränte- och amorteringskostnad av $7\frac{1}{2}$ %, varav $1\frac{1}{2}$ % går till amortering — på ett tillfredsställande sätt löser egnahemsbyggarnas sekundärkreditfråga. Det är åtminstone första gången jag hört talas om att lån upp till 50 % betraktas som sekundärkredit. När riksdagen har beslutat, att kassan skall lämna både primär- och sekundärkredit till egnahemsbyggarna, varför gör man det icke då? Det skulle varit roligt, om hans excellens herr statsministern, som ju är ordförande i kassan, hade varit närvarande och kunde ha lämnat någon förklaring till att man icke beviljar de lån som åsyftats. När det nu gäller en utredning på denna punkt, hänvisar man endast till att kreditfrågan för bostadsbyggandet är ordnad genom bostadskreditkassan. Ja, den är ordnad på det sätt jag nu relaterat, och jag frågar, om herrarna finna detta vara en tillfredsställande ordning i avseende å bostadskreditförhållandena för egnahemsbyggandet och den kooperativa byggnadsverksamheten.

Här har sagts tidigare och i den föregående debatten i dag, att allt är gott och väl och att man sålunda har möjligheter att bygga ytterligare. Jag hävdar emellertid fortfarande, att saken icke är ordnad, och att det är just genom att ordna byggnadskrediten, som man skulle kunna få billigare bostäder i städerna.

Det är emellertid icke endast härigenom, som man kan komma fram till ett tillfredsställande resultat. Man måste även vidtaga åtgärder gentemot de brutala husägare, vilka jag tidigare talat om, så att dessa icke få tillämpa den privata äganderätten hur som helst. H. S. B. i Göteborg sätta hyrorna så, att de beräknas skola lämna en avkastning av 8 % på det i fastigheten nedlagda kapitalet. Men vad fordra enskilda fastighetsägare? Jo, de kräva 10, 12, ja 14 % bruttoavkastning. Om ni läser notiserna i tidningarna, angående försäljning av hus, så skola ni finna att det står om det ena eller det andra huset, att det lämnar 12 % i bruttoavkastning, det lämnar 10 %, det lämnar

14 %. Undersöka vi, huru mycket detta betyder för hyreskostnaderna, komma vi till det resultatet, att med en bruttoavkastning av 8 % kan man amortera och underhålla en fastighet — det har erfarenheten visat, och det äro vi villiga att styrka — medan en höjning av bruttoavkastningen till 10 % innebär en stegring av hyrorna på icke mindre än 25 %. Det är på detta sätt hyreshajarna utsuga hyresgästerna. Det går att bygga rätt billiga bostäder med de nuvarande omkostnaderna, för så vitt man inriktar sig härpå. H. S. B. i Göteborg håller i år på med uppförande av fastigheter, där man beräknar hyran för en enrumslägenhet till 48 à 52 kronor och för tvårumslägenheterna till 62 à 66 kronor — detta inklusive värme och varmvatten. Men vad taga de privata byggmästarna för motsvarande lägenheter? Minst 25 à 35 kronor mera i månaden. Är det då icke skäl i att man finge en utredning till stånd angående alla de faktorer, som härvidlag äro bestämmande, att man finge utrett om det är byggnadsarbetarnas löner, om det är jobberiet med tomtmark, om det är jobberiet med hus, om det är för hög riskberäkning vid fastställandet av hyrorna i de privata husen, eller vad det är som åstadkommer att hyresmarknaden är sådan den för närvarande ter sig. Jag tycker, att man skulle kunna enhälligt besluta om en dylik åtgärd, för så vitt man vill ha klarhet i dessa angelägenheter. Men en sådan klarhet är man rädd för att få, och till följd härav undandrager man sig all utredning angående denna fråga. Men det skall ändå icke lyckas för den borgerliga pressen att i fortsättningen kunna inbilla folk, att det är byggnadsarbetarnas löner, som äro orsak till de rådande missförhållandena på bostadsmarknaden i städerna. Man skall nog snart få klart för sig, att det är andra saker som betyda oändligt mycket mera, i första hand ränteförhållandena. Jag anser, att om man vill vidtaga några åtgärder, skall man i första hand se till, att man lämnar bostadsbyggandet billig kredit. Detta är det som betyder mest för bostadsbyggandet överhuvud taget. Vill man lösa städernas bostadsfråga, skall man inrikta sig härpå; givetvis icke så att staten eller kommunerna förlora på affären — det behöva de icke göra — men så att man därigenom bereder möjlighet för uppförande av billiga bostäder, vilket bör kunna gå med det nuvarande ränteläget.

Här har sagts av herr Björnberg i debatten, att alla inom utskottet vore icke stockholmare och att till följd därav det ju kunde hända, att man icke såge på samma sätt på saken som den närmast föregående talaren, som representerar Stockholm. Men detta är icke en fråga för Stockholm eller för Göteborg eller för Malmö, utan det är en fråga för hela landet, ty de uppjobbade värdena får hela landet betala. Förvaltningskostnaderna på alla områden äro höga i Stockholm, och dem få vi alla betala, icke endast de som bo i Stockholm. Är det höga hyror, höga tomtpriser och uppjobbade värden på fastigheterna i Göteborg och Malmö, så är det icke endast de som ha affärer där, som måste stå för dessa, utan det är kunderna, som få betala dem; av kunderna är en stor del från landsbygden, och de övriga tillverka varor, som i stor utsträckning gå till landsbygden. Det är därför beklagligt, att när man diskuterar frågor som dessa i kammaren, många av landsbygdens representanter lysa med sin frånvaro. De betrakta saken såsom en speciell fråga för Stockholm, Göteborg eller Malmö, medan det i själva verket berör hela landet. Det vore av vikt att samtliga representanter toge frågan under allvarligt övervägande och tänkte efter, huruvida det icke vore skäl i att man nu finge till stånd en ordentlig utredning om orsakerna till det nuvarande nödläget. När vi fått saken utredd och papperen på bordet, kunna vi granska de faktorer, som spela in. Jag tycker verkligen icke, att man skall kunna ha något att invända häremot.

Jag ber därför, herr talman, att med anledning av vad jag nu anfört få yrka bifall till den av herr Hage m. fl. till utlåtandet fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herr Höglund i Göteborg.

Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.
(Forts.)

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.

(Forts.)

Herr Hage: Herr talman! Jag skall i denna fråga endast inskränka mig till att göra ett par påpekanden.

Statsmakterna ha i denna fråga redan principiellt gått in för att åstadkomma en utredning, åtminstone med hänsyn till ett av de två krav, som behandlas i motionen. Man har nämligen beslutat igångsätta en utredning rörande bostadsstandarden för lantarbetarna och därmed en undersökning beträffande *landsbygdens* bostadsfråga. Nu är det ju givet, att man kan säga, att landsbygdens bostadsförhållanden och dess bostadsbestånd genomsnittligt sett ligga på ett lägre plan än *städernas*. Men å andra sidan kan man med fog påstå, att inom städerna existerar i stor utsträckning ett bostadsbestånd, som är lika dåligt och kanske t. o. m. ännu sämre än det som råder för t. ex. lantarbetarna. När man sålunda gått in för en utredning för landsbygdens del, vad kan man då ha att principiellt invända mot en undersökning av bostadsbeståndet i fråga om städerna och de stadlika samhällena? Jag finner alltså det nu sagda vara ett synnerligen gott argument, som talar för att riksdagen, åtminstone när det gäller den första av de föreliggande frågorna — frågan om möjligheten att åstadkomma en ur hygieniska synpunkter höjd bostadsstandard — tillmötesgår det framställda kravet.

Vad sedan den andra frågan beträffar — möjligheten att förhindra en fortsatt hyresförhöjning — bör man bemärka, att vi i vårt land ha de högsta hyreskostnaderna i hela Europa. Detta är officiellt fastslaget. Vidare måste vi komma ihåg, att vår nationalproduktion därigenom i hög grad belastas och våra lönekostnader i hög grad ökas. Våra exportmöjligheter försvåras också, då ju dessa orimliga omkostnader måste läggas på de varor vi exporterar till främmande länder, och vår strävan att tränga fram på den utländska marknaden försvåras. Det är ju också på det sättet, att ökningen i hyrorna har fortgått ständigt och jämt och kommer antagligen att fortgå i framtiden. När förhållandena äro sådana, anser jag, att det kan vara rimligt, att man från riksdagens sida åtminstone går med på en förutsättningslös utredning om möjligheterna att kunna åstadkomma någonting mot de höga hyrespriserna.

Nu ha motionärerna på denna punkt slagit in på vissa vägar, vilka jag förstår äro alldeles oframkomliga. Motionens yrkande innebär ju t. ex., att vi skola söka åstadkomma en längre gående restriktiv hyresregleringslagstiftning än den, som existerade under den värsta kristiden. Herr Andersson i Stockholm förstår nog, att utsikter att förnä kammaren att gå med på något dylikt icke alls föreligga, och det tjänar ingenting till att sätta upp för sig sådana mål, som äro fullständigt ouppnåeliga. Nej, jag tror, att om man skall försöka göra något för att hålla tillbaka hyrorna, så bör man i första hand gå in för en undersökning av möjligheten att lämna ökade anslag till bostadsbyggandet. Detta är den stora kungsvägen, om man vill tränga tillbaka hyresstegringen. Sedan bör man kanske också undersöka utsikterna att få till stånd t. ex. en rådgivande taxa i avseende å hyrespriserna. Eventuellt skulle man ju kunna ifrågasätta att giva subvention i vissa fall för att åstadkomma billigare hyror. Möjligheten att åstadkomma standardisering och rationalisering inom bostadsbyggandet bör också undersökas för att åstadkomma billigare bostäder, särskilt för mindre bemedlade etc. etc. Särskilt i avseende å sistnämnda spörsmål vill jag påpeka, att det verkligen funnits en socialminister, som var inställd på att genomföra en undersökning i detta avseende. Han erkände för sin del, att förhållandena här i vårt land med hänsyn till bostadsfrågan voro sådana, att det verkligen föreläge anledning att på allvar taga itu med frågan och undersöka, huruvida det icke vore möjligt att på något sätt förhindra den utveckling i ogynnsam riktning, som kunde konstateras. Sådan var hans uppfattning om saken, och han tillhörde icke samma parti som jag.

Ja, herr talman, jag skall i stort sett inskränka mig till denna motivering för min ståndpunkt. Jag skulle blott vilja i detta sammanhang tillägga, att, skall man undersöka hithörande spörsmål, så är det också rimligt, att man utreder, huru det gått med den stora frågan om tomtvärdstegringskatten, som vi en gång voro så intresserade av inom alla partier — åtminstone inom vänsterpartierna — i riksdagen och som riksdagen skrev till Kungl. Maj:t om. Tomtvärdstegringen är ju en av orsakerna till de höga hyrorna, och den har som sagt varit föremål för stort intresse från riksdagens sida. Nu påstås det, att riksdagsskrivelsen på något sätt rent av kommit bort. Nåja, detta kanske är en överdrift. Men åtminstone har det påståtts, att en del personer frågat efter densamma, och att de fått till svar, att man icke riktigt har klart för sig, var den finns.

Sedan är det åtskilliga andra saker, som skulle kunna behöva undersökas i detta sammanhang, såsom t. ex. frågan om huru det går till, när hus undan för undan mot högre och högre priser går ur hand i hand mellan jobbarna. Det är ju så, att det skall erläggas en viss stämpel vid köp av fastigheter. Nu har det upplysts — det var en stockholmstidning, som härom dagen hade en uppseendeväckande artikel härom — att vederbörande som köpa hus, draga sig undan stämpeln genom vissa manipulationer — det har förresten omtalats även förut. Vi ha alltså en lagstiftning, som innebär, att vi lägga skatt på tomtjobbade, men dessa ha sedan möjlighet att slingra sig undan den skatt, som riksdagen medelst lagar pålagt dem. Det kunde vara ganska rimligt att även den saken toges upp till undersökning. Jag vet icke, om någon av regeringens medlemmar för närvarande är här i kammaren — men jag såg herr finansministern för en stund sedan och skulle ha velat rikta hans uppmärksamhet på förhållandet, då jag föreställer mig, att det är en fråga, som faller under hans gebit. Jag anser det av behovet påkallat, att även en dylik sak, som ju berör bostadsfrågan, bleve föremål för utredning i detta eller i något annat sammanhang.

Ja, herr talman, jag har härmed anfört några synpunkter på frågan och tillåter mig att med detta anförande yrka bifall till den reservation, som jag och några partikamrater avgivit i detta ärende.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag tror, att kammaren håller mig räkning för, om jag försöker att i största korthet besvara de uttalanden, som ha blivit gjorda, uttalanden som även träffat mig personligen.

Herr **Andersson** i Stockholm gjorda vissa älskvärda och för mig i viss mån synnerligen glädjande jämförelser — om det nu låg verklighet bakom — när han först talade om fastighetsvärden, som voro uppjobbade med 8,000 % och sedan gjorde en utomordentligt skicklig saltomortal, så att han kom ned till min lilla och anspråkslösa stuga i Skövde och talade om ett liknande uppjobbat och stigande fastighetsvärde där. Jag vill säga honom, att jag skulle vara glad, om det funnes förhoppning om att denna fastighet, som jag tillträdde i obebyggt och oodlat skick, skulle stiga så i värde att den betingade det värde, som de nedlagda kostnaderna kunde giva anledning till. För övrigt kan jag säga herr **Andersson** i Stockholm, att jag odlar inga morötter på den fastigheten, men jag tänker nästan på att så morötter till sommaren, herr **Andersson**, och vid nästa riksdag kanske jag kan få presentera honom en morot, som tack för hans utomordentliga kvickhet i hithörande fall.

Vidare vill jag vända mig mot herr **Andersson** och hans sätt att råda bot för de dyra hyreskostnaderna. Jag skulle vilja fråga honom, med utgångspunkt från hans egen motion, vari han i punkt 3 begär nedskrivning av alla tomt- och fastighetsvärden, så att alla jobbarevinster bortskrivnas och hyrorna fastställas efter det på sådant sätt beräknade fastighetsvärdet; hur skall man

*Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)*

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)

kunna fastställa jobbarvärdet på exempelvis Linnégatan 4, där jag bor, eller på Drottninggatan 41, där någon annan är boende, och vilka fastigheter även torde ha ett slags jobbavärde? Hur skall man kunna genomföra ett sådant förslag, herr Andersson? När herr Andersson vidare anvisar den utvägen att nedskriwa hyrorna genom att låta hyrorna beräknas efter 5 % på det sålunda beräknade verkliga värdet, vill jag fråga honom: hur skall man kunna anskaffa penningar till att bygga och finansiera fastigheter med hyror, som beräknas efter ett genomsnittsvärde å fastigheten av 5 %? Icke ens under nuvarande låga räntenivå torde det finnas möjlighet att anskaffa kapital för husbyggande — här gäller det icke endast primärkrediten utan hela krediten — under en medelräntefot av 6 %. Det är alltså fullkomligt olösliga utvägar, som herr Andersson anvisar och i det sammanhanget vill jag säga, att det är lätt att i likhet med herr Ström påpeka en rad av missförhållanden och svårigheter, som förefinnas, men vad har man att anvisa för utvägar?

Herr Ström talade om arbetslönernas inverkan på hyrespriserna och fastighetsvärdena och jag fäste mig vid den jämförelse, som han gjorde mellan fastighetsvärdena och murarlönerna 1.45 eller 1.35 kronor i timmen — jag fick icke fast i siffran riktigt. Han sade att sänkningen av räntan på fastighetslånen med 1 % skulle göra lika mycket som 36 % sänkning av arbetslönerna, så att murarlönerna sänktes till 93 öre i timmen. Man kan naturligtvis räkna på många olika sätt. Det är emellertid icke blott den arbetslön, som betalas på själva arbetsplatsen, som betyder något, utan det finnes en rad av arbetslöner där bakom. För övrigt bör herr Ström komma ihåg att de löner, som han här anförde, icke voro exempel på löner från Stockholm, där de nog gå upp till flera gånger de belopp, som han anförde. Samtidigt, som jag nämner detta, vill jag ägna någon uppmärksamhet åt en annan sak, som herr Andersson i Stockholm också talade om. Han tyckte, att det var egendomligt, när man talade om fri hyresmarknad samtidigt som man från visst håll gått in för tullar och minimipriser å spannmål och dylikt. Då vill jag säga honom, att den dagen, som hyrorna ha blivit underbetalade och nedgått till att vara tillnärmelsevis så låga, som de priser, som för närvarande råda på lantbruksprodukter, spannmål och mjölk, den dagen tror jag t. o. m. herr Andersson skall kunna vara med om att fastställa minimipriser på hyrorna. Man skall jämföra jämförbara faktorer och icke tala om så ojämförbara faktorer, som man gjort i detta sammanhang.

Men när det gäller hyror och fastighetsvärden, skola vi också komma ihåg en annan omständighet — jag skall inte gå in på själva orsakerna härtill — som gjort det möjligt, att man kommit till dessa höga värden. Det beror bland annat därpå, att man i stort sett står utanför konkurrens, när det gäller arbetspriserna på fastighetsmarknaden. Här är det fråga om en produktion eller en vara, om jag får använda det uttrycket — som måste utföras på en viss plats. Man kan inte importera ett hyreshus och därigenom åstadkomma en verklig konkurrens på detta område. Det är därför möjligt att genom samverkan eller genom ömsesidig spänning mellan företagare och arbetare åstadkomma en lönenivå, som blir onödigt hög. Man slår emellertid ut de höga kostnaderna på hyresgästerna, som måste bo på viss plats och därför måste betala de begärda priserna. Det finnes ingen annan lösning, än att man till äventyrs finge en hejd på den utomordentligt starka inflyttning från landsbygden till städerna, som för närvarande försiggår eller också genom att man låter bostadsproduktionen nå en sådan omfattning, att det blir rikligare tillgång på bostäder så att hyresnivån därigenom nedbringas.

Såvitt jag förstår har ingen av de närmast föregående talarna, som här mycket klagat över missförhållandena på hyresmarknaden och de dyra hyrorna — att så är fallet kan jag giva dem rätt i — anvisat någon framkomlig utväg.

Det är icke tillräckligt att endast påpeka förefintliga missförhållanden. Därigenom når man sannerligen ingen rättelse. Problemet är mycket vidlyftigare än så.

Till sist vill jag säga, att vi icke gärna kunna ha förtroende för de utredningskrav, som herr Hage här framställt. Han tycktes icke ha den ringaste uppfattning om eller reda på den sedan gammalt gällande förordningen om lagfartsstämpel för fastigheter, ty när han i en tidning fick se att det göres vissa manipulationer för att undvika erläggandet av denna lagfartsstämpel, så var han genast färdig att yrka på en utredning i det fallet och böjd för att tro, att en utredning i den delen skulle kunna undanröja vissa missförhållanden, som i sin tur kunde upphjälpa förhållandena på bostadsmarknaden. Han väckte till liv den gamla tomtvärdestegringskatten. Häremot vill jag invända, att det är omöjligt med en skatt, som träffar fastighets- och tomtvärdestegringen. Vare sig man använder skatten till byggande av hus eller till andra ändamål, medför den i alla fall till sist, att man endast tar från den ena fickan och stoppar i den andra. På detta sätt tror jag icke, att man vinner några billiga bostäder. Hela detta utredningskrav, som herrarna framfört, är så svävande och omotiverat, att det icke finns något skäl att gå in för detsamma.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Stockholm: Endast några ord i anledning av några repliker, som jag fått i denna fråga.

Vad först gäller herr Björnbergs uttalande, så fick han ju det intrycket att vad jag sade var att jämföra med en vårflod. Av det vågar jag dra den slutsatsen, att han tänker sig, att mitt anförande skulle ha samma verkan som en vårflod och alltså sopa bort allt det skräp, som vårfloden brukar sopa bort. Det finns en liten vers som säger, att det är endast dårar, som bygga dammar av is om vårarne. Om herr Björnberg har den känslan att det är en vårflod, som här bryter sig fram — jag menar icke mitt anförande, ty det är icke det viktigaste utan vad som måste framkomma i den här frågan — är det kanske så, att den nog lär bryta ned de dammar av is, som herr Björnberg och hans meningsfränder söka bygga upp i den här frågan.

Herr Björnberg sade, att jag uttalade mig endast om förhållandena i Stockholm. Ja, det kan ju knappast vara rimligt av honom att begära, att jag skulle redogöra för bostadsfrågan, när det gäller varje samhälle i landet. Varje län har ju sina representanter i den här kammaren och jag förutsätter, att de äro så pass intresserade för förhållandena och missförhållandena inom sina orter, att de också äro beredda att taga upp, vad som i det sammanhanget är erforderligt. Jag har alltså inskränkt mig till att tala om den del av landet, som jag representerar och där missförhållandena utan tvivel äro värst i detta avseende. Nu sade visserligen herr Björnberg, att det finnes socialdemokratisk majoritet här, och den omständigheten sökte han tydligen krypa bakom, när det gällde att komma undan missförhållandena här i staden. Om det i Stockholm är socialdemokratisk majoritet eller ej fäster jag mig icke vid i detta sammanhang. Jag ser på de förhållanden som existera och resonerar om saken med utgångspunkt därifrån och ansvaret får drabba dem det vederbör.

Herr Björnberg sade, att han varit i tillfälle att se på förhållandena i gamla staden, t. o. m. innan jag var i tillfälle därtill, alltså för 40 år sedan. Jag vet icke om hans ståndpunkt i den här frågan är beroende på att det var 40 år sedan han såg på dessa förhållanden. Jag har emellertid sett, hur det förhåller sig på senare tid, och kanske förhållandena förvärrats under de 40 åren, som han talade om.

Det har sagts, att detta är en stor fråga, och att det är svårt att tillrättalägga hela detta problem. Ja, utan tvivel förhåller det sig så, men om det nu fak-

*Ang.
ästadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)*

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)

tiskt föreligger stora svårigheter, när det gäller att lösa detta problem, skall man väl icke bara därför att det är svårt att komma tillrätta därmed, ingenting göra. Herr Björnberg sade, att det ju råder missförhållanden här, men att de icke äro så svåra, att vi behöva ingripa. Ja, när han yttrar sig så, är det ju logik i hans resonemang, men då herr Björnberg sedan säger, att frågan är så vidlyftig, att man av den anledningen icke bör gå in för några utredningar, brister det i logiken från andra lagutskottets talesman.

Då det gäller den kooperativa byggnadsverksamheten vill jag med hänvisning till den motivering, som jag anförde i en annan motion, som jag väckt, nämna, att jag hemställt om att undersöka möjligheterna av att meddela ökad kredit till det kooperativa bostadsbyggandet. Jag har gjort det med tanke på sådana åtgärder på bostadsmarknaden, som i den här behandlade motionen föreslås, att man skall vidtaga. Detta skulle utan tvivel komma att hämma de enskilda företagens byggnadsverksamhet. Men deras byggnadsverksamhet skall naturligtvis ersättas av den kooperativa byggnadsverksamheten. Även om jag anser, att det skall finnas ett normalt bostadsöverskott, så är det dock uppenbart att man, om man vill en förnuftig ekonomisk ordning, inte skall bygga en massa bostäder, som stå tomma, bara för att man skall kunna åvägabringa en reglering av priserna, utan man skall bygga bostäder, som täcker det normala behovet och åsätta priser, som folk kunna betala. Om två personer fråga efter en lägenhet är det icke nödvändigt, att det skall bli auktion på lägenheten, men herrarna resonera på det sättet att är efterfrågan stor skola priserna stiga. Det anser man är en naturlig sak och de, som icke ha pengar att betala med, få gå ut i luften och till fåglarna och få alltså sakna tak över huvudet, herr Björnberg.

Herr Björnberg talade om missbruk av arbetskraft. Jag vet inte, vad han menade därmed. Jag kan icke förklara det närmare, men kan han göra det vore det utomordentligt. För min del har jag den uppfattningen att icke har utskottet missbrukat sin arbetskraft, när det gällt utredningen av den här frågan, ty utskottets utredning är så knapphändig och bristfällig, att jag tycker att utskottet utan något missbruk av arbetskraften kunnat ge sig i kast med frågan på ett allvarligare sätt, än som förekommit från utskottets sida. Detta var om herr Björnbergs anförande.

Till herr Hage skulle jag bara vilja säga ett par ord. Han sade, att jag borde förstå, att det icke finnes någon möjlighet att här tänka sig att genomföra en hyreslagstiftning, som går längre än vad som gällde under den värsta kristiden. Ja, härtill vill jag säga att jag har fört fram förslag rörande frågor, som jag anser att man måste angripa för att komma tillrätta med de missförhållanden, som råda i detta avseende. Man skall icke, bara därför att man tror att förslagen icke skola gå igenom, pruta av på sina anspråk. Det fick herr Hage erfara i den förra frågan, som vi behandlade. Herr Hage sade då, att han hade prutat ned på sina anspråk, så att de endast gällde två punkter i hyreslagstiftningen, men herr Björnberg och hans meningsfränder behandlade den frågan precis så, som de behandlade de anspråk, som jag fört fram, och det förefaller alltså vara så, att om man är aldrig så måttfull så nog ha de borgerliga sin klara inställning ändå, den nämligen, att de äro beredda att handla till försvar för de intressen, som hyreslagstiftningen avser att motverka, och som jag också avsett att motverka i den här motionen.

Till slut ett par ord till herr Magnusson i Skövde. Han gjorde gällande, att jag skulle ha gjort någon häpnadsväckande saltomortal och kommit ner till hans bygder i Västergötland. Jag vill rikta hans uppmärksamhet på att han tydligen medvetet eller omedvetet missuppfattat, vad jag sade i det sammanhanget. Jag sade, att om hans trädgårdsland skulle stiga i värde i samma

grad som tomterna gjort här. skulle han icke ha den minsta möjlighet att bedriva någon räntabel odling där, ty ingen människa skulle då ha råd att köpa hans produkter, t. ex. morötter. Det skulle bli alldeles för dyrbart, och om han överhuvud taget skulle få något sålt, borde man, sade jag, använda dem till kråsnålar men sannerligen icke till människoföda. Nu säger herr Magnusson i Skövde att han skall odla morötter och förära mig en av dem. Ja, jag får säga, att vill han odla morötter, så må han skänka dem till dem som behöver morötter i hans hembygd, jag kan klara mig utan de morötter, som odlas hos honom, åtminstone tillsvicare.

Man frågar, hur man skall kunna nedbringa hyrorna och herr Magnusson frågade hur man skall kunna nedbringa värdet av det hus, som han har till riksdagsbostad. Jag måste säga, att jag tycker icke, att det är det viktigaste, utan vad jag tänkte på är, att man bör åstadkomma hyror, som de fattiga människorna här i Stockholm ha råd att betala. Men det vore ju utomordentligt, om de borgerliga riksdagsmännen finge betala en hyra, som var så stor, att den tog så mycket av deras arvode, som den vanliga hyran för arbetarnas bostäder tar av arbetarnas löner. Då kanske herrarna bleve mera välvilligt stämde mot detta förslag. Om jag drar mina slutsatser med utgångspunkt från herr Magnussons i Skövde uttalande om möjligheten att nedbringa hans hyra, förefaller det, som om det vore det egna lilla, som ligger närmast om hjärtat, och kan man ingenting göra åt det, så finns det tydligen ingen anledning att besvara sig.

Man har frågat, hur man skall kunna anskaffa kapital för 5 %. Ja, det finnes möjligheter, åtminstone när det gäller botteninteckningar, att få låna pengar även till en räntesats under 5 %, och jag skulle tro, att det icke är omöjligt att ordna saken så för den händelse man icke vill giva tillfällen att här ta oskäligen räntor på ett sådant behov som bostadsbehovet utgör. Utlåningsräntan i bankerna brukar vanligen icke understiga 5 %, och är det så, att bankerna få 1 % på kapitalet, förefaller det mig vara alldeles tillräckligt. Är det så att en fastighetsägare får 5 % på det kapital han insätter, tycker jag, att han icke har rätt att fordra mera. Vill han icke medverka till kapitalinvesteringar i bostadshus, håller jag före, att den väg, jag anvisat i motionen, nämligen att bygga kooperativa bostadshus vore lämplig, och då anser jag att samhället har skyldighet att medverka.

Herr Magnusson i Skövde sade till slut att om hyrorna gå ned så långt, att de stå i paritet med de låga priserna på lantmannaprodukter, som råda för närvarande, trodde han att t. o. m. jag skulle vara med på att sätta minimipris på hyrorna. Med det röjde han, att han skulle vilja handla precis så, som jag förutsatt. Om fastighetsägarna komme i den ställningen, att de ansåge sin ställning hotad, då är han alltså beredd att sätta minimipris på hyrorna, men när fastighetsägarna suga till sig allt kapital, som hyresgästerna kunna skrapa ihop för att kunna betala hyrorna, då är han icke beredd att gå in för någon lagstiftning. Det är ett tydligt besked om den lagstiftning han vill gå med och vilkas ärenden, som han är ute i. Jag tillåter mig att säga det, även om han skulle uppfatta det som personliga tillvitelser. Jag tar frågan så, som den ligger, och jag har velat motivera den ståndpunkt, som jag har. Om herr Magnusson i Skövde eller herr Björnberg betraktar det som personliga tillvitelser, tillåter jag mig i alla fall att säga min mening.

Herr Björnberg: Herr talman! Herr Andersson i Stockholm har här givit sig in på en del saker rörande grönsaksodling. Det gjorde han också i sitt första anförande och då talade han om kålrötter, men kålhuvud nämnde han inte om, möjligen hade han det i tankarna. Nu har herr Andersson kommit med alkemistiska funderingar och vill av morötter göra — kråsnålar. Jag

*Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)*

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.
(Forts.)

vet inte, om det är kråset eller nålarna, som han mest intresserar sig för, men något grönt verkar det. Jag tycker detta hans tal var fyllt av trams och onödiga överdrifter och icke riktigt passar i en sådan här debatt.

Herr Andersson i Stockholm beskyllde oss för att ingenting vilja göra, därför att svårigheterna äro så oerhörda och han påstod, att det icke hade gjorts någon utredning. Här ha hundratals projekt varit framme och utretts, men att gå in för en utredning, som man vet icke leder till något gott positivt resultat, anser jag var ganska meningslöst. Därför kan man mycket väl avstå från att betrakta det såsom »de obotfärdigas förhinder», när vi inte ansett de framkomna utredningsprojekten bärande.

Beträffande värfloden och det där talet om dårarna, får jag säga, att jag låter det stå för talarens egen räkning. Jag kunde också versen tidigare.

Herr Ström: Herr talman! Blott några ord för ett par repliker till herrar Magnusson i Skövde och Björnberg.

Gentemot mina siffror beträffande byggnadsarbetarnas löner och om innebörden av en nedsättning med 1 % på låneräntan och en nedsättning med 36 % på byggnadsarbetarnas löner, invänder herr Magnusson i Skövde, att saken icke endast berör de arbetare, som äro sysselsatta i själva byggnadsindustrien utan också de arbetare, som ha sin verksamhet exempelvis inom de industrier, där det tillverkas byggnadsmateriel och överhuvud allt, som åtgår för byggnadsverksamheten. Ja, det är alldeles riktigt, att hänsyn bör tagas även till detta, när man beräknar dessa kostnader, men i den offentliga debatten har det endast varit fråga om byggnadsarbetarnas löner, och jag förmodar också, att hur hårdhärtad herr Magnusson i Skövde än är, så vill han väl ändå inte, att vi skola nedsätta lönerna för arbetarna inom byggnadsämnesindustrien, som ha 75, 80, 85 öre i timmen. Är detta verkligen löner, som man kan reducera, eller vad menar man egentligen med ett dylikt uttalande? Skall man rikta angrepp även mot sådana löner och försöka göra gällande, att de äro för höga, då förstår jag icke, när det någonsin skall bli ett slut på det eviga talet om de höga arbetslönerna. Alla känna till, huru de till det yttersta nedpressade lönerna äro för dem, som äro sysselsatta med tillverkningen av andra materialier, jag syftar framför allt på sågverksarbetarna, och det finnes helt enkelt intet att skära ned på dessa löner. Även herr Magnusson i Skövde måste väl erkänna, att dessa löner äro pressade så långt, som de överhuvud kunna pressas.

Det har här sagts, att det icke anvisats någon framkomlig väg ut ur detta, och följaktligen behöver man ingen utredning. Jag har dock pekat på flera utvägar. Jag har pekat på en räntesänkning och på vad en sådan sak skulle betyda, jag har pekat på, att det finnes möjlighet att ordna bostadskrediten på ett sådant sätt, att man kan få billigare lån, och jag har pekat på, att man genom en rationalisering av byggnadsverksamheten genom standardisering av densamma skulle kunna nå betydande resultat. Jag har vidare fäst uppmärksamheten på, att man genom att ordna tomtfrågorna och därmed sammanhängande frågor, kan åstadkomma mycket goda resultat, och jag har också framhållit, att man skulle kunna vinna mycket genom tranportfrågornas ordnande. När det gäller standardiseringen, avvisar emellertid utskottet denna tanke med en hänvisning till det i städerna numera vanligen förekommande slutna byggnadssättet. Vem har påstått, att detta byggnadssätt nödvändigt måste komma till användning? De moderna stadsplanerna uppvisa tvärtom i stor utsträckning, kan man säga, andra byggnadstyper än de som äro hänförliga till det slutna byggnadssättet. Jag syftar på de s. k. lamellhusen, ett byggnadssystem, som man i allt större utsträckning börjat tillämpa vid stadsplanernas uppgörande. Den mening, som utskottet här gjort sig till tolk för, är alltså felaktig.

Herr Björnberg frågar, huruvida det kan anses, att den, som satsar sina

pengar i ett hus, icke skulle ha samma rättigheter att fritt disponera över sina pengar, som den, som sätter in dem på ett bankkonto. Jag tror, att om herr Björnberg drar ut konsekvenserna av sitt eget uttalande, så skall han själv finna hur orimligt hans resonemang är. Den som sätter in pengar på ett bankkonto, kan ju utan vidare taga ut dem, och det kan ju t. o. m. förekomma massuttagningar av pengar, som stå inne på bankkonton, men hur skulle det gå, om husägarna gjorde massuppsägningar av sina hyresgäster och ställde husen tomma? Jag tror, att litet var då skulle säga, att detta vore ett missbruk av den privata äganderätten, ett missbruk så svårt, att det allmänna måste inskrida. Vad har man icke gjort för att skydda jorden från vanhävd! På det området har man ju måst stipulera lagbestämmelser, och jag tror det skulle bli nödvändigt att göra så på det här området också, om herr Björnberg började tillämpa sina principer. Om han verkligen hade tänkt över saken, så skulle han säkert fått klart för sig, att det föreligger en betydande väsensskillnad mellan att fritt få disponera pengar, insätta i bank, och att fritt få bestämma angående ett hyreshus, och därför är det omöjligt att göra sådana jämförelser, som han gjorde.

Det sades vidare av herr Björnberg, att den kooperativa byggnadsverksamheten är mycket vällovlig, men jag frågar då, varför vill man icke gå med på en utredning i syfte att bereda denna byggnadsverksamhet ökade möjligheter att få låna pengar till skaplig ränta? Denna rörelse begär ju icke att få pengar till skänks utan endast att få låna till rimliga räntesatser. Vi påstå, att de räntesatser och de lånevillkor, som nu tillämpas av bostadskreditkassan, icke äro rimliga.

Jag har i min hand ett brev från en egnahemsförening i Lundby utanför Göteborg, och i det brevet meddelas, att denna kassa beviljat ett tiotal egnahemsägare på denna plats lån, uppgående till c:a 50 % av taxeringsvärdet, men att lånen dels varit för små och dels varit ofördelaktiga, varför egnahemsägarna icke ansett sig vara betjänta av lånen utan avstått från desamma. De kunde för övrigt få större och billigare lån i de privata bankerna, hette det, men avgiften till kassan för värderingen, 50 kronor, fick man i alla fall betala.

När det ligger så till med denna kreditinstitution, som man hänvisar till och vill göra gällande, att ingenting mera behöver göras, så länge desamma finnes till, då frågar jag, om det icke är berättigat att man ser till, huruvida det icke kan vara möjligt att få till stånd en kreditanordning, som bättre tillfredsställer den bostadslänesökande allmänheten, än vad vår bostadskreditkassa för närvarande gör.

Alla dessa omständigheter, som jag nu berört, har det alltså pekats på, men herr Magnusson i Skövde har likafullt inte märkt någonting, och herr Björnberg säger, att det är omöjligt att göra något i den delen. Jag försäkrar, att varje fastighetsägare, som jag talat vid om dessa saker och om möjligheten att bygga billigare bostäder, har förklarat detsamma. Jag förstår också, att herr Björnberg, såsom varande fastighetsägare, har denna inställning, och det finner jag även mycket förklarligt, men däremot skulle jag finna det mycket märkvärdigt, om kammarens ledamöter i övrigt, de som icke stå i denna ställning, verkligen skulle finna det riktigt att understödja samma tendenser, som herr Björnberg gjort sig till tolk för.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag tycker, att då herr Ström har så mycket att invända mot det sätt, varpå bostadskreditkassan skötes, en kassa, som dock tillkommit efter utredning av statsmakterna och på deras initiativ och som åtnjuter deras stöd, och han samtidigt förklarar, att man kan få både större och billigare lån genom de privata bankerna, jag tycker, säger jag, att då slår han sig själv betänkligt på fingrarna, ty därigenom visar han

Ang.
åstadkom-
mande av
förbättrade
bostadsför-
hållanden.

(Forts.)

ju, att statsingripandet varit den sämre utvägen, eftersom den privata verksamheten åstadkommit bättre och billigare låneförhållanden. Och för övrigt, om det är detta herr Ström velat nå, d. v. s. ett ingripande mot bostadskreditkassan, då borde han väl kommit med en direkt framställning härom, i stället för att söka sig fram via en fråga, som bragts på tal i en annan motion, en motion som rör sig om helt andra saker.

Då herr Andersson i Stockholm klandrade andra lagutskottet för att det avlämnat ett knapphändigt utlåtande, så vill jag säga, att utskottet visserligen fått mottaga klander för alltför vidlyftiga och grundliga utlåtanden, men skulle nu så vara, att det utlåtande, som vi lämnat i denna fråga, förefaller herr Andersson i Stockholm alltför knapphändigt, så vill jag erinra om, att andra lagutskottet förra året, på grund av en motion av herr Hage rörande just hithörande spörsmål, ägnat desamma en så grundlig och vidlyftig utredning, att en grundligare och vidlyftigare utredning knappast ägnats någon i riksdagen väckt motion. Jag vågar stå för det uttalandet. Om utskottet nu, delvis på grund av den mycket grundliga utredning, som gjordes i fjol, icke ansett sig böra syssla med denna fråga i veckor och icke heller skrivit så förfärligt många textsidor till riksdagens upplysning, då vi i alla fall icke kunde komma till annat resultat än vi gjort, så tror jag, att andra lagutskottet varit mycket väl försvarat.

Herr **Ström**: Herr talman! Endast ett par ord. Herr Magnusson i Skövde anklagar mig för att ha slagit mig själv på fingrarna, när jag riktat vissa anmärkningar mot bostadskreditkassan. Men den omständigheten att man önskar en förbättring i fråga om ett initiativ, som tagits av stat eller kommun, behöver väl icke innebära, att man därmed också har sagt, att *varje* statligt eller kommunalt ingripande på denna punkt är av ondo. Om det vidtages en åtgärd från statens eller kommunens sida, och man sedan finner, att resultatet av denna åtgärd icke är det bästa, är det då icke i sin ordning, att man framför krav på en förbättring? Det tycker jag icke behöver strida mot de önskemål man eljest kan ha i detta avseende. Hade herr Magnusson i Skövde dessutom besvärat sig med att läsa motionerna som väckts skulle han ha funnit, att jag också motionerat på den punkt, som han berörde, men då det nu gäller bostadskrediten i allmänhet, tycker jag, att frågan om bostadskreditkassan hänger så nära samman med den fråga vi nu behandla, att man verkligen har anledning att diskutera även denna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Hage m. fl. avgivna vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Andersson i Stockholm, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang.
åstadkommande av
förbättrade
bostadsförhållanden.
(Forts.)

§ 18.

Slutligen företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående beredande av tilläggsersättning åt innehavare av livräntor enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 192, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Hage m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och i vilken omfattning de personer, som erhöle livräntor enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, borde i den mån behov därav föreläge beredas tilläggsersättning, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Ang.
ifrågasatt
tilläggsersättning
åt innehavare av
vissa livräntor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Hagman, Norman, Olof Carlsson, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Olovson* i Västerås, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! Den fråga, som här beröres, har vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. Det gäller ju att söka åstadkomma, att de livräntetagare och understödstagare, som ha ersättning enligt den gamla olycksfallsförsäkringslagen av 1901 och som uppbara en mycket mindre ersättning, än de som åtnjuta ersättning enligt den nya lagen av 1916, skola kunna få något litet tillskott för att få det en smula bättre ställt och med avseende på sina inkomster komma litet närmare de livräntetagare, som få sin ersättning enligt den nya lagen. De människor, som det här gäller att hjälpa, äro i allmänhet tämligen gamla, och de äro ej så många till antalet. Allteftersom åren gå, blir deras antal mindre och mindre, och man torde kunna göra det påståendet, att om en sådan reform, som den jag ifrågasatt med mitt utredningsförslag, kunde genomföras, så är det troligt, att det icke skulle kosta staten så synnerligen mycket.

Det är inte minst med hänsyn härtill, som jag vågat mig på att nu återigen föra fram denna fråga om att bereda dessa gamla livräntetagare någon liten förbättring i deras inkomster. Då jag nu återkommit med denna framställning, har det också berott bl. a. därpå, att man ofta uppvaktas här i riksdagen — det har hänt flera riksdagsmän efter vad jag har mig bekant — med brev från dessa livräntetagare, där de undra över, varpå det kan bero, att de, som falla under den gamla lagens bestämmelser, få en så avsevärt mycket mindre ersättning än de, som komma under den nya fördelaktigare lagen. Det är nämligen en mycket stor skillnad mellan beloppen för dessa båda kategorier. De påpeka också, att när det gäller sådana gamla livräntetagare från 1901, som

Ang.
ifrågasatt
tilläggsrätt-
ning åt inne-
havare av
vissa liv-
räntor.
(Forts.)

skadats i *statens* tjänst, så har det åstadkommits en reglering; dessa livräntetagare ha nämligen, ehuru de falla under den gamla lagen, fått ett tillskott och ha det alltså bättre ställt. När nu riksdagen gått med på att giva dessa, som skadats i *statens* tjänst, ett tillskott, varför, fråga dessa livräntetagare, kunna då icke vi, som råkat ut för olyckfall i *enskild* tjänst, också få ett tillskott? Jag måste för min del säga, att när nu riksdagen gått in för ett tillskott i ena fallet, så kan jag inte förstå, varför inte riksdagen kan vara med om ersättning i det andra fallet. En skada är ju en skada, vare sig den skett i *statens* tjänst eller i *enskild* tjänst, och det lidande, som vederbörande fått genomgå vid ett olycksfall i *statens* tjänst är ju precis lika stort eller lika litet som när olycksfallet inträffat i *enskild* tjänst. Det är väl också denna omständighet, som gjort, att denna fråga så många gånger förts fram i riksdagen i form av motioner.

År 1925 förelåg också ett flertal motioner i denna fråga. Det väcktes då en motion från frisinnaat håll med åtskilliga underskrifter, och i den motionen påyrkades ändring i detta avseende. Vidare förelågo då motioner från socialdemokratiskt och kommunistiskt håll, och slutligen hade man gått in för denna sak även från liberalt håll. Då frågan var före vid 1925 års riksdag, förelåg nämligen en reservation av herr von Koch, liberal ledamot av första kammaren, och hans reservation bifölls slutligen av båda kamrarna. Reservationen gick ut på, att man borde åstadkomma en utredning, huruvida det skulle vara möjligt att giva dessa livräntetagare något litet tillskott, varvid man skulle följa behovsprincipen, så att staten skulle kunna giva ett dylikt tillskott till dem, som vore i behov därav. I första kammaren bifölls herr von Kochs reservation. Andra kammaren åter biföll det mera fördelaktiga av de förslag, som då förelågo — det var utskottets majoritetsförslag — men efter sammanjämkning vann den nyssnämnda reservationen bifall även i andra kammaren. Om denna reservation förenade sig kommunister, socialdemokrater, frisinnaade och liberala, alltså fyra av de politiska partierna, och riksdagen avlät en skrivelse med yrkande om utredning i syfte att bereda möjlighet för dessa människor att få någon liten förbättring i sin ställning.

Utredningen kom också till stånd, men då befanns det, att de ämbetsverk, som utrett frågan, kunde konstatera, att om man gick in för en lagstiftning i syfte att lämna dylika tillskott åt dessa människor, så skulle det kanske kunna påvisas, att en mängd andra medborgare i små omständigheter icke skulle bli hjälpta härmed. Detta var det viktigaste skälet till att man avstyrkte saken, liksom det är det viktigaste skälet till att utskottet i år gått emot den nu föreliggande framställningen. Jag får emellertid säga, att för min del har jag icke kunnat tillägna mig den uppfattningen, att därför att man icke kan hjälpa *alla*, så skall man *icke* hjälpa *någon*. Här föreligger, såvitt jag förstår, möjlighet att på ett för staten billigt sätt hjälp människor, som behöva hjälpas. Visst kan man tänka sig, att det finnes en eller annan gammal pensionstagare, som har det svårt och som förklarar att han också skulle vilja ha hjälp, under förmenande, att han har det mycket sämre än dessa, som bli hjälpta. Jag erkänner, att det kan inträffa sådana fall, men skulle vi lägga sådana synpunkter på vår sociallagstiftning här i riksdagen, att man, så fort det kunde påvisas, att en social lagstiftningsåtgärd på någon punkt icke skulle fullt tillgodose *alla* berättigade intressen, skulle avstå från lagstiftningen i fråga — ja, då menar jag, att vi icke komme långt med vår sociallagstiftning här i riksdagen. Även om ett bifall till min motion skulle kunna innebära en viss risk för orättvisor gentemot andra människor, så vågar jag dock tro, att det här föreslagna sättet, nämligen att försöka åstadkomma något litet tillskott åt dessa människor, är rätta vägen att bringa dem hjälp. För övrigt vill jag i detta sammanhang säga, att de två ämbetsverk, som utredde denna sak, visserligen hade den

invändningen att göra, att en lagstiftning sådan som den föreslagna skulle kunna verka ojämnt, men dock icke voro mera emot saken, än att de utarbetade tre alternativa förslag i ämnet. Deras uppfattning var således synbarligen, att det — trots den gjorda invändningen — kanske dock fanns anledning att göra någonting för dessa människor.

Ja, detta är några synpunkter, som jag velat ha fram i denna sak. När riksdagen nu en gång skrivit och rent av på sätt och vis lovat dessa människor att göra någonting för dem, så tycker jag det är orimligt att senare taga avstånd därifrån. Jag fick för någon tid sedan ett brev just från en person, som skulle beröras av detta. Han hade följt med vad som beslutats i riksdagen i denna sak och frågade, varför det inte blev något resultat. »Riksdagen skrev 1925 i frågan», framhöll han, »jag börjar bli gammal. Finns det inte anledning att tro, att riksdagen skall göra allvar av det löfte, som den en gång givit?» Ja, jag skrev till honom och framhöll, att den förut sittande högerregeringen kastat utredningen i papperskorgen. Den saken påtalade jag för övrigt vid förra riksdagen. Och när jag det gjorde, så sade dåvarande socialministern, herr Lübeck, att jag ju kunde taga upp saken en gång till. Det tyckte jag var ett gott råd från dåvarande socialministerns, herr Lübeck, sida. Jag har därför följt det rådet och tagit upp saken på nytt. Det är ett stort antal, som underskrivit motionen, och resultatet har nu blivit, att samtliga socialdemokratiska ledamöter av utskottet ha gått in för en utredning.

Denna sak kan i själva verket, som jag förut framhållit, ordnas på ett nägorlunda billigt sätt. Det behöver inte bli några stora utgifter för statsverket. De människor, det här gäller, befinna sig till stor del i mycket svåra, mycket prekära ekonomiska förhållanden. Det är med hänsyn till allt detta, som jag tillåter mig att vädja till kammaren, huruvida inte kammaren, som dock en gång principiellt gått in för denna sak, skulle vilja vara hågad att, trots att det är bara socialdemokrater, som stå bakom yrkandet, gå in för att begära en utredning i denna fråga.

Jag tillåter mig alltså att med denna motivering yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Törnkvist* i Karlskrona, *Hansson* i Stockholm och *Karlsson* i Grängesberg.

Herr Wallerius: Herr talman! Det är inte för att i ringaste mån bestrida det behjärtansvärda i den senaste ärade talarens yrkande eller i motionens hemställan som jag begärt ordet utan endast för att i korthet yrka bifall till utskottets förslag. Utskottet hänvisar ju särskilt till den även av herr Hage berörda utredning, som på sin tid verkställdes och som ju ledde till ett praktiskt taget negativt resultat, vilket ju också föranledde Kungl. Maj:ts beslut, att ingenting vore att i saken företaga. I denna utredning framhålles, att ur principiell synpunkt mycket vägande erinringar kunna göras mot dessa föreslagna förbättringar. Ett sådant beslut »skulle innebära», heter det, »att en speciell grupp av personer uttages och göres till föremål för en särskild understödsverksamhet från statens sida. Även om behovet av hjälp kan vara betydande för många av ifrågavarande personer, gäller detta även för andra grupper, som endast komma i åtnjutande av de understöd, som utgå enligt pensionsförsäkringslagen». »Slår man in på en dylik väg, torde man icke kunna undkomma att i vissa fall gå vidare och pröva skälen för särskild understödsverksamhet även beträffande andra invalider.» Och så framhålles det, att det skulle »verka förryckande på den understödsverksamhet, som staten medelst pensionsförsäkringen bedriver». Starka skäl kunde även anföras för att i detta sammanhang tänka exempelvis på jordbrukets och sjöfartens olycksfallsskadade

*Ang.
ifrågasatt
tilläggsätt-
ning åt inne-
havare av
vissa liv-
räntor.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
tilläggsersätt-
ning åt inne-
havare av
vissa liv-
räntor.
(Forts.)

m. fl. Det är således dessa synpunkter, som varit bestämmande för utredningen och som också fått gälla för utskottet, såsom av dess utlåtande framgår. Utskottet har slutligen även framhållit, att några nya utvägar nu icke anvisats av motionärerna. Jag ber att med hänsyn till detta och med åberopande i övrigt av utskottets yttrande få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Avgåvos två motioner, nämligen av:

herr *Höglund* i Göteborg *m. fl.*, nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar m. m.; och

herr *Lundstedt*, nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 93 innefattade förslag om uppfostringsbidrag åt docenten Johannes (Hannes) Evelinus Skölds minderåriga barn.

Dessa motioner bordlades.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående förräntningen av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet m. m.; och

nr 24, i anledning av väckta motioner om anslag till statsbaneföreningen »Gör godt»;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 14, angående verkställd granskning av riksgäldkontorets styrelse och förvaltning;

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 16, i anledning av väckt motion om rätt för adoptivbarn att från civilstatens änke- och pupillkassa m. fl. kassor åtnjuta pension i likhet med delägares egna inom äktenskapet födda barn;

nr 17, i anledning av väckta motioner om särskilda förmåner i avseende å avlöning och pension åt vissa till indragningsstat överförda tjänstemän inom väg- och vattenbyggnadsdistrikt;

nr 18, i anledning av väckt motion om personliga lönetillägg åt vissa tjänstemän vid flottans pensionskassa; och

nr 19, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av en tredje emeritilön åt biskopar; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 22 april 1927 (nr 115) om gäldande ur kyrkofonden i visst fall av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående centralisering av fattigvården.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Emil Hultman, Järvsö, som lider av akut luftrörskatarr, kan på grund härav från och med i dag tillsvidare ej delta i riksdagsarbetet, intygas

Järvsö den 23 februari 1931.

Ragnar Zackrisson,
provinsialläkare.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björklund</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 28 febr.,	
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 5 » » » 26 »	
» <i>Leffler</i>	» 7 » » » 28 »	
» <i>Norsell</i>	» 7 » » » 26 »	
» <i>Dahlén</i>	» 6 » » » 26 »	och
» <i>Björnberg</i>	» 2 » » » 26 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.